

PISA
Platforma pentru Inițiative
de Securitate și Apărare

ULIM

UNIVERSITATEA
PEDAGOGICĂ DE STAT
ION CREANGĂ
DIN CHIȘINĂU

CULTURA DE SECURITATE

Ghid metodic

Această publicație
este elaborată cu
suportul financiar
al NATO

CZU 378.091:351.86

C 9

Ghidul metodic *Cultura de securitate* este destinat studenților/studentelor de la specialitățile non-profil din instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova și a fost elaborată în cadrul proiectului „Dezvoltarea curriculumului cultura de securitate”, implementat în perioada iunie –noiembrie de Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA) și finanțat de Alianța Tratatului Atlanticului de Nord (NATO).

Autori:

Valeriu MIJA, Secretar de Stat, Ministerul Apărării al Republicii Moldova, dr., conf. univ., (ULIM)

Natalia ALBU, dr. conf. univ., Academia Militară „Alexandru cel Bun” (AMFA)

Rodica PANȚA, dr. în științe politice, lect. univ., Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM)

Elena MĂRZAC, expertă în securitate și StratCom, Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA)

Alexandr CAUTA, dr., prof. univ., Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM)

Consultanți/consultante:

Svetlana CEBOTARI, dr. hab. în științe politice, profesor, Universitatea de Stat din Moldova (USM)

Veronica GARBUZ, dr. în științe economice, conf. univ., Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Viorel BOLDUMA, master în științe ale educației, lect. univ., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Ina FILIPOV, master în Administrație Publică a Colectivităților Locale, asist. univ., Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

Viorica ȚÎCU, master în științe politice, cercetătoare în domeniul relațiilor internaționale și integrării europene

Recenzent/ă

Marin BUTUC, dr., conf. univ., Agenția pentru Știință și Memorie Militară

Ludmila COADĂ, dr., conf. univ., Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM)

APROBAT:

La ședința Catedrei Relații Internaționale și Jurnalism, ULIM, proces-verbal nr. 2 din 9.10.2023

La ședința Consiliului Profesoral al Facultății Limbi Străine, Relații Internaționale și Jurnalism, proces-verbal nr. 4 din 23.11.2023

La ședința Senatului ULIM, proces-verbal nr. 4 din 29.11.2023

Descrierea CIP a camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Cultura de securitate: Ghid metodic / Valeriu Mija, Natalia Albu, Rodica Panța [et al.] ; consultanți: Svetlana Cebotari [et al.]; Platforma pentru Inițiative de Securitate și Apărare (PISA) [et al.]. – [Chișinău] : [S. n.], 2023 (CEP USM). – 138 p. Aut. indicați pe verso f. de tit. – Referințe bibliogr. la sfârșitul temelor. – Editat cu suportul financiar al Alianței Tratatului Atlantic de Nord (NATO). – 45 ex.

ISBN 978-9975-62-624-8.

378.091:351.86

C 9

ISBN 978-9975-62-624-8

Opiniile expuse în această publicație aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al NATO

CUPRINS:

INTRODUCERE.....	4
I . CONCEPȚIA DIDACTICĂ A DISCIPLINEI	7
II. COMPETENȚE-CHEIE PRIORITARE PENTRU DISCIPLINĂ	9
III. COMPETENȚE TRANSDISCIPLINARE PRIORITARE PENTRU DISCIPLINĂ	10
IV. COMPETENȚE SPECIFICE DISCIPLINEI.....	11
V. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI	12
VI. REPARTIZAREA TEMELOR	13
VII. UNITĂȚI DE COMPETENȚE, UNITĂȚI DE CONȚINUT PRODUSE ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE RECOMANDATE	14
VIII. SUGESTII METODICO-DIDACTICE	24
IX. STRATEGII DE EVALUARE.....	25
X. CONȚINUTUL TEMELOR ȘI UNITĂȚILOR DE CONȚINUT	26
RECENZIE.....	136

INTRODUCERE

Problema securității umane, naționale și internaționale, precum și a mecanismele prin care siguranța indivizilor/persoanelor, a comunităților și a statelor este furnizată, a devenit în ultimii ani un imperativ, în contextul diversificării amenințărilor și pericolelor din mediul internațional de securitate care, pe fondul schimbărilor tehnologice, se află într-o continuă evoluție.

Securitatea este o necesitate ce ne vizează pe toți, iar aplicarea în plan național a diverselor strategii de securitate necesită un efort comun ce implică atât instituțiile militare, cât și pe cele civile, și nu în ultimul rând, responsabilizarea cetățeanului. Una din modalitățile necesare, care sporește funcționalitatea sistemului de securitate, ar fi o cultură de securitate puternică în societate, promovată în mod susținut în rândul populației, combinată cu transparentizarea instituțiilor abilitate să asigure realizarea securității naționale, dar și o colaborare mai strânsă între instituțiile specializate, instituții academice și experți din mediul privat.

Cultura de securitate este rezultatul final al educației privind securitatea, inclusiv prin educație continuă, prin promovarea valorilor, normelor, atitudinilor și acțiunilor aferente asimilării conceptului de securitate națională. Cultura de securitate reprezintă un factor important în contextul actualelor provocări la adresa securității naționale a Republicii Moldova.

Obiectivele activității de promovare a culturii de securitate vizează atât informarea privind problematica securității, cât și formarea, determinarea și practica susținută a unor atitudini și comportamente din partea categoriilor de public vizate. Întrucât

cultura, în general, reprezintă rezultatul celei mai ample și celei mai importante influențări la care este supus fiecare membru al societății, obiectivele promovării culturii de securitate vizează comunicarea și asimilarea acelor idei, valori, simboluri sociale, transmise de la o generație la alta și care conduc la realizarea și menținerea unui mediu social sigur.

Scopul cursului universitar rezidă în ridicarea nivelului de conștientizare a importanței dezvoltării, educării și promovării culturii de securitate în rândul educabililor prin familiarizarea și responsabilizarea acestora față de riscurile din mediul de securitate, precum și asumarea unei atitudini conștiente a implicării proactive a fiecărui cetățean în asigurarea securității personale și naționale.

Necesitatea elaborării Curriculumului *Cultura de securitate* este justificată și imperios determinată de contextul specific actual al Republicii Moldova. Prin amplasarea sa geografică, Republica Moldova este parte integrantă a arhitecturii de securitate a bazinului Mării Negre – o zonă de convergență a intereselor diferitor actori regionali și internaționali puternici. Securitatea în această zonă continuă să fie influențată de existența conflictelor (raioanele de Est ale Republicii Moldova, Kosovo, Osetia de Sud și Abhazia, Orientul Mijlociu și Bazinul Mării Mediterane), precum și a actualului război dintre Rusia și Ucraina. În consecință, atât Republica Moldova ca stat trebuie să se adapteze pentru a preveni escaladarea riscurilor unor amenințări rezultate din această situație, cât și cetățenii să fie pregătiți să facă față acestora. Un capitol aparte ține de fortificarea rezilienței naționale față de provocările de tip hibrid, care sunt aplicate de unii actori internaționali.

Totodată, preocuparea tot mai pregnantă a instituțiilor din domeniul securității și apărării, a societății civile și a mass-media

pentru promovarea culturii de securitate încadrează educarea culturii de securitate în domeniul formării pe tot parcursul vieții.

Concludente, în acest sens, sunt concluziile incluse în ultimele sondaje de opinie publică, care confirmă un nivel scăzut al culturii de securitate în rândul populației Republicii Moldova, inclusiv al tinerilor, dar și lipsa de interes a acestora față de subiecte de securitate¹.

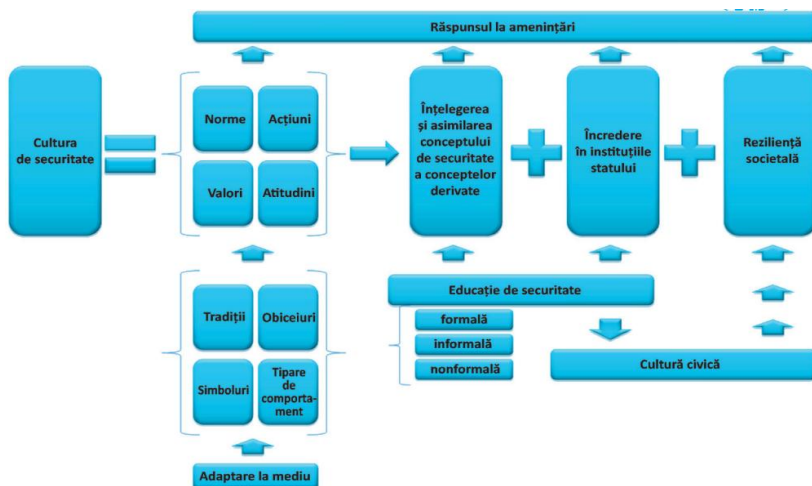
¹ *Percepții publice asupra sistemului de securitate și apărare a al Republicii Moldova. Studiu elaborat în baza sondajului de opinie desfășurat în luna octombrie 2022.* Disponibil: https://pisa.md/wp-content/uploads/2023/02/6_Studiu-Sociologic-Perceptii-publice-asupra-sistemului-de-securitate-si-aparare-al-RM.pdf

I. CONCEPȚIA DIDACTICĂ A DISCIPLINEI

Cultura de securitate pornește de la premisa conștientizării problemelor unui stat și este un proces care implică o participare activă în soluționarea acestora, dar și sprijinul populației pentru demersurile pe care instituțiile statului le desfășoară în scopul prevenirii și contracarării amenințărilor la adresa securității naționale. Aceasta implică necesitatea dezvoltării, promovării și educației culturii de securitate, pentru a face față diverselor amenințări la adresa securității naționale și a modului de propagare a acestora.

Scopul demersului didactic, proiectat prin actualul curriculum, este de a consolida gradul de conștientizare și participare activă a tinerilor și tinerelor în procesul de promovare a culturii de securitate.

Studierea disciplinei va contribui la consolidarea cunoștințelor, valorilor, normelor, acțiunilor, atitudinilor și practicilor care contribuie la înțelegerea și asimilarea conceptului de securitate și a derivatelor sale, recunoașterea amenințărilor, vulnerabilităților și riscurilor la adresa securității Republicii Moldova, identificarea și contracararea dezinformării și propagandei, creșterea încrederii în instituțiile statului și fortificarea rezilienței societale etc. În schema de mai jos, se poate observa interconectivitatea elementelor care se influențează reciproc.

Sursa: A.LESENCIUC. C.COZMANCIUC. Cultura de securitate – încercare de operaționalizare conceptuală pe coordonate constructiviste: În: *Gândirea militară românească*, nr. 1, 2021, p. 124.

Procesul de predare-învățare-evaluare a cursului universitar se va axa pe formarea următoarelor valori și atitudini: libertatea de exprimare a opiniilor și ideilor, respectul pentru adevăr și a egalității de gen, aprecierea diversității culturale și etnice etc.

II. COMPETENȚE-CHEIE PRIORITARE PENTRU DISCIPLINĂ

- competențe sociale și civice;
- competența matematică și competențe de bază în științe și tehnologii;
- spiritul de inițiativă și antreprenoriat;
- conștiința și expresia culturală;
- competențe digitale².

² GREMALSCHIA. *Formarea competențelor cheie în învățământul general: Provocări și constrângeri*. Studiu de politici educaționale. Disponibil: https://ipp.md/old/public/files/Proiecte/Studiu_Formarea_Competentelor-Cheie.pdf

III. COMPETENȚE TRANSDISCIPLINARE PRIORITARE PENTRU DISCIPLINĂ

- competențe de a lua decizii independente și asumate în calitate de cetățean/cetățeană;
- competențe de comunicare eficientă și exprimare a propriilor opinii;
- competențe de relaționare bazate pe respectul diverselor opinii.

IV. COMPETENȚE SPECIFICE DISCIPLINEI

- cunoașterea și asimilarea la nivelul societății a conceptului de securitate și a derivatelor sale (securitate națională, securitate internațională, securitate colectivă, insecuritate, politică de securitate etc.);
- formarea, prin învățământ și educație, a unei noi culturi a securității naționale în contextul diversificării și intensificării amenințărilor de securitate;
- conștientizarea necesității dezvoltării, educării și promovării culturii de securitate;
- înțelegerea modului prin care se dezvoltă și se promovează cultura de securitate pe baza interacțiunii dintre instituțiile statului din domeniul securității și apărării, societății civile mediului academic și cetățeni;
- analiza critică a vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor la adresa securității Republicii Moldova și a tendințelor actuale de evoluție a mediului de securitate regional și internațional.

V. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Statutul disciplinei	An de studii	Nr. de ore		
		Prelegeri	Seminare	Total
Opțională, destinată studenților de la specialități non- profil	I –II	16	14	30

VI. REPARTIZAREA TEMELOR

Unități de învățare	Nr. de ore	
	Prelegeri	Seminare
PARTEA I. TERMENI ȘI CONCEPTE RELEVANTE ÎNȚELEGERII CULTURII DE SECURITATE Tema 1. Securitatea: aspecte conceptuale și domenii de referință Tema 2. Cultura de securitate: semnificații și forme de manifestare	4	2
PARTEA II. ASPECTE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE Tema 3. Securitatea națională: elemente definitorii și principalele dimensiuni Tema 4. Factori de impact la adresa securității naționale Tema 5. Rolul comunicării strategice în promovarea culturii de securitate	4	4
PARTEA III. SECURITATEA INTERNAȚIONALĂ Tema 6. Mediul de securitate. Modele și mecanisme de asigurare a securității internaționale Tema 7. Implementarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea – indicator al bunei guvernări al sectorului de securitate	4	4
PARTEA IV. COOPERAREA REPUBLICII MOLDOVA ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII Tema 8. Rolul organizațiilor și structurilor regionale și internaționale în asigurarea securității Tema 9. Parteneriate și instrumente de cooperare a Republicii Moldova în asigurarea securității naționale	4	4
TOTAL	16	14

VII. STRUCTURA CURSULUI: UNITĂȚI DE COMPETENȚE, UNITĂȚI DE CONȚINUT, PRODUSE ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE-EVALUARE RECOMANDATE

Unități de competențe	Unități de conținut	Activități și produse de învățare-evaluare
PARTEA I. TERMENI ȘI CONCEPTE RELEVANTE ÎNȚELEGERII CULTURII DE SECURITATE		
Tema 1. Securitatea: aspecte conceptuale și domenii de referință		
<ul style="list-style-type: none"> - să cunoască elementele care determină obiectul de studiu al cursului <i>Cultura de securitate</i>; - să stabilească relevanța studierii cursului dat; - să opereze cu noțiunile fundamentale; - să determine specificul abordării securității la etapa actuală; - să cunoască valoarea teoretică și practică a Școlii de la Copenhaga pentru studiile de securitate; - să însușească domeniile de referință a securității umane; - să poată efectua o cartografiere a studiilor de securitate. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Introducere în obiectivele cursului. 2. Conceptul de securitate: semnificații terminologice. 3. Școala de la Copenhaga. Caracterul <i>comprehensiv</i> al securității. 4. Cartografia studiilor de securitate. 5. Securitatea umană. 	<p>Exercițiu: analiza sondajelor de opinie publică privind percepțiile cu referire la înțelegerea problemelor de securitate în Republica Moldova.</p> <p>Dezbateri: Care este mai importantă – <i>securitatea statului</i> sau <i>securitatea individului</i>?</p> <p>Video 1: What is Security? – Security & Safety Challenges in a Globalized World https://www.youtube.com/watch?v=EbrnALwLWds</p>

		Video 2:2022 <i>Special Report on Human Security</i> https://www.youtube.com/watch?v=D3Q7TqhYPDs
Tema 2. Cultura de securitate: semnificații și forme de manifestare		
<ul style="list-style-type: none"> - să definească într-o abordare comparativă conceptele: cultură de securitate, cultură strategică, reziliență; - să identifice și să analizeze dimensiunile culturii de securitate; - să poată argumenta importanța formării, educării și promovării culturii securității într-un stat democratic; - să poată identifica pericolele ca urmare a unui nivel scăzut al culturii de securitate; - să poată propune proiecte de inițiativă pentru a spori și consolida cultura de securitate. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Abordări teoretice și manifestări ale conceptului <i>cultura de securitate</i>. Concepția ONU despre pericolele lipsei culturii de Securitate. 2. Cultura de securitate și cultura politică. Cultura de securitatea și cultura strategică. 3. Cultura de securitate și conceptul de reziliență. 4. Cultura de securitate: drepturi și libertăți. 5. Formarea, educarea și promovarea culturii de securitate într-un stat democratic. 	<p>Exerciții de argumentare a importanței dezvoltării, educației și promovării culturii de securitate.</p> <p>Produse: Poster 1. Arborele problemei privind nivelul scăzut al culturii de securitate în Republica Moldova.</p> <p>Poster 2. Modalități de educare și promovare a culturii de securitate în Republica Moldova.</p> <p>Video: How to Build a Security</p>

		Culture? https://www.youtube.com/watch?v=OZ5n7u4T1KE
PARTEA II. ASPECTE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE		
Tema 3. Securitatea națională: elemente definitorii și principalele dimensiuni		
<ul style="list-style-type: none"> - să definească termenul de securitate națională; - să cunoască tendințele actuale privind dreptul securității naționale; - să cunoască nivelele de abordare a interesului național; - să însușească caracterul complex al dimensiunii politice; - să determine importanța dimensiunii economice și energetice a securității; - să cunoască diferite abordări privind dimensiunea socială și societală a securității; - să identifice corelația dintre acțiunile militarului și securitatea mediului; - să cunoască competențele instituționale în domeniul securității naționale. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Securitatea națională: concepte și definiții. 2. Dreptul securității naționale și cadrul politico-juridic. 3. Interesul național. Corelația dintre interesul național și securitatea națională. 4. Instituții în asigurarea securității naționale a Republicii Moldova. 5. Dimensiunile securității naționale: politică, economică, energetică, societală, de mediu, cibernetică și militară. 	<p>Dezbateri: Cine asigură securitatea: <i>democrația</i> sau <i>totalitarismul</i>?</p> <p>Studii de caz: securitatea militară; securitatea energetică; securitatea alimentară; securitatea ecologică; securitatea societală; cultura de securitate cibernetică.</p> <p>Produse: Prezentări Prezi/PPT</p> <p>Video: <i>De ce avem nevoie de modernizarea sistemului de apărare națională?</i> https://youtu.be/u4cYeZvelB0 </p>

Tema 4. Factori de impact la adresa securității naționale		
<ul style="list-style-type: none"> - să clasifice riscurile și amenințările la adresa securității naționale; - să identifice semnificația termenilor: vulnerabilitate, risc, amenințare; - să identifice formele de manifestare a riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale; - să determine criteriile de evaluare a capacității de răspuns la riscuri și amenințări; - să evidențieze impactul amenințărilor hibride asupra securității naționale. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Riscuri și amenințări la adresa securității naționale: forme de manifestare. 2. Riscul geopolitic, amenințări militare, amenințări la adresa securității sociale și societale, amenințări la adresa securității ecologice etc. 3. Vulnerabilități de securitate. Capacitatea de răspuns. 4. Cultura de securitate – factor de contracarare a amenințărilor hibride 	<p>Proiecte de grup: Forme de manifestare a riscurilor și amenințări la adresa securității Republicii Moldova.</p> <p>Exerciții de identificare a elementelor războiului informațional (știrile false, manipulare etc.)</p> <p>Brainstorming „Cum consolidăm reziliența la amenințări hibride?”</p> <p>Produs: Poster <i>Igiena cibernetică</i> Video 1: Food Insecurity / Impact of Food Insecurity / SDGPlus https://www.youtube.com/watch?v=Rwa8_zyyKbA</p>

		Video 2: În Moldova s-au intensificat instrumentele unui război hibrid, pe toate segmentele https://www.youtube.com/watch?v=g5j4FsW5pD <u>0</u>
Tema 5. Rolul comunicării strategice în promovarea culturii de securitate		
<ul style="list-style-type: none"> - să definească conceptul de comunicare strategică; - să evedențieze și să explice scopul, obiectivele și componentele-cheie ale comunicării strategice; - să explice importanța comunicării strategice pentru promovarea interesului național; - să identifice narative în consolidarea percepțiilor populației asupra viziunii strategice de asigurare a securității naționale; - să stabilească relevanța instituționalizării Centrului pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Comunicarea strategică (StratCom): aspecte conceptuale. 2. Obiectivele, scopul și componentele cheie ale StratCoM. 3. Premise de implementare a StratCom la nivel național. 4. Comunicarea strategică -instrument indispensabil al statului pentru atingerea obiectivelor în domeniul securității și apărării. 	<p>Video: De ce avem nevoie de Comunicare Strategică? https://www.youtube.com/watch?v=xSHeyzTV3To&t=1s</p> <p>Dezbateri: Comunicarea strategică și Strategia de comunicare – unul și același concept?</p> <p>Produse: Plan de comunicare strategică (identificarea obiectivelor, narativelor, grupurilor țintă, acțiunilor și</p>

		rezultatelor scontate).
PARTEA III. SECURITATEA INTERNAȚIONALĂ		
Tema 6. Mediul de securitate. Modele și mecanisme de asigurare a securității internaționale		
<ul style="list-style-type: none"> - să cunoască componentele mediului de securitate; - să identifice sursele de instabilitate ale sistemului internațional de securitate; - să definească conceptele de securitate colectivă, securitate cooperativă, securitate colectivă regională, apărare colectivă, state neutre/non-aliniate militar; - să explice factorii care determină statele să adere sau nu la alianțe politico-militare; - să definească conceptele de drept internațional, dreptul conflictelor armate și dreptul umanitar; - să însușească prevederile principalelor Convenții Internaționale privind protecția victimelor conflictelor armate; - să determine consecințele proliferării armelor de distrugere în masă; - să argumenteze importanța instrumentelor internaționale în asigurarea securității internaționale. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mediul de securitate și sistemul internațional de securitate. 2. Sursele de instabilitate ale sistemului internațional de securitate. Problematica dilemei de securitate. 3. Modele și mecanisme de asigurare a securității internaționale. Alianțe politico-militare. 4. Baza normativă a procesului de implicare a organizațiilor internaționale regionale. 5. Proliferarea armelor de distrugere în masă (nucleare, chimice, biologice) și consecințele pentru securitatea națională și internațională. 	<p>Exerciții de explicare a conceptelor de securitate internațională, securitate cooperativă, colectivă, regională, apărare colectivă state neutre</p> <p>Studii de caz:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Baza normativă privind reglementarea problemelor ecologice și de mediu la nivel internațional. - Instituții internaționale privind crimele de război. - Specificul activității Crucii Roșii. <p>Video: Cum poate fi reconstruită</p>

		<p><i>pacea după un conflict armat?</i></p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=Dw60VHjNMNE</p>
<p align="center">Tema 7. Implementarea Agendei Femeile, Pacea și Securitatea – indicator al bunei guvernări al sectorului de securitate</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - să cunoască instrumentele internaționale de promovare a perspectivei de gen în sectorul de securitate și apărare; - conștientizeze rolul și importanța RCSONU 1325; - să definească pilonii de bază ai Rezoluției 1325; - să reliefeze esența rezoluțiilor conexe domeniului „Femeile, Pacea și Securitatea”; - să înțeleagă care este legătura de cauzalitate dintre egalitatea de gen și reforma sectorului de securitate și apărare; - să identifice barierele care reduc din reprezentarea și participarea femeilor în sectorul de securitate și apărare; - să identifice și să descrie soluțiile care vor contribui la asigurarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare; - să argumenteze necesitatea 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Politici și direcții de promovare a perspectivei de gen în domeniul păcii și securității: instrumente internaționale. 2. Agenda FPS în cadrul UE, NATO, ONU, OSCE. Practici de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea (RCSONU 1325). 3. Reforma sectorului de securitate și perspectiva de gen. 4. Premise de implementare a Agendei Femeile, Pacea și Securitatea (FPS) în Republica Moldova. 5. Cadrul politico-juridic al Republicii Moldova de implementare a Rezoluției 1325 a CS ONU privind Femeile, 	<p>Exercițiu:</p> <p>Percepții privind femeia militar vs femeia civil și bărbat militar vs bărbat civil (divizare în patru grupuri, fiecare grup identifică caracteristicile, apoi le prezintă pentru discuții).</p> <p>Video 1:</p> <p><i>Singura femeie din trupele speciale</i></p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=IB-eS-zNHRk</p> <p>Video 2:</p> <p><i>Imaginea femeii în cadrul Armatei Naționale a Moldovei</i></p> <p>https://www.youtube.com/watch?v=nh1hDvYdeG</p>

unui program național de punerea în aplicare a Rezoluției 1325.	Pacea și Securitatea	<u>M</u> Studiu de caz: Femeile din Armata Națională în misiunile de menținere a păcii.
PARTEA IV. COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII: PERSPECTIVE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA		
<i>Tema 8. Rolul organizațiilor și structurilor regionale și internaționale în asigurarea securității</i>		
<ul style="list-style-type: none"> - să caracterizeze cooperarea dintre ONU, NATO, OSCE, UE și Republica Moldova din perspectiva culturii de securitate; - să explice perspectiva Uniunii Europene și a NATO în domeniul educației și promovării culturii de securitate; - să argumenteze rolul Misiunii de Parteneriat a Uniunii Europene în Republica Moldova în consolidarea rezilienței sectorului de securitate. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ONU și sistemul internațional de securitate. Agenții ONU în Republica Moldova. 2. Evoluții din cadrul politicilor de securitate și apărare ale NATO: misiuni și mecanisme de asigurare a securității regionale și internaționale 3. Operațiunile și misiunile de menținerea păcii ale NATO. Participarea Republicii Moldova în cadrul misiunii KFOR. 4. Politica de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene. Busola Strategică. 5. Cooperarea dintre Uniunea Europeană și Alianța Nord-Atlantică. 	Vizite de studiu (fizice/online) la Oficiul de Legătură NATO, Agențiile specializate ale ONU, Delegația Uniunii Europene Studii de caz: - Misiunea OSCE în Republica Moldova - Activitatea Oficiului de Legătură NATO în Republica Moldova - Activitatea Misiunii de Parteneriat a UE în Republica Moldova

		<p>Video 1: History of NATO https://www.youtube.com/watch?v=5jO0kez3vyA</p> <p>Video 2: Mircea Geoană: Amenințările Globale și Rolul NATO în Menținerea Păcii https://www.youtube.com/watch?v=NuYVPkscLuw</p> <p>Video 3: Militarii moldoveni în misiunea KFOR https://www.youtube.com/watch?v=EgxEqyKJ074</p>
<p align="center">Tema 9. Parteneriate și instrumente de cooperare a Republicii Moldova în asigurarea securității naționale</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - să cunoască instrumentele de cooperare a R. Moldova cu UE în materie de securitate; - să stabilească premisele de inițiere a programului Facilitățile Europene pentru Pace; - să stabilească în evoluție etapele de cooperare a R. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Instrumente de cooperare cu Uniunea Europeană în asigurarea securității. Facilitățile Europene pentru Pace. 2. Parteneriatul Republica - Moldova NATO: cadrul de cooperare și domenii prioritare. 3. Cooperarea regională: 	<p>Dezbateri, discuții la subiectul <i>De ce Moldova are nevoie de parteneriate?</i> în baza video de mai jos:</p> <p>Video 1: NATO</p>

<p>Moldova cu NATO;</p> <ul style="list-style-type: none"> - să structureze domeniile de cooperare a R. Moldova cu NATO; - să poată evalua necesitățile de cooperarea Republicii Moldova în Regiunea Mării Negre; - să evidențieze parteneriatele strategice și cooperarea bilaterală în consolidarea rezilienței. 	<p>perspective pentru Republica Moldova în Regiunea Mării Negre.</p> <p>4. Alte parteneriate strategice și cooperarea bilaterală în consolidarea rezilienței.</p>	<p>- <i>Moldova Pesticides [2008]</i> https://www.youtube.com/watch?v=Jp-0TQ2tjfo Video 2: <i>UE oferă suport Republicii Moldova în proiectele din domeniul schimbării climei și energiei</i> https://www.youtube.com/watch?v=7GCYeO_Esdg</p> <p>Video 3: <i>Realizările și provocările pentru cooperarea dintre UE și NATO în domeniul securității și apărării</i> https://www.youtube.com/watch?v=Caf4G_Wy5Vg</p>
---	---	--

VIII. SUGESTII METODICO-DIDACTICE

Curriculum din cadrul Ghidului metodic prevede ore de curs săptămânale în care va fi prezentată și dezvoltate tematicile propuse. Cursul este structurat în patru părți, 9 teme repartizate conform prelegerilor și seminarelor stabilite în curriculum. Temele și conținutul unităților de curs, propuse în acest ghid metodic, sunt pentru orientarea cadrului didactic/formatorului, dar și studenților/audienților de la curs. Cadrul didactic/ formatorul poate suplini sau adapta materialul propus cu informație actualizată sau teme noi, în dependență de profilul audienței sau de chestionarul care poate fi completat înainte de începerea cursului.

Ca metode de predare, recomandăm utilizarea: expunerii, a exercițiilor de argumentare și analiză (a sondajelor în domeniul securității și apărării și a documentelor strategice), dialogul, discuția ghidată, vizionarea diverselor video-uri - nu sunt metode, ci modalități/ tehnici, iar în cadrul seminariilor vor fi utilizate: metoda problematizării (PBL) și simularea diverselor activități (mese rotunde), brainstorminguri, activități individuale (prezentări PPT, proiecte individuale și de grup, postere), elaborarea unor poziții individuale privind modalitățile de promovare a culturii de securitate, cât și activitatea în echipă (ateliere de lucru, schematizarea, sistematizarea, dezbateri, argumentarea pro și contra pe marginea unei teme date, elaborarea de documente).

IX. STRATEGII DE EVALUARE

Evaluarea inițială se va realiza prin intermediul unui *chestionar* sau *test*, în dependență de numărul de ore sau alte regulamente curriculare, în care vor fi incluse concepte și noțiuni sau fenomene din domeniul securității care se regăsesc în tematica cursului. Scopul unei astfel de evaluări presupune stabilirea nivelului de cunoștințe a studenților privind conceptele și procesele din cadrul cursului universitar.

Evaluarea curentă va include proiecte/poster/documente individuale și de grup, aprecierea participării la discuții și în cadrul dezbaterilor/simulărilor/brainstormingurilor/problematizării etc.

Evaluarea finală: Test final.

X. CONȚINUTUL TEMELOR ȘI UNITĂȚILOR DE CONȚINUT

PARTEA I. TERMENI ȘI CONCEPTE RELEVANTE ÎNȚELEGERII CULTURII DE SECURITATE

TEMA 1. SECURITATEA: ASPECTE CONCEPTUALE ȘI DOMENII DE REFERINȚĂ

Conceptul de securitate: semnificații terminologice. Definiție și evoluție. Etimologia și semnificația conceptului *securitate*. *Hronicul* lui Gheorghe Sincai, cu înțelesul de *a fi la adăpost de orice pericol, a fi în siguranță, a avea sentimentul de încredere și liniște datorate absenței oricărui pericol*. Două tipuri de securitate: 1) absența ipotetică a pericolului pentru individ, societate, stat; reala apărarea reală a acestora de pericole, capacitatea de a face față amenințărilor. Abordarea *securității* prin prisma conceptelor de *pace* și *putere*. Operaționalizarea conceptului *securitate* în strânsă relație funcțională cu cel de *putere*, cu accent pe *puterea militară*. Aplicarea conceptului în relațiile internaționale, cu referire directă la cele două blocuri politico-militare din perioada *Războiului Rece*. Lărgirea conceptului securitate în contextul necesității de rezolvare a *dilemei securității* în anii 1980. Apariția sintagmei „securitate comună” (reținerea marilor puteri de la cursa înarmărilor nucleare și realizarea securității printr-o acțiune comună). Perceperea securității *în sine* o relativă absență a războiului, coroborată cu asigurarea bunăstării viitoare. Implicarea Organizației Națiunilor Unite în reconsiderarea conceptului *securitate*. *Paradigma globalistă* a securității: securitate și stabilitate.

Școala de la Copenhaga: o abordare modernă a problematicii securității. Obiect de studiu – securitatea și implicațiile sale

asupra vieții individului. Școlile tradiționale studiau în principal securitatea din punct de vedere militar, noutatea analizei teoreticienilor Școlii de la Copenhaga – împărțirea analizei pe mai multe sectoare. Dimensiuni ce operează la nivele diferite: state, grupuri de indivizi (etnii), regiuni sau contexte globale. Modelul este suplu pentru a include chestiuni ignorate prea mult: sărăcia, migrația, traficul de persoane, riscurile de mediu, amenințări economice sau politice. Principalii teoreticieni ai școlii sunt Barry Buzan, cercetător provenit din curentul neo-realismului Ole Waever, un post-structuralist și Jaap de Wilde, principalul critic al școlii fiind Bill McSweeney. Teoriile profesorilor se axează și pe aspectul securității regionale și a importanței sale în stabilitatea mondială sau a *securitizării* cu referire la obiectul și strategiile securității. Studiile de securitate ar trebui să fie centrate pe identificarea, localizarea și evaluarea celor mai importante măsuri de *securizare* inițiate de actorii principali ai vieții sociale. Argument privind importanța școlii, în ciuda criticilor aduse de-a lungul anilor, fiind chiar declarația purtătorului de cuvânt al NATO care declara la summit-ul din 1995 că securitatea are 5 dimensiuni: militară, socială, economică, politică și de mediu. Iar odată cu evoluția societății statele democratice au în vedere întărirea controlului civil al armatei, în concordanță cu principiile și valorile democrației, precum și cu nevoia de securitate a indivizilor. Totuși statele, mai ales după 11 septembrie 2001 au conștientizat că securitatea militară are puține șanse de izbândă prin creșterea tradițională a forței militare naționale sau a aliaților, iar extensia globală a terorismului și a amenințărilor trebuie să sporească eforturile de promovare a securității militare prin cooperare.

Caracterul *comprehensiv* al securității este determinat de amenințările la care modelul de securitate creat răspunde, și anume:

amenințări de natură politică– instabilitatea politică internă, eșecul statului, terorismul, abuzul drepturilor omului etc.; *amenințări de natură economică* – sărăcia, creșterea diferenței dintre țările sărace și cele bogate, crizele financiare internaționale, impactul unor state puternice economic asupra țărilor instabile vecine; *amenințări la adresa mediului* – dezastrul nuclear, schimbările ecologice globale, degradarea pământului, apelor, lipsa hranei și a altor resurse; *amenințări de natură socială*– conflictele majoritare (minoritare), suprapopularea, crima organizată, traficul de droguri transfrontalier, comerțul ilegal, imigrația masivă necontrolată și epidemiile. Ca urmare a modernității și comprehensivității securității s-a identificat și definit tot mai mult securitatea umană.

Cartografia studiilor de securitate. *Cartografia* studiilor de securitate. Obiectul de referință a securității. Derivatele securității: *securitatea internă, securitatea națională, securitatea regională, securitatea internațională*. Noile derivate – *securitate politică, economică, militară, socială, ecologică, informațională, umană* – întrebuințate în relație atât cu aspectul *internațional*, cât și cu cel *național* ale securității.

Securitatea umană. Dimensiuni complementare ale SU: (1) Abordarea minimalistă a securității umane – *Libertatea față de frică*– se referă la protejarea indivizilor de conflicte violente, asociate cu sărăcia, lipsa capacităților statale de suport și a altor forme de inechitate socio-economică și politică (*responsibility to protect* – R2P). Principiul responsabilității de a proteja din cadrul paradigmei securității umane conferă Republicii Moldova responsabilitatea de a-și proteja populația (inclusiv de pe malul stâng al Nistrului – integritatea teritorială a Republicii Moldova este consfințită de Constituția țării) din perspectiva principiului

suveranității statelor. (2) ***Libertatea față de nevoi*** – reprezintă o abordare holistică a rezolvării necesităților umane legate de foamete, boli, dezastre naturale, care afectează mult mai mulți oameni decât conflictele violente – nevoile umane de bază. (3) ***Libertatea de a trăi în demnitate*** corespunde beneficiului accesului la drepturi civile și politice cum ar fi dreptul inerent la viață, nesupunerea la tortură sau acte de cruzime, la arest sau detenție ilegală, dreptul la prezumția de nevinovăție, la un proces rapid și corect, dreptul la liber sufragiu, la intimitate, la libertatea de expresie, asociere și întrunire, drepturile culturale etc. Pe lângă aceste trei componente, atunci când este vorba de riscuri din domeniul securității mediului, pe Agenda SU se găsim și a patra componentă – ***libertatea față de impactul de hazard***. În acest context este vorba că provocările de mediu (precum catastrofe naturale, accidente, conflicte etc.) au impact direct asupra securității umane. Potrivit definiției *în sens extins/larg*, securitatea umană este pusă în relație cu șapte dimensiuni cărora le corespund tipuri specifice de amenințări: *securitatea economică, securitatea alimentară, securitatea ecologică, securitatea sanitară, securitatea personală, securitatea comunității, și securitatea politică*.

Seminar. Domenii de referință în înțelegerea securității

1. Semnificații terminologice ale termenului de securitate.
2. Rolul Scolii de la Copenhaga în definirea termenului de securitate.
3. Cum cartografiem studiile de securitate?
4. Securitatea umană din perspectiva mediului actual de securitate.

Surse recomandate:

1. ALBU N. *Securitatea națională: aspecte teoretice și practice. Monografie*. Chișinău: Academia Militară Alexandru cel Bun,

2014. 240 p. ISBN 978-9975-4265-3-4.

2. **ALBU N. *Corelația dintre securitatea umană și securitatea națională: perspective pentru Republica Moldova*. În: Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice, nr. 3(175), 2017, pp. 71-87.**
3. ALBU N. Siguranța vs. securitatea în analiza securității umane. În: Studii și cercetări juridice, Partea 2, 2020 Sesiunea „Studii și cercetări juridice”, pp. 188-204.
4. ALBU N, MÂRZAC E. FONDOS A., OARZĂ Gh. PANȚA R. *Apărarea. Dicționar de Buzunar*. Chișinău: Bon Office, 2022.
5. BUZAN B. *Popoarele, statele și frica*. Chișinău: Cartier, 2014.
6. Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948, 10 decembrie).
7. GASPER D., GÓMEZ O.A. Human security thinking in practice: ‘Personal security’, ‘citizen security’ and comprehensive mappings. In: Contemporary Politics, 2015, Vol. 21, pp. 100–116.
8. *Human Development Report 1994: New Dimensions of Human Security*. New York: Oxford University Press, UNDP, 1994.
9. *Human Security Thinking in Practice - ‘Personal Security’, ‘Citizen Security’, Comprehensive Mappings*. Disponibil: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13569775.2014.993906>
10. IANCU A. *The Responsibility to Protect. A Just War Theory Based Analysis*. În: Practical Application of Science, Volume II, Issue 3 (5) /2014, pp. 341-348.
11. KOFI A. ANNAN. *In larger freedom: towards development, security and human rights for all*. Report of the Secretary-General, 26 may, 2005. Disponibil: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/A.59.2005.Add.3.pdf>

12. KOLODZIEJ E. *Securitatea și relațiile internaționale*, București: Polirom, 2007.
13. LESENCIUC A., COZMANCIUC C-M. *Cultura de securitate – încercare de operaționalizare conceptual pe coordonate constructiviste*: În: *Gândirea militară românească*, nr. 1, 2021, p. 122-149.
14. CALANGEA Cl. *Cultura de securitate. Surse și resurse*. Disponibil: <https://intelligence.sri.ro/cultura-de-securitate-surse-si-resurse/?fbclid=IwAR064xfW1ASAZBCZBcRD32qnF0d-OOthoMWtaeMFiveZv3USaQUi-wYsgfw>.
15. RĂDUCU C.-D., ȘTEFANACHI B. I. *Securitatea umană: provocări contemporane*. București: ProUniversitaria, 2015, pp. 114-117.
16. REMACLE E. *Approaches to Human Security: Japan, Canada, and Europe in Comparative Perspective*. In: *The Journal of Social Science*, 2008, No 66, pp. 5-34.
17. SAVA I. N. *Teoria și practica securității*. Suport de Curs. București, 2007.

TEMA 2. CULTURA DE SECURITATE: SEMNIFICAȚII ȘI FORME DE MANIFESTARE

Abordări teoretice și manifestări ale conceptului *cultura de securitate*. Concepția ONU despre pericolele lipsei culturii de securitate: violarea sistematică a drepturilor omului într-o serie de state ale lumii; interdicția ca organizațiile umanitare să ajute populația aflată în condiții precare de existență; încălcări repetate ale dreptului umanitar internațional; dezvoltarea criminalității transnaționale; inegalitatea șanselor în ceea ce privește accesul tuturor la educație, îngrijiri de sănătate, protecție socială.

Cultura de securitate și cultura politică. Cultura de securitate și

cultura strategică. Conceptul de cultură politică și dimensiunile sale. Cultura de securitate - o componentă majoră a culturii politice. Concepțiile lui *Sidney Verba* și *Gabriel Almond* cu privire la cultura politică. Dimensiunile culturii de securitate: cognitivă, evaluativă și emoțională. Funcțiile și rolul culturii de securitate în cooperarea, comunicarea interinstituțională și stabilirea dezideratelor și nivelurilor minime de performanță ce trebuie atinse în toate domeniile securității, de la buna guvernare până la apărarea națională. Cultura strategică – precursor a culturii de securitate. Concepția lui *Jack Snyder* și *Colin S. Gray* cu privire la cultura strategică. Nivelul/starea culturii de securitate – indicator al stării legitimității verticale și orizontale a statului, dar și emoțiile dominante în rândul unei populații.

Cultura de securitate și conceptul de reziliență. Abordarea conceptuală și contextuală a rezilienței. Matricea multidimensională a rezilienței. Amenințările de tip hibrid și consolidarea conceptului de reziliență prin deplasarea de pe dimensiunea militară pe cea civilă. Domenii fundamentale vizate în ceea ce privește necesitatea de dezvoltare a rezilienței: continuitatea funcționării guvernului și a serviciilor guvernamentale critice; alimentarea cu energie; capacitatea de a face față eficient mișcării necontrolate a oamenilor; gestionarea resurselor de apă și alimentare; capacitatea de a face față pierderilor masive; funcționarea rețelelor de telecomunicații și cibernetice; viabilitatea sistemelor de transport. Reziliența presupune conlucrarea celor trei niveluri - stat/instituții, societate cu organizațiile societății civile, companii, sindicate și, respectiv, cetățean, condiția fundamentală pentru a coopera cele trei niveluri este încrederea în autoritate. Reziliența se dezvoltă sau se consolidează printr-o cultură de securitate, planificată la nivel național cu implicarea societății

civile. Cultura de securitate, prin procesul de educare și conștientizare a cetățenilor și societății, poate aduce o creștere semnificativă a rezilienței în domenii precum cel de securitate, social sau politic, contribuind, implicit, la menținerea stabilității instituționale. Un stat rezilient este un stat democratic, care produce sistematic încredere în propriile instituții și care asigură dezvoltarea economică durabilă.

Formarea, educarea și promovarea culturii de securitate într-un stat democratic. Cultura de securitate – modalitate de promovare și consolidare a valorilor democratice, prin dezvoltarea unei înțelegeri comune a provocărilor și oportunităților în domeniul securității naționale la nivelul statului și al societății. Rolul statului prin instituțiile sale cu competențe în domeniu în formarea culturii de securitate. Contribuția/pregătirea cetățenilor unui stat la realizarea securității naționale și protejarea valorilor naționale în fața unor potențiali adversari. Educația de securitate - un ansamblu de măsuri întreprinse în mod sistematic de către autoritățile publice, organizații neguvernamentale și mediul academic prin care noțiunile, ideile și informațiile referitoare la valorile, interesele și necesitățile naționale de securitate sunt respectate și asigurate la nivel corespunzător.

Dezvoltarea culturii de securitate se realizează inclusiv prin educație continuă, promovarea valorilor, normelor, atitudinilor sau acțiunilor care pot permite asimilarea conceptului de securitate națională.

Promovarea culturii de securitate cuprinde un ansamblu de activități care vizează informarea, stimularea interesului, educarea, precum și schimbarea atitudinii și a comportamentelor unor grupuri țintă (persoane fizice sau juridice) în ceea ce privește problematica securității. Promovarea culturii de securitate este o metodă prin care

trebuie propulsată înțelegerea importanței unui act de asigurare a securității naționale. Una din căile prin care poate fi realizat acest obiectiv este oferirea accesului la informații care pot contribui la consolidarea culturii de securitate. Rolul mass-media în formarea culturii de securitate. Comunicarea - un mijloc principal prin care pot fi percepute și asimilate valorile, ideile directorii ale domeniului de securitate, precum și conceptul de cultură de securitate. Informația relevantă și fără distorsionare a adevărului servește securității naționale.

Seminar. Manifestări ale culturii de securitate la nivel național

1. Abordarea teoretică și comparativă a conceptului de cultură de securitate (cultură politică și cultură strategică)
2. Percepția cetățenilor Republicii Moldova asupra securității.
3. Evoluții și manifestare a culturii de securitate în Republica Moldova.
4. Domenii și direcții de acțiune specific culturii de securitate a cetățenilor Republicii Moldova.

Surse recomandate:

1. *Raport. Promovarea culturii de securitate*. București: Asociația ProSCOP, 2018. Disponibil: https://www.academia.edu/40309004/Promovarea_culturii_de_securitate
2. BULUC R. *Cultura de securitate și fenomenul fakenews*. București, 2019. Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/335727273_CULTURA_DE_SECURITATE_si_FENOMENUL_FAKE_NEWS.
3. CALANGEA Cl. *Cultura de securitate. Surse și resurse*. Disponibil: <https://intelligence.sri.ro/cultura-de-securitate-surse-si->

resurse/?fbclid=IwAR064xfW1ASAZBCZBcRD32qnF0d-
OOthoMWtaeMFiveZv3USaQUi-wYsgfw.

4. DUMITRESCU L. *Lansarea barometrului culturii de securitate. Ce este cultura de securitate?* Disponibil: <https://adevarul.ro/blogurile-adevarul/lansarea-barometrului-culturii-de-securitate-ce-1856753.html>
5. GIORGI N. I, RAICU R-A. *Cultura de securitate. Prevenire prin educație*. Disponibil: <https://intelligence.sri.ro/cultura-de-securitate-prevenire-prin-educatie/>

PARTEA II. ASPECTE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE

TEMA 3. SECURITATEA NAȚIONALĂ: ELEMENTE DEFINITORII ȘI DIMENSIUNI

Securitatea națională: definiții și semnificații. Ideea de *securitate națională* și evoluția istorică a conceptului *securitate*. Trei propuneri cu privire la problema apariției semnificației actuale a conceptului securitate națională. *Helga Haftendorn* și securitatea națională ca produs direct al instituționalizării progresive a statului suveran începând cu secolul al XVII-lea. *Ernest Maz* și utilizarea conceptului *securitate națională* în politica reactivă devotată protecției suveranității statale, care s-a dezvoltat în special după al Doilea Război Mondial. *A treia propunere* și faptul că ideea de securitate națională a apărut în SUA după 1945, ca o expresie forte a remiterii în cauză a unui cadru restrâns de studii și politici de apărare. Obiectivele și funcțiile securității naționale.

Dreptului securității naționale – aspecte introductive. În Republica Moldova se constată percepția persuasivă în mentalul colectiv și chiar la nivel de politică de stat precum că Republica

Moldova ar fi incapabilă să-și asigure de sine stătător securitatea militară. Nimeni astăzi în societatea modernă nu mai pune semnul egalității între securitatea națională și securitatea militară. Securitatea națională este un fenomen omniprezent, iar negarea sau neînțelegerea acestui fenomen poate afecta inclusiv existența statului. Lipsa unor documente clare în acest domeniu lipsește organele statului nu doar de posibilitatea de a reacționa prompt ca și reacție de răspuns la diverse vulnerabilități și amenințări care se pot și se transformă foarte repede în pericole asupra diferitor segmente ale securității naționale. Fundamentarea teoretică a unei noi ramuri a dreptului național, Dreptul Securității Naționale, ar fi un instrument teoretic și științific care ar fi capabil să genereze nu doar analiza situației de moment și să ofere explicații post-factum asupra fenomenelor care se întâmplă în societatea noastră, dar ar putea și ar trebui să genereze prospecții asupra unor eventuale acțiuni ce urmează a fi întreprinse pe diverse sectoare ale sistemului de asigurare a securității naționale cum ar fi cel economic, informațional, educativ, moral-psihologic, ecologic etc.

Dreptul Securității Naționale – totalitatea normelor juridice naționale care reglementează relațiile sociale din domeniul asigurării securității la nivel național prin definirea riscurilor, amenințărilor și pericolelor la adresa securității naționale, a mecanismelor și instrumentelor de prevenire și combatere a efectelor negative ale acestora asupra valorilor fundamentale și interesului național al Republicii Moldova. Practica statelor europene și nu doar care dispun deja de școli de referință în domeniu, de structure special de pregătire și obligă funcționarii de rang înalt să absolvească fie un ciclu universitar (licență /masterat /doctorat), fie să audieze un număr stabil de ore în cadrul cursurilor de formare continua în domeniul asigurării securității naționale.

Sistemul de asigurare a securității naționale a Republicii Moldova este creat și se dezvoltă în corespundere cu Constituția, legislația națională, decretele Președintelui Republicii Moldova, hotărârile, ordonanțele și dispozițiile Guvernului, programele în domeniul dat. Baza sistemului de asigurare a securității naționale o constituie structurile, forțele și mijloacele de asigurare a securității naționale care exercită măsuri politice, din arsenalul ordinii de drept, organizatorice, economice, militare și de alt caracter, orientate spre garantarea securității persoanei, societății și statului. Crearea și activitatea organelor naționale de securitate constituie procese organice legate de etapele formării sistemului de securitate. Conform Strategiei securității naționale a Republicii Moldova, cadrul instituțional, care stă la baza sistemului, alcătuiește sectorul securității naționale al Republicii Moldova. Din acest sector fac parte instituțiile de stat cu mandat de forță destinate implementării sarcinilor de protecție a cetățenilor și statului (nivel operațional) și instituțiile civile de stat care exercită funcțiile de guvernare, planificare, control și supraveghere în sistemul de securitate națională (nivel administrativ).

Cadrul politico-juridic al securității naționale al Republicii Moldova. Politica de securitate: sens și semnificație. Politica de Securitate Națională a unui stat – orientată spre desfășurarea eficientă a sistemului de securității naționale. Principala menire a componentelor sistemului de asigurare a securității naționale constă în analiza și aprecierea amenințărilor, elaborarea măsurilor adecvate pentru localizarea și neutralizarea acestora. Amenințările la adresa securității naționale poartă un caracter complex. Necesitatea unui cadru politic și legislativ bine stabilit care prevede documente structurate. Documente pot fi sub forma unui plan, strategie, concept, doctrină sau alte acte cu caracter

politico-juridic. Baza legală a politicii naționale de securitate a Republicii Moldova: Constituția țării proclamă un șir de valori și principii supreme pentru statul Republica Moldova; Legea cu privire la apărarea națională, Nr.345-XV din 25.07.2003 (Modificări aprobate de Parlament în 2016, 2018); Strategia securității naționale a Republicii Moldova. Hotărârea Parlamentului nr. 153 din 15.07.2011; Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova; Strategia Națională de Apărare a Republicii Moldova, 2018; Programul național de implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2023-2026 și Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia. Politica națională de securitate trebuie să se concentrează asupra trei interese fundamentale de securitate: (-) protejarea cetățenilor săi atât pe teritoriul țării precum și în străinătate; (-) asigurarea că țara respectivă nu este o sursă de amenințare la adresa partenerilor săi; (-) să contribuie la edificarea securității internaționale.

Interesul național. Corelația dintre interesul național și securitatea națională. Definirea *interesului național* la nivel general. Corelația dintre *interesul național* și *securitatea națională*. *Interese naționale* care exprimă valori fundamentale asupra cărora nu se negociază; *interese naționale* asupra cărora, deși importante, se poate negocia (vezi acorduri de control al armamentelor și/sau dezarmare), atâta timp cât, prin negocieri, se menține echilibrul inițial; *interese naționale* care fac obiectul curent al negocierilor - de pildă, drepturi de navigație pe ape etc. Clasificarea intereselor fundamentale în consens cu politica de apărare: interese vitale, interese strategice, interese de putere. Caracterul vag și polemic al interesului național. Definiția autorului Samuel Huntington. Politica externă și interesul național. Determinarea interesului național al Republicii Moldova.

Dimensiunile securității naționale: politică, economică, energetică, societală, de mediu și militară. Definirea *securității* într-un context mai larg sau pluridimensional. Utilizarea factorului militar sau nonmilitar în determinarea dimensiunilor securității.

Dimensiunea politică a securității din perspectiva relației dintre stat și cetățenii săi. Premisa – statul a fost creat pentru îmbunătățirea stării de securitate a cetățenilor săi, însă este posibil ca acesta să devină o sursă de amenințare la adresa securității acestora. *Securitatea politică* ca stabilitate a unei ordini sociale și a sistemului ce asigură suveranitatea statului. *Nivelul intern și extern* al dimensiunii politice a securității naționale se are în vedere faptul că statul poate fi pus în evidență prin conceptele de bună sau proastă guvernare. Conceptele de *guvernarea defectuoasă* și *buna guvernare* – deziderat și modalitate de realizare a stării de securitate. Indicatorii elaborați de organizația neguvernamentală *Freedom House* în determinarea nivelului bunei guvernări. Definiția sumativă a *securității politice* (inviolabilitatea suveranității naționale, viabilitatea orînduirii de stat și sistemului constituțional, formarea și funcționarea eficientă a sistemului politic, dar și a tuturor instituțiilor de stat în interesul majorității cetățenilor). Asigurarea securității politice prin prisma politicii de stabilitate, maturității și responsabilității politice, supremației legii în societate și acțiunilor eficiente ale puterii de stat, care și determină calea de dezvoltare a țării.

Securitatea militară –capacitatea de apărare a unui stat și/sau de descurajare a agresiunii militare. Abordarea securității militare din perspectiva capacității unui stat de a pune în aplicare opțiunile sale politice prin folosirea forței militare. *Dimensiunea militară* a securității ca interacțiune reciprocă a capabilităților armate ofensive și defensive

ale statelor cu percepțiile acestora vizavi de intențiile celorlalți actori. Securitatea militară și capacitățile militare. Definirea și construirea capacității militare în funcție de vulnerabilități. Sarcinile principale ale securității militare. Principiile de bază și modul în care este concepută asigurarea securității militare a Republicii Moldova: asigurarea securității militare a poporului și statului, prevenirea războaielor și conflictelor armate prin mijloacele de drept internațional. Strategia Militară.

Securitatea economică– concept complex și dinamic (privită ca o fundamentare economică a puterii militare sau ca aspect pur economic al securității la toate cele cinci niveluri ale sale). Politizarea *dimensiunii economice* a securității. Principalele curente politico-economice care au expus viziunea asupra modelelor de realizare a securității economice (*mercantiliștii și neomercantiliștii, liberalii, socialiștii*). Două direcții principale în abordarea fenomenului de securitate economică –*anglo-americană și asiatică*. Practica europeană asupra securității economice. Modelul practic al economiei suedeze social orientată în calitate de reper pentru elaborarea unui model propriu de securitate economică. Abordarea securității economice din punct de vedere operațional, pe baza unor indicatori, la două niveluri: național și internațional. Indicatori la *nivel național*: capacitatea statului de a gestiona probleme precum inflația, șomajul, calitatea vieții, balanța de plăți dezechilibrată, lipsa oportunităților economice, nivelul crescut de protecționism, dependența de resursele naturale externe etc. Starea economică a unui stat. Definiții de sinteză. Necesitatea instituirii unui sistem de protecție a resurselor economice, a invențiilor, a locurilor și zonelor de interes strategic. Importanța resurselor economice în realizarea securității și apărării naționale. Funcțiile securității economice: de protecție, regulatorie, inovativă, socială și de avertizare.

Securitatea societală privită ca menținerea, în cadrul unor condiții acceptabile, pentru a permite procesul de evoluție, identității naționale colective, modelelor tradiționale ale limbii, culturii, religiei și obiceiurilor unui popor. Securitatea societală– concept dezvoltat de *Școala de studii de securitate de la Copenhaga*, care se concentrează pe capacitatea unei societăți de a se conserva prin păstrarea caracterului său esențial. Conceptul a apărut în anii '90, odată cu sfârșitul Războiului Rece, și a fost dezvoltat în contextul integrării statelor în Uniunea Europeană. Această paradigmă minimizează rolul puterii statului în garantarea securității prin confruntarea amenințărilor, pentru a aduce în prim-plan probleme privind identitatea comunităților și dinamica socială. Opinia autorului Barry Buzan privind „amenințările și vulnerabilitățile ce afectează modele de identitate comunitară și cultură”. Există două tipuri de societăți care participă la configurarea identității specifice omului, respectiv *comunitățile etnico-naționale* și *comunitățile religioase*. Probleme de *securitate societală* vs probleme de securitate globală și rolul comunității internaționale în prevenirea amplificării conflictului (cazul fostei Iugoslavii). Amenințări la adresa dimensiunii societale: migrația, depopularea, terorismul, discriminarea. *Securitatea societală* derivă din practica integrării europene și din necesitatea constituirii unei singure entități politice. Semnificația conceptului *coeziunea societală* și *reziliența*.

Securitatea socială – starea de protecție de diverse pericole, care amenință interesele vitale ale persoanei și relațiile dintre grupuri sociale cu privire la situația lor și locul în societate. Criteriile de bază ale securității sociale: condițiile activității vitale a omului și perfecționării spirituale a personalității; poziția familiei ca instrument social; gradul stabilității sociale a societății; măsura degradării societății și a populației. Aspectul economic al țării și

securitatea socială. Sistemele de securitate socială. Sisteme comunitative și distributive. Definirea securității sociale de către Biroul Internațional al Muncii (1995). Direcțiile politicii de securitate socială (înțelese și ca politici de securitate economică). Declarația Universală a Drepturilor Omului, art. 22. În a fost elaborată *Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale muncitorilor* (1989 art. 10): *orice muncitor al comunității are dreptul la o protecție socială adecvată și la prestații de securitate socială la un nivel suficient*. Reglementări în cadrul Consiliului Europei: Carta socială europeană revizuită - 1996 (este importanta, în special, datorita art. 12 intitulat dreptul securității sociale); Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor (1989); Convenția europeană de securitate socială – 1973; Codul european de securitate socială - 1964 ș.a.

Securitatea mediului. Problemele globale din a doua jumătate a secolului XX și multiplicarea nivelurilor de analiză ale conceptului securitate națională. Importanță sporită a factorilor precum calitatea mediului înconjurător și eficacitatea politicii ecologice, dinamica demografică a statelor și componența sa calitativă, caracterul stabil și suficient de asigurare cu resurse energetice etc. Sensurile pe care le îmbracă noțiunile *mediul* și *ecologia*. Definiția juridică a mediului oferită de Convenția privind răspunderea civilă pentru prejudiciile cauzate de activități periculoase pentru mediu (art. 2, punctul 10). Securitatea ca o totalitate a condițiilor, proceselor și acțiunilor care asigură echilibrul ecologic al mediului înconjurător și nu amenință vitalitatea mediului natural și a omului. Utilizarea noțiunii de *securitate ecologică* într-un cadru mai larg de abordare a dimensiunii de mediu a securității. Constituția Republicii Moldova garantează *dreptul fiecărui om la un mediu înconjurător neprimejdios* (art. 37). Securitatea mediului – starea mediului

înconjurător în care totalitatea cauzelor și consecințelor naturale și ale activităților antropogene (de producție, militare, comunicații, construcții, științifice, informaționale, de recreație, medico-biologice și alte genuri, inclusiv acțiuni de prevenire a consecințelor calamităților naturale și situațiilor excepționale) exclud sau reduc la minimum schimbările ce conduc la degradarea ecosistemelor mediului și impactului negativ asupra sănătății populației. Definiții ale securității ecologice din literatura de specialitate. Elementele în jurul cărora este construit conceptul securitatea ecologică. Aspectele: problemele de mediu cauzate de războaie, resursele naturale a căror posesie poate provoca dispute internaționale și cataclisme naturale. Clasificarea *securității ecologice* în baza diferitor criterii/în funcție de: obiectul protecției și caracterul pericolelor ecologice. Securitatea ecologică și politici locale și/sau regionale, reglementări, măsuri, standarde, instrucțiuni, proceduri, teorii, concepte s.a. menite să asigure menținerea calității vieții. Securitatea mediului și Dezvoltarea Durabilă. Activitatea organizațiilor regionale și internaționale în scopul promovării legăturilor între problemele de mediu și securitate, pe de o parte, și stabilitatea, pe de altă parte.

Securitatea cibernetică—starea de normalitate rezultată în urma aplicării unui ansamblu de măsuri proactive și reactive prin care se asigură confidențialitatea, integritatea, disponibilitatea, autenticitatea și non-repudiarea informațiilor în format electronic, a resurselor și serviciilor publice sau private, din spațiul cibernetic. Măsurile proactive și reactive pot include politici, concepte, standarde și ghiduri de securitate, managementul riscului, activități de instruire și conștientizare, implementarea de soluții tehnice de protejare a infrastructurilor cibernetice, managementul identității, managementul consecințelor. Proiectul Programului privind

asigurarea securității cibernetice include 7 domenii de intervenție: procesare sigură, stocare și accesare a datelor; securitatea și integritatea rețelelor și serviciilor de comunicații electronice; capacități de prevenire și reacție de urgență (CERT); prevenirea și combaterea criminalității cibernetice; consolidarea capacităților de apărare cibernetică; educație și informare; cooperare și interacțiune internațională.

Securitatea informației este caracterizată ca fiind cea care asigură și menține următoarele: (-) *confidențialitatea*: asigurarea faptului că informația este accesibilă doar persoanelor autorizate; (-) *integritatea* păstrarea acurateței și completitudinii informației precum și a metodelor de procesare; (-) *disponibilitatea*: asigurarea faptului ca utilizatorii autorizați au acces la informație și la resursele asociate atunci când este necesar.

Instituții în asigurarea securității naționale a Republicii Moldova. Realizarea politicii de securitate națională are loc prin intermediul funcțiilor concrete ale unor anumite instituții și persoane. Aici poate fi vorba de forțele și mijloacele de asigurare a securității naționale care exercită măsuri politice (Președenția, Guvernul, Parlamentul), din arsenalul ordinii de drept (de exemplu, Ministerul Afacerilor de Interne, Ministerul Justiției), organizatorice, economice, militare (Ministerul Apărării) și de alt caracter, orientate spre garantarea securității persoanei, societății și statului. Baza instituțională de asigurare a securității naționale. *Structurile*, forțele și mijloacele de asigurare a securității naționale care exercită măsuri politice, din arsenalul ordinii de drept, organizatorice, economice, militare și de alt caracter, orientate spre garantarea securității persoanei, societății și statului. Formarea și realizarea politicii de asigurare a

securității naționale a Republicii Moldova în conformitate cu prevederile legislației în vigoare. Autoritățile publice supreme în domeniul asigurării securității statului (Parlamentul, Președintele Republicii Moldova, Guvernul și Consiliul Suprem de Securitate), organele securității și apărării statului (Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Serviciul de Informații și Securitate, Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, Serviciul Vamal etc.), precum și alte autorități publice. *Președintele Republicii Moldova*, în calitate de șef al statului și *garant al suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării* (Constituția R. Moldova, art. 77). Exercitarea funcției de comandan suprem al Forțelor Armate și competențele Președintelui privind alte măsuri de asigurare a securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii. Rolul *Forțelor Armate* ale țării în asigurarea sistemului de securitate națională a Republicii Moldova. Misiunile forțelor armate destinate asigurării securității militare (apărarea independenței, integrității teritoriale și suveranității Republicii Moldova, participarea la operații internaționale de pacificare, acordarea de sprijin autorităților civile în situații de criză). Asigurarea securității naționale a Republicii Moldova și importanță atingerii sinergiei necesare dintre structurile de securitate și conștientizarea celor mai importante probleme ale securității naționale.

Seminar 1. Securitatea națională: elemente definitorii

1. Semnificații conceptuale ale termenului de securitatea națională
2. Factorii determinanți în definirea termenului de securitate națională.
3. Dreptul securității naționale.
4. De ce interesul național este important în asigurarea securității?

Formele de manifestare a interesului național.

5. Cadrul politico-juridic în asigurarea securității naționale a Republicii Moldova.
6. Instituții în asigurarea securității naționale a Republicii Moldova.

Seminar 2. Dimensiunile / sectoarele securității naționale

1. Securitatea politică.
2. Securitatea militară.
3. Securitatea economică și energetică
4. Securitatea mediului.
5. Securitatea socială.
6. Securitatea societală.
7. Securitatea cibernetică.

Surse recomandate:

1. ALBU N. *Controlul democratic asupra sectorului de securitate: cine pe cine supraveghează?* În: Studii Naționale de Securitate, Revistă științifico-practică Nr. 1 (1) 2020, pp. 28-51.
2. ALBU N., MÂRZA E. FONDOS A., OARZĂ GH. *Apărarea. Dicționar de Buzunar*. Chișinău: Bon Office, 2022.
3. ALBU N., ȚURCAN Gh. *Forțele sistemului național de apărare: cadrul de interacțiune și mecanisme de colaborare*. În: Materialele conferinței „Securitatea națională a Republicii Moldova: provocări și tendințe”, Chișinău, Moldova, 14 mai 2022. Institutul național de informații și securitate „Bogdan, întemeietorul Moldovei”, 2022. pp. 7-14.
4. BUZAN B. *Popoarele, statele și frica*. Chișinău: Cartier, 2014.
5. CAUIA A., ALBU N. *Dreptul securității naționale*. Curs de lecții. Chișinău: Notograf Prim, 2023.

6. *Considerații asupra conceptului de „securitate ecologică”*. Disponibil: <http://www.nhn.ro/articole-stiintifice/articol2.htm> (vizitat 07.11.2010)
7. CONSTANTIN E.-A. *Securitatea economică și interesul național*. În: *Politici și strategii în gestionarea conflictualității*. Sesiune anuală de comunicări științifice: 20-21 noiembrie 2008. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2008, pp.89-98.
8. CUȘNIR V., ALBU N. *Repere conceptuale și fundamente politico-juridice ale politicii de securitate și apărare națională*. În: *Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă Akademos*, nr. 4, 2017, pp. 78-87. ISSN 1857-0461
9. *Legislația Republicii Moldova cu privire la sectorul de securitate și apărare națională*. Chișinău, 2015.
10. *Politica de Securitate Națională*. Volum coordonat de Ghica L. A., Zulean M. Iași: Polirom, 2012.
11. ROJCO A., COLÎBNEAC E. *Problemele securității sociale și de creare a sistemului de standarde sociale minime în Moldova*. Informație de sinteză. Institutul Național de Economie și Informație, Chișinău, 2001.
12. PROHNIȚCHI V. *Securitatea economică a unui stat mic. Note de reper pentru Republica Moldova*. În: *Securitatea și apărarea națională a Republicii Moldova*. Chișinău: Ed. ARC, 2002, pp. 148-195.
13. SARCINSCHI A. *Dimensiunile nonmilitare ale securității*. București: Editura Universității Naționale de Apărare, 2005.
14. TOBĂ F. *Securitatea mediului – componentă fundamentală a securității națiunii*. Disponibil: www.securitatenationala.ro/request.php

TEMA 4. *FACTORI DE IMPACT LA ADRESA SECURITĂȚII NAȚIONALE*

Riscuri și amenințări la adresa securității naționale: forme de manifestare. Definirea conceptelor: *pericol*, *risc* și *amenințare*. Riscul ca ansamblu de stări tensionale, active sau latente, perceptibile sau ascunse, cărora nu li s-au găsit soluții în măsură să determine eliminarea cauzelor ce le-au generat și care, menținute între anumite limite, nu afectează securitatea națională. Ulrich Beck și *societatea riscului* consideră că trăim într-o etapă avansată a modernității, centrată în jurul conceptului de risc. Clasificarea riscurilor ce afectează securitatea națională în funcție de domenii de activitate, entități comunitare și religioase, arie geografică, timp, volum, importanță (interes, gravitate), probabilitate. Riscuri foarte grave (catastrofe nucleare). Riscurile potențiale. Factorii de risc. Scara evoluției în timp, ordinea și intensitatea producerii sfidărilor la adresa securității naționale: *pericol posibil (risc)*; *pericol*; *provocare (sfidare)*; *amenințare*. Semnificația conceptului *amenințare*. Distincția dintre vulnerabilitate, risc și amenințare. Amenințarea *imediată* și cea *dedurată*. Riscuri și amenințări de tip *hard* și *soft*. Clasificarea riscurilor și amenințărilor din punct de vedere al: provenienței, perioadei de manifestare, duratei, acțiunilor adverse, efectelor produse (urmărite). Agresiunile. Semnificația termenului *agresiune militară*, potrivit textului *Definiției agresiunii armate* adoptat de Comitetul special al ONU la 15 aprilie 1974. Riscuri și amenințări din perspectiva dimensiunilor securității naționale: *militare*, *politice*, *economice*, *sociale*, *ecologice*, *culturale* etc. Riscuri și amenințări la adresa securității naționale din perspectiva *statelor slabe sau puternice* sau *statelor mici și mari* (Barry Buzan). Mediul de securitate națională, de exemplu al Republicii Moldova, poate fi afectat, într-un sens sau altul, fie doar de un singur risc, fie de mai multe riscuri simultan. În acest din

urmă caz, riscurile se grupează, constituind *factori de risc* care sunt de o mare diversitate, sub aspectul originii, naturii și probabilității lor de producere. Ca regulă, factorii de risc sunt menționați în strategiile de securitate națională și în documente informative de interes național.

Riscuri geopolitice sunt definite ca potențiale riscuri politice, economice, militare și sociale care pot apărea din implicarea unei națiuni în afacerile internaționale. De obicei, ele apar ori de câte ori există o schimbare majoră a puterii, un conflict sau o criză. Aceste riscuri pot avea implicații de anvergură atât pentru țara în sine, cât și pentru comunitatea globală în general. Factori care pot contribui la riscurile geopolitice: instabilitatea economică a unei națiuni, relațiile sale politice cu alte țări și puterea sa militară. Globalizarea a jucat un rol în exacerbarea acestor riscuri prin creșterea interconexiunii dintre economiile și societățile lumii. Pe de o parte, un risc poate duce la instabilitate economică și politică, care poate duce, la rândul său, la violență și conflicte. Pe de altă parte, ele pot stimula, de asemenea, inovația și creativitatea pe măsură ce țările încearcă să atenueze riscurile. Riscurile geopolitice sunt adesea dificil de prezis în acest fel, deoarece depinde complet de modul în care oamenii răspund la risc.

Deși atât Nordul cât și Sudul Global este afectat, costurile confruntărilor geopolitice vor fi net superioare pentru cei din Sud și pot include riscuri inflaționiste, deficit alimentar și așa mai departe. Pe lângă gestionarea crizelor actuale (de securitate, energetică, umanitară), care implică diminuarea efectelor negative și restaurarea ordinii pre-criză, statele, dar și organizațiile precum UE trebuie să-și revizuiască și să fortifice mecanismele de prevenire a riscurilor, provocate de actorii geopolitici (3 seturi de actori): (-) pe dimensiunea est-europeană, este vorba despre erodarea securității

convenționale și a celei energetice în Europa de Est din cauza revizionismului militarist rusesc; (-) în direcția africană, persistă instabilitatea cronică în regiunea Sahel (Mali, Burundi, inclusiv Republica Central Africană); (-) pe dimensiunea asiatică, în atenție nimeresc vulnerabilitățile de natură tehnologică, care pot fi acutizate de un potențial *război al cipurilor* dintre SUA și China. Dar recenta escaladare a situației conflictuale în Orient, de asemenea poate avea repercusiuni majore asupra UE, dar și partenerii acesteia. Instabilitatea geopolitică, lipsa forței de muncă și inflația sunt principalii factori de risc pentru industriile care își desfășoară activitatea în Republica Moldova. Sporirea tensiunilor geopolitice și fragmentarea rezultată a economiei mondiale ar putea majora riscurile la adresa stabilității financiare, reducând investițiile transfrontaliere, prețurile activelor, sistemele de plăți și capacitatea băncilor de a acorda împrumuturi. O astfel de evoluție ar determina băncile să reducă creditarea, ceea ce ar reduce creșterea economică și ar alimenta instabilitatea financiară. Rolul Fondului Monetar Internațional în reglementarea problemelor de fragmentare economică și instabilitate financiară.

Reducerea riscurilor de origine rusă – trei domenii prioritare în cadrul UE. În prezent, Rusia reprezintă activatorul riscurilor cu care se confruntă nu numai UE, dar și întreg continentul european. Evenimentul declanșator este agresiunea militară împotriva Ucrainei. Înghețarea conflictului menține sursa de risc, precum și incertitudinile legate de eventualitatea unor escaladări ale riscurilor negestionate (dar aflate în stare congelată). În vederea reducerii probabilității ca riscurile să se multiplice, derivând din criza actuală, UE are la dispoziție cel puțin trei soluții: 1) desfășurarea unei diplomații proactive în regiunile unde Rusia caută refugiu împotriva sancțiunilor occidentale; 2) încheierea procesului de

decuplare energetică în raport cu Rusia; și 3) echiparea Ucrainei cu instrumente politico-diplomatice (intensificarea vocii globale a Ucrainei), economico-financiare (confiscarea bunurilor rusești și transferarea lor către Ucraina) și militare (facilitarea achizițiilor de armament). Nu în ultimul rând, Republica Moldova, stat candidat la UE, de asemenea beneficiază de suportul UE în materie de securitate.

Factorul economic – element decisiv pentru securitatea națională și dezvoltarea durabilă a unui stat. Stabilizarea și creșterea economiei unei țări în scopul satisfacerii interesele cetățenilor, societății și statului și soluționării problemele referitoare la deficiența resurselor necesare stabilizării situației, astfel rezolvând probleme legate de securitatea națională. Cauzele și consecințele vulnerabilității economice a unui stat. Principalele vulnerabilități la adresa securității economice a Republicii Moldova: 1) potențialul intelectual și tehnologic diminuat; 2) dependența de sursele energetice externe; 3) dependența financiară de creditorii externi (V. Prohnițchi). Riscuri și amenințări economice cu caracter intern și extern. Amenințarea economică, la nivel strategic. Amenințările economice *specifice* și *difuze* (T. Pigui). Globalizarea și dependența economică. Gestionarea vulnerabilităților, riscurilor și amenințărilor economice în funcție de: *interesul* celor cărora le este afectată securitatea; *posibilitățile economice*, financiare, militare, informaționale etc.; *puterea economică*, financiară, militară etc. Trei principale elemente în procesul de asigurare a securității economice: 1) independența economică; 2) durabilitatea și stabilitatea economiei naționale; 3) capacitatea de autodezvoltare și progres.

Importanța și dificultatea evaluării riscurilor și amenințărilor la adresa securității politice. Amenințările îndreptate către stabilitatea organizațională a statului. Scopul amenințărilor politice

(presiuni asupra guvernului pentru adoptarea unei anume politici, răsturnarea guvernului, incitarea la secesionism și dezorganizarea sistemului politic al statului). Ideea de stat, în particular expresia indentității naționale a acestuia și ideologia de susținere, precum și instituțiile care o întruchipează – țintele amenințărilor politice. Corelația dintre amenințările politice și militare. Amenințările la adresa legitimității sau a recunoașterii a unităților politice: (1) legitimitatea internă a unității politice, care se referă în primul rând la ideologii și la alte idei constitutive sau teme care definesc statul; (2) legitimitatea externă, recunoașterea internațională. Riscuri și amenințări politice de ordin intern și extern. Amenințările politice cu caracter ideologic.

Riscuri și amenințările adresa securității sociale ca urmare a nemulțumirilor sociale de orice natură. Riscuri și amenințări sociale cu caracter intern și extern. Interdependența dintre nivelul moral și spiritual al populației de nivelul de trai al acesteia. *Sărăcia* – una din principalele amenințări sociale. Polarizarea societății. Importanța calculării variabilelor *calității vieții* în evaluarea riscurilor și amenințărilor sociale. Riscurile și amenințările de natură socială cauzate de modernizarea economică și socială din societățile postindustriale. Tendințe mondiale cu impact asupra securității naționale (scăderea ratei fertilității în țările în curs de dezvoltare, urbanizarea rapidă și masivă și, nu în ultimul rând, fluxurile migraționiste. Obiective în eliminarea riscurilor și amenințărilor sociale.

Pericolul acțiunilor militare. Utilizarea forței în realizări semnificative din domeniul politic, industrial, cultural etc. Războiul. Reducerea semnificativă a amenințărilor de ordin militar după 1990. Disproporția de potențial militar ca amenințare. Cursele

înmărilor – surse de amenințare generate de competiția militară deschisă sau disimulată dintre state. Amenințările militare directe și modalitățile lor de manifestare. Amenințările militare interne. Amenințările militare externe și capacitatea militară a statului de a face față agresiunii. Aspectul ofensiv sau defensiv, de agresiune sau apărare.

Caracterul transnațional al riscurilor și amenințărilor ecologice. Trei categorii de riscuri și amenințări ce definesc dimensiunea ecologică a securității. Varietatea de probleme conform acestor categorii: distrugerea ecosistemelor; problemele energetice; probleme demografice; probleme legate de hrană; probleme economice; conflicte sociale. Problema *scăderii rezervelor de apă potabilă, care poate fi urmată de tensiuni și conflicte pentru stăpânirea și exploatarea resurselor rămase*. Rezoluția ONU nr. 2200 A(XXI) din 16.12.1966. Relația cauzală între modificările produse în mediul înconjurător și conflict. Interdependența dintre modificările mediului înconjurător și modificările sociale. Caracteristicile conflictelor ecologice. Clasificarea conflictelor ecologice conform lui Thomas Homer-Dixon. Impactul modificărilor climatice. Creșterea numărului de dezastre naturale și realocarea forțelor militare din zonele de operații către zonele de catastrofă. Problema refugiaților. Influența riscurilor de securitate generate de fenomenul încălzirii globale asupra activității instituțiilor militare (instrumentele prin care statul poate reacționa în caz de necesitate majoră). Implicațiile schimbărilor climatice asupra stării de operativitate a structurilor armatei: comportamentul / modul de acțiune al militarilor; concepția de întrebuințare în luptă / operație a forțelor și mijloacelor; funcționarea armamentului și tehnicii de luptă; sistemul de asigurare logistică (aprovizionare cu apă, alimente,

munii); asigurarea asistenței medicale; desfășurarea transporturilor de aprovizionare/evacuare. Cultura ecologică.

Protecția mediului înconjurător constituie o prioritate națională, care vizează în mod direct condițiile de viață și sănătatea populației, realizarea intereselor economice și social-umane, precum și capacitățile de dezvoltare durabilă a societății pe viitor. Relațiile omului și societății cu mediul se reglementează de Constituție, Legea privind protecția mediului înconjurător și acte legislative ce țin de protecția mediului și folosirii raționale a resurselor naturale. *Scopul protecției mediului:* (-) asigurarea dreptului constituțional al fiecărui cetățean la un mediu sănătos; (-) realizarea supremăției responsabilității fiecărei generații pentru protecția mediului în fața generațiilor viitoare; (-) obținerea unui diapazon cât mai larg de folosire a resurselor naturale fără a depăși limitele admisibile, evitându-se epuizarea și degradarea lor, riscul pentru sănătatea oamenilor și alte consecințe nedorite și imprevizibile; (-) protejarea solului și subsolului, apelor și aerului de poluare chimică, fizică și biologică, de alte acțiuni care dereglează echilibrul ecologic; (-) păstrarea biodiversității și genofondului, integrității sistemelor naturale, valorilor naționale istorice și culturale; (-) restabilirea ecosistemelor și componentelor lor, afectate prin activitatea antropică sau calamități naturale. *Principii de bază ale protecției mediului:*(-) prioritatea scopurilor și activității de protecție a mediului în cadrul realizării intereselor de ordin economic și social-uman ale populației pentru prezent și viitor;(-) obligativitatea executării legislației cu privire la protecția mediului, respectării standardelor, normativelor și limitelor admisibile de folosire a resurselor naturale și energiei, de aplicare afactorilor chimici, fizici și biologici asupra componentelor mediului, de emisii și deversări nocive,de depozitare a deșeurilor

provenite din activitățile economice; (-) responsabilitatea tuturor persoanelor fizice și juridice pentru prejudiciul cauzat mediului; (-) prevenirea, limitarea, combaterea poluării, precum și recuperarea pagubei, cauzate mediului și componentelor lui din contul persoanelor fizice și juridice care au admis dauna; etc. Două direcții fundamentale de acțiune în asigurarea securității mediului: *Profilaxia/prevenirea și Terapia*.

Vulnerabilități de securitate. Amenințările sunt și capacitățile cele mai imediat deținute de adversari, care pot fi folosite pentru a exploata vulnerabilități. Vulnerabilitățile sunt procese sau fenomene din viața internă a unui stat, care diminuează capacitatea de reacție la riscurile existente ori potențiale sau care favorizează apariția și dezvoltarea acestora. În primul rând, vulnerabilitățile *diminuează capacitatea de reacție* a țării respective la riscurile existente sau potențiale. Apoi, ele se comportă ca și cum ar fi *un catalizator al manifestării active* a unor riscuri și amenințări. Ca și riscul, vulnerabilitatea are o cotă de probabilitate, pentru că nu tot ce e vulnerabil poate deveni un pericol real. Vulnerabilitatea este percepută diferit de la o țară la alta. Această percepție este determinată, în principal, de (1) nivelul dezvoltării economice a statului respectiv; (2) puterea sa militară (efective, armament modern - arme inteligente, armă nucleară, sateliți de comunicații etc.); modalitatea în care sunt definite interesele sale fundamentale; rolul asumat și statutul deținut de acesta în zonă, regiune și lume (de exemplu, atunci când se discută conceptul de *buffer state* / *stat tampon* în cazul Republicii Moldova).

Capacitatea (de răspuns sau de protecție) face referire la protecția punctelor forte și la mijloacele/ resursele de care dispune un grup de state sau un stat pentru a atinge un nivel rezonabil de securitate.

De exemplu, elaborarea unei strategii bune de securitate care determină căile de asigurare a securității în corelație cu riscurile și amenințările identificate. În cele mai multe cazuri, **vulnerabilitatea** și **capacitatea** sunt cele două fețe ale aceleiași monede. De exemplu: lipsa unor suficiente cunoștințe despre mediul regional sau internațional de securitate poate face statele mai vulnerabile, contrariul îmbunătățește capacitatea de reacție la amenințările de securitate. Un alt exemplu ar fi atunci când se discută tot mai mult de securitatea cibernetică: statul nu poate asigura securitatea informației, respectiv se invocă capacitatea acestuia de a asigura accesul la o comunicare securizată pentru individ (a se vedea cazul cu StarNet). Aici trebuie de menționat și o altă latură a problemei: anumite avantaje tehnologice ar putea să ne crească capacitatea de securitate, iar pe de altă parte poate să ne facă vulnerabili, în funcție de modul în care le folosim. Folosirea fără măsuri de precauție pentru a transmite informații confidențiale ne vor face mai vulnerabili, iar utilizarea în mod discret și prudent transmiterea și păstrarea informației confidențiale va consolida capacitățile în acest domeniu.

Cultura de securitate – factor de contracarare a amenințărilor hibride. Amenințarea de tip hibrid – definiție conceptuală. De-a lungul istoriei s-a întâmplat deseori ca un actor inferior din punct de vedere militar să vizeze vulnerabilitățile adversarilor mai puternici și să profite de mijloacele de care dispune pentru a-și realiza scopurile strategice prin acțiuni asimetrice, deseori neconvenționale, combinate cu cele convenționale. Exemple istorice de acțiuni de tip hibrid pot fi întâlnite încă din antichitate, deși termenul *amenințare hibridă* este relativ recent, definind acțiuni mult mai sofisticate. În definirea termenului de *amenințare hibridă* trebuie să avem în vedere faptul că aspectul hibrid al

amenințărilor din mediul operațional contemporan se manifestă în cel puțin două planuri: *structural* și *acțional*. În *plan structural*, amenințările de tip hibrid pot fi utilizate atât de către actorii statali, cât și de către cei nestatali. Indiferent de structura organizațională a acestora, configurația forțelor care aplică aceste amenințări este cea care are un caracter hibrid. De cele mai multe ori, aceste forțe sunt constituite ca o „mixtură” mai mult sau mai puțin organizată de forțe regulate, forțe neregulate, forțe speciale și indivizi sau grupuri cu abilități în domenii speciale, cum ar fi operațiile psihologice, operațiile informaționale (manipularea maselor, spionaj etc.), influențarea deciziilor la nivel politic sau economic etc. În *plan acțional* se vizează atingerea obiectivelor stabilite prin utilizarea oricăror metode sau mijloace de acțiune, atât de natură convențională, cât și neconvențională. Trecerea de la convențional la neconvențional se face rapid, în funcție de situație (adversar, mediu, vulnerabilități, timp la dispoziție etc.). Nathan Freier a introdus termenul *patru cadrane* (*quadchart*) care definește cele patru tipuri de amenințări: *tradiționale* (convenționale), *neregulate* (neconvenționale), *catastrofice* și *perturbatoare*. Inamicul poate întrebuința una sau mai multe tipuri de amenințări, consecutiv sau simultan, pentru a-și atinge scopurile urmărite, rezultatul fiind manifestarea unei amenințări de tip hibrid. Dezinformarea și propaganda – elemente ale războiului hibrid. Răspândirea dezinformării a crescut, în special, în urma războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei, începând cu februarie 2022, de exemplu, dezinformarea cu privire la refugiații ucraineni s-a răspândit rapid luând forma unor mesaje false și a incitării la ură interetnică. În acest cadru, mass-media din Moldova se confruntă cu două probleme majore – *dezinformarea internă* și *externă* – care pot fi ambele legate de concentrarea proprietății media. Relația dintre concentrarea proprietății mass-media și dezinformare este

relevantă deoarece publicul este manipulat și dezinformat în funcție de interesele celor care controlează mass-media. În aceste condiții, dezinformarea are puterea de a influența deciziile publicului său și poate schimba opinia unui cetățean cu privire la un anumit subiect. În Moldova, este important să se facă distincția între sursele externe și interne de propagandă și dezinformare. *Dezinformarea externă* se concentrează, în general, pe mesaje anti-occidentale care vizează entități precum UE, NATO și SUA. Pentru a diminua impactul acestor factori este nevoie de dezvoltat spiritul de analiză critică și a crește nivelul de cultură de securitate.

Seminar 1. Riscuri și amenințări la adresa securității naționale: forme de manifestare

1. Definirea termenilor: vulnerabilitate, risc și amenințare.
2. Clasificarea riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale.
3. Evaluarea pericolelor, riscurilor și amenințărilor de securitate pe diferite sectoare (proiecte individuale sau în grup).

Seminar 2. Cultura de securitate – factor de contracarare a amenințărilor hibride.

1. Semnificații ale termenilor: amenințări hibride și război hibrid.
2. Forme de manifestare ale amenințărilor hibride. Cine sunt actorii *proxy*?
3. Implicațiile amenințărilor hibride asupra securității naționale a Republicii Moldova.
4. Sporirea culturii de securitate în combaterea dezinformării ca element a războiului hibrid.
5. Consolidarea rezilienței naționale – opțiune strategică de gestionare a amenințărilor hibride.

Surse recomandate:

1. ALBU, N. *Determinări conceptuale în evaluarea riscurilor și amenințărilor la adresa securității naționale*. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurarea a parcursului european / Min. Educației, Culturii și Cercet., Inst. de Cercet. Juridice, Politice și Sociologice; red. șt.: Valeriu Cușnir. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2019, pp. 498-521.
2. ALBU, N. *Panică abstractă sau dezinformare privind implicațiile COVID-19 asupra securității statului*. În: Combaterea știrilor false în condițiile provocărilor de securitate – COVID 19: (Materialele Mesei Rotunde), 20 mai 2020 / coordonator: Diana Hîrbu-Bencheci. Chișinău: Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova, 2020, pp. 18-26.
3. *Amenințări și riscuri la adresa securității naționale a României – Orizont 2040*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2022.
4. *Amenințări la adresa Republicii Moldova pe termen mediu și scurt*. Chișinău, 2022. Disponibil: https://infocenter.md/wp-content/uploads/2022/07/STUDIU_Amenin%C8%9B%C4%83ri-pe-termen-mediu-%C8%99i-scurt..pdf
5. *Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2013.
6. Asigurarea protecției mediului și managementul resurselor naturale în activitatea autorităților publice locale. Chișinău: Centrul Național de Mediu, 2015. Disponibil: www.environment.md
7. CENUȘA D. Prevenirea amenințărilor de origine rusă în 2023: trei domenii prioritare de reducere a riscurilor pentru Occident.

Disponibil: https://www.ipn.md/ro/prevenirea-amenintarilor-de-origine-rusa-in-2023-trei-domenii-7978_1094508.html#ixzz8HvsGDpiM

8. DUȚU P. Amenințări asimetrice sau amenințări hibride: delimitări conceptuale pentru fundamentarea securității și apărării naționale. Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2013.
9. FRUNZETI T., BĂRBULESCU C. *Reziliența națională la amenințările hibride și cultura de securitate. Un cadru de analiză*. În: Impact strategic, nr. 1-2, 2018, p. 16-26.
10. *How Geopolitical Risks Influence the Global Community*. Disponibil: <https://geopoliticalfutures.com/risk/>
11. *Geopolitical risk dash board*. Blackrock Investment Institute. <https://www.blackrock.com/corporate/insights/blackrock-investment-institute/interactive-charts/geopolitical-risk-dashboard>
12. LESENCIUC A., COZMANCIUC C-M. *Cultura de securitate – încercare de operaționalizare conceptual pe coordonate constructiviste*. În: Gândirea militară românească, Nr.1, 2021, p. 122-149. Disponibil: <https://gmr.mapn.ro/webroot/fileslib/upload/files/arhiva%20GMR/2022%20gmr/2022/GMR%201/LESENCIUC%2C%20COZMANCIUC.pdf>
13. LUPAN E. *Tratat de dreptul protecției mediului*. București: C.H. Beck, 2009.
14. PARENIUC A., BEDA V. *Amenințări hibride și metodele de rezistență împotriva acestora*. În: Legea și viața, nr. 09-10 (369-370) 2022, Chișinău, 2022, p. 34-40.
15. STERPU V. *Politica națională de securitate a Republicii Moldova în contextul amenințărilor și războaielor hibride. Studiu de politică publică*. Disponibil: <https://soros.md/wp->

content/uploads/2022/07/9_Studiu-de-politici-publ-Am-si-Razb_final_compressed.pdf

16. UNGUREANU V. *Riscurile și oportunitățile geopolitice ale securității naționale a Republicii Moldova în contextul necesității intensificării relațiilor de cooperare cu Organizația Tratatului Atlanticului de Nord*. În: *Analele Științifice ale Universității de Studii Europene din Moldova*, Numărul VI / 2020 / pp. 73-84. ISSN 2435-1114
17. ZAMFIR P. *Dezvoltarea durabilă prin asigurarea securității ecologice*. În: *Revista națională de drept*, Nr. 10-12, 2009, pp. 68-70.

TEMA 5. ROLUL COMUNICĂRII STRATEGICE ÎN PROMOVAREA CULTURII DE SECURITATE

Comunicarea strategică (StratCom): aspecte conceptuale. Natura războiului în mediului actual de securitate are mai curând un caracter indirect decât direct, iar apariția războiului din a 4-a și a 5-a generație a amplificat schimbarea majoră în paradigma securității de la securitatea tradițională la cea netradițională, precum și natura conflictului contemporan. Media, precum și alte mijloace contemporane de comunicare au devenit instrumente impunătoare în realizarea intereselor actorilor pe teritoriul altor state. În acest context, o actualitate deosebită capătă conceptul de comunicare strategică care a evoluat în Occident pentru a înțelege și a implica publicul-cheie pentru avansarea intereselor, politicilor și obiectivelor naționale în zonele de interes, cu acțiunile tuturor instrumentelor naționale putere. Mediul de informare publică este un câmp de luptă cheie în mediul informațional modern – *a patra generație de război (fourth generation war)*– un termen care se referă la un inamic care operează într-un domeniu virtual și folosește mijloacele de informare în mod inteligent, făcând efectiv

media pe teren. Acest tip de război impune ca factorii de decizie la nivel național să creeze o abordare sinergică care să pună accentul pe capacitatea de *soft power* ale țării sale și, dacă este necesar, să depună eforturi complementare prin intermediul puterii militare / *hard power*. În funcție de natura unei organizații sau în dependență de interesele statelor, procesul de comunicare strategică poate varia de la marketing (care include elemente de diplomatie publică, relații cu mass-media, ridicarea nivelului de conștientizare situațională etc.) la politică. În termeni operaționali, *comunicarea strategică* implică atât o dimensiune defensivă (reacție și răspuns), cât și o dimensiune ofensivă (cercetare și presiune). Definiția Chatham House(2011): *o serie sistematică de activități susținute și coerente, desfășurate la nivel strategic, operațional și tactic, care permit înțelegerea publicului țintă și identifică canalele eficiente pentru promovarea și înțelegerea anumitor tipuri de comportament*. Conceptul de StratCom prin definiție se axează pe un proces strategic și se focusează pe atingerea obiectivelor pe termen lung. Aceasta presupune atingerea rezultatelor scontate prin comunicare și nu doar îndeplinirea acțiunilor. StratCom reprezintă capacitatea de coordonare a procesului de transmitere a mesajului corect și de creare a narațiunilor proprii, oferind o orchestrare mai eficientă a activității guvernamentale, pentru a conduce și a coordona procesul decizional într-un mod favorabil interesului național.

Obiectivele, scopul și componentele cheie ale StratCom. La nivel național, StratCom are două scopuri și valori. Pe de o parte, să consolideze națiunea prin idee comuna inspirată, durabilă și strategică, ca platformă a strategiei pe termen lung și a obiectivelor strategice naționale. La fel, poate fi fortificată cooperarea și coeziunea în realizarea scopurilor strategice la nivel guvernamental

și la nivel de societate. La nivelul instituțiilor (ministere, forțe armate, poliție), StratCom este un instrument de strategie de dezvoltare organizațională, care răspunde la întrebări precum *de ce avem forțe armate, ce valori acordă Ministerului Apărării societății, cum se asigură securitatea umană de către Ministerul de Interne*, etc. - probleme legate de scopul fundamental al organizațiilor guvernamentale. La nivel internațional, StratCom contribuie la fortificarea și integrarea efectelor declarațiilor și acțiunilor asupra audienței interne și externe, promovarea și înțelegerea valorilor și intereselor naționale, generarea suportului partenerilor pentru obiectivele politicii externe și celei de securitate. Comunicarea strategică poate contribui la succesul acțiunilor din cadrul politicilor publice și strategiilor, și anume: la asigurarea faptului că acțiunile politicilor/proiectelor sunt realiste, adecvate mediului de securitate și celui informațional, condițiilor culturale, sociale și politice, percepțiilor eficiente, prin conștientizarea și înțelegerea între membrii/partenerii strategiilor/programelor și beneficiarii acestora. Componentele cheie ale StratCom sunt: angajamentele liderilor; strategia de comunicare (transmiterea mesajelor); acțiuni ale organizațiilor implicate în implementarea strategiei (agenți ai strategiei); diplomația oficială (guvern către guvern); diplomația publică (societatea către societate); diplomația militară; parteneriate internaționale ale serviciilor de securitate; afacerile publice ale Guvernului și ale ministerelor; operațiuni media; comunicări inter-departamentale etc. Informația este materie primă indispensabilă succesului oricărei politici, prin urmare, dominarea spectrului de informații este critică pentru satisfacerea intereselor de securitate națională. Comunicarea, care este atât mesaj, cât și acțiune, oferă mijloacele de a valorifica elementele puterii naționale într-o manieră eficientă, cu toate acestea, procesele strategice de

comunicare și capacitățile de susținere trebuie să fie incluse în toate aspectele activităților guvernului și sincronizate vertical și orizontal.

Premise de implementare a StratCom la nivel național.

Republica Moldova, care se confruntă cu amenințări hibride, lipsa culturii de securitate în sensul explorării mediului informațional și utilizarea rețelelor de socializare, dezinformarea și știrile false, intensificarea atacurilor anumitor entități statale la adresa valorilor democratice și interesului național este necesar să-și dezvolte mecanismul de răspuns. Vulnerabilitatea țării noastre rezidă, pe de o parte, în sistemul instituțional și social al țării, este scăzut și slab consolidat, iar pe de altă parte, în capacitatea înaltă de amestec a unor factori externi. Pe de o parte, orice amenințare este o provocare la adresa stabilității interne și bunăstării statului, care diminuează sentimentul de securitate pentru cetățeni. Iar instituirea unui proces de comunicare strategică la nivel național este ca o măsură eficientă pe termen lung în contracararea acestor amenințări, precum și în sporirea rezilienței și consolidarea coeziunii societale și dezvoltarea principiilor de comunicare strategică. Cu atât mai mult că în mediul de securitate actual, comunicarea strategică este utilizată pentru a obține credibilitatea, legitimitatea statului, pentru a descuraja și a asigura libertatea de acțiune. De asemenea, este vitală în ceea ce privește sprijinirea punerii în aplicare a strategiilor naționale și protejarea, restabilirea, menținerea și atingerea obiectivelor sale naționale și a intereselor naționale permanente. În cazul instituțiilor din Republica Moldova, care demonstrează lipsa unor răspunsuri sistemice de calitate, este necesară dezvoltarea rezilienței informaționale, care să acorde atenție unui mecanism de răspuns la amenințările hibride.

Elaborarea și adoptarea Strategiei de securitate națională, care ar trebui să reflecte inclusiv și soluții de contracarare incluzând instrumente și acțiuni eficiente pentru a răspunde tehnologiilor de conflicte hibride. Lansarea unei comunicări strategice durabile și eficiente și pentru atingerea obiectivelor propuse în Strategie. StratCom ar trebui să devină o componentă vitală a securității naționale a Republicii Moldova. Punerea în aplicare cu succes a comunicării strategice ca instrument național, dar și la nivel regional va contribui la transformarea mediului de securitate regional, împreună cu factorii economici, diplomatici și de descurajare a informațiilor, va dezvolta reziliența și va asigura protecția și prezentarea intereselor vitale ale statului atât populației, cât și partenerilor externi. O comunicare strategică corectă, apreciază Naja Bentzen, nu se realizează cel mai bine prin intermediul unei structuri centrale fixe, a unui birou de comunicare, ci printr-un spirit comun de relaționare, integrat în fiecare departament de stat și la toate nivelurile politicii și strategiei unei comunități.

Comunicarea strategică în domeniul securității și apărării.

Conform matricei de analiză hermeneutică, *comunicarea strategică* privind securitatea și apărare națională ar trebui să sprijine strategia națională prin comunicare pentru atingerea obiectivelor politico-strategice. În consecință politică de securitate și de apărare națională a unui stat asigură prin mai mult domenii de acțiune (interne, externe, economice și de apărare) protejarea intereselor naționale sub presiuni și amenințări. Pentru a înțelege conceptul *comunicarea strategică*, trebuie să-l privim ca un instrument al puterii naționale pe lângă alte elemente - diplomatic, informațional, militar și economic – care asigură atingerea obiectivului național în situații de pace și conflict sau într-un anumit mediu de securitate.

Raportul Departamentului de Apărare al SUA, *comunicarea strategică* este un proces interactiv și un set coerent de activități care includ: (-) **înțelegerea** identităților, atitudinilor, comportamentelor și culturilor; tendințelor media și fluxurilor de informații; rețelelor sociale și alte influențe; motivațiilor politice, sociale, economice și religioase; (-) **consilierea** factorilor de decizie, diplomaților și liderilor militari cu privire la opinia publică și implicațiile alegerilor politice; (-) **angajarea** într-un dialog de idei între oameni și instituții prin programe care susțin interesul național; (-) **influențarea** atitudinilor și comportamentului prin strategii de comunicare susținute de o gamă largă de activități ale guvernului și societății civile; (-) **măsurarea** impactului activităților. Structurarea permite instituțiilor nu numai coordonarea și sincronizarea activităților în asigurarea interesului național, dar permite o mai bună aliniere la buget și contribuie la instituționalizarea comunicării strategice precum un proces de integrare în strategiile naționale de securitate sau alte politici sectoriale (de exemplu, poate fi inclusă în dezvoltarea conceptului și doctrinei militare, proiectarea strategiei și planului, execuția și evaluarea, și încorporată în servicii și programe de educație și instruire comună). În domeniul sectorului de securitate și apărarea comunicarea strategică integrează nu numai conceptele de comunicare și strategie, dar și cel de securitate națională pentru a comunica strategic în atingerea obiectivelor naționale și interesului național al unui stat.

Seminar 1. StratCom: proces și instrument din perspectiva culturii de securitate

1. Ce este StratCom și ce nu este StratCom?
2. Obiective și componente cheie ale StratCom.
3. Bunele practici în realizarea comunicării strategice.

Seminar 2. Premise de implementare a StratCom la nivel național.

1. Factorii determinanți în implementarea StratCom la nivel național.
2. Comunicarea strategică în domeniul securității și apărării. Stereotipuri și narative false.
3. Necesitatea instituționalizării StratCom în Republica Moldova.

Surse recomandate:

1. ALBU N. *Comunicarea strategică în domeniul securității și apărării: abordări conceptuale*. În: Dezvoltarea cadrului juridic al Republicii Moldova în contextul necesităților de securitate și asigurare a parcursului European. Chișinău: Tipografia centrală, 2019. p. 21-38.
2. BENTZEN N. *Strategic communication: the EU's response to invasive narratives*. European Parliamentary Research Service Blog, July 2016. Disponibil: <https://epthinktank.eu/2016/07/01/strategic-communication>
3. BOLT N., RIGA L. H. *Improving NATO strategic communications terminology*. Riga: NATO STRATCOM COE, 2019.
4. BUCĂȚARU V. *Comunicarea vectorului european în contextul noilor evoluții de politică internă și externă în Republica Moldova*. În: Comunicarea Vectorului European într-un Nou Context de Securitate Regională. Chișinău: APE, 2017, pp. 16-21.
5. CHRISTOPHER P. *Strategic Communication: Origins, Concepts, and Current Debates* (Praeger Security International), Santa Barbara CA: Praeger, 2011.
6. COROBCENCO I. *Discursul de ură ca parte a propagandei de război afectează coeziunea socială*. Disponibil:

<https://pisa.md/note-analitice/>

7. KIRAN A. *Strategic communication in 21st century: understanding new evolving concept and its relevance for Pakistan*. ISSRA Papers 2016, pp. 25-42.
8. LUPULESCU G-D. *Rolul comunicării strategice în schimbarea percepției populației asupra riscurilor la adresa securității naționale*. În: *Gândirea militară românească*, nr.3, p. 88-105.
9. LYKO G. *Strategic communication in the changing security environment*. In: *Zagadnienia Społeczne*, nr. 1 (7), 2017, pp. 95-110.
10. MARIN D. *Strategia de Informare și Comunicare în domeniul Apărării și Securității Naționale: analiză și recomandări*. APE: POLICY STUDY, 2/ Iulie, 2017.
11. MÂRZAC E. *Ce este comunicarea strategică și de ce Republica Moldova are nevoie de aceasta*. Disponibil:<https://www.moldova.org/ce-este-comunicarea-strategica-si-de-ce-republica-moldova-are-nevoie-de-aceasta/>
12. MÂRZAC E. *Comunicarea Strategică în sectorul de securitate și apărare*. Disponibil: https://infocenter.md/wp-content/uploads/2019/06/Not%C4%83-analitic%C4%83_StratCom-%C3%AEn-sectorul-de-securitate-%C8%99i-ap%C4%83rare_Elena-M%C3%A2rzac-CID-NATO.pdf
13. MÂRZAC E., ALBU N. *Influența factorilor externi și perspectiva comunicării strategice în asigurarea securității naționale*. În: *Studii și cercetări juridice*, Partea 5, 2023pp. 246-260.
14. *NATO strategic communications handbook*. Disponibil: <https://www.lymec.eu/wp-content/uploads/2017/09/TT-140221-NATO-STRATEGIC-COMMUNICATIONS->

15. NECȘUȚU M. *Dezinformarea ca element al războiului hibrid în Republica Moldova pe timpul invaziei ruse din Ucraina*. Disponibil: <https://www.esga.ro/policy-brief-dezinformarea-in-republica-moldova/>
16. PÎNZARIU A. I. *Comunicarea strategică. Definire, abordare, necesitate*. În: Colocviu Strategic, Vol. 150, nr. 3/ 2018.
17. *Strategic communications hybrid threats toolkit*. Disponibil: https://stratcomcoe.org/cuploads/pfiles/Strategic-Communications-Hybrid-Threats-Toolkit_Rev_12L.pdf?fbclid=IwAR0IjjBuMCAVmY9Afrutc690aIkd1vzQmDFjyuhuIkKCLaStk-hf1o8713s
18. *Strategic Communication: The EU's Response To Invasive Narratives*. Disponibil: <https://epthinktank.eu/2016/07/01/strategic-communication-the-eus-response-to-invasive-narratives-policy-podcast/>
19. *Strategic Communications*. Disponibil: https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-Homepage/100/strategic-communications_en

PARTEA III. SECURITATEA INTERNAȚIONALĂ

TEMA 6. MEDIUL DE SECURITATE. MODELE ȘI MECANISME DE ASIGURARE A SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

Mediul de securitate și sistemul internațional de securitate. Mediul actual de securitate este caracterizat de variația și multiplicarea riscurilor și amenințărilor interne, externe ori transnaționale (globale/internaționale/regionale). Dinamismul, rapiditatea și imprevizibilitatea, schimbările în situația de securitate depășesc de multe ori capacitatea de reacție și răspuns a statelor. Provocările din ultima perioadă sunt cauzate de disensiunile dintre

actorii internaționali, accelerarea procesului de dezvoltare tehnologică a societăților, de schimbările climatice globale, precum și de apariția/dispariția necontrolată a unor procese/fenomene legate de activitatea socială și economică a omenirii. Nivelul fără precedent de interdependență a actorilor statali și non-statali, a domeniilor de activitate publică și privată, precum și a sistemelor și rețelelor caracteristice activității acestor actori și procese, demonstrează că evenimentele/fenomenele contemporane au efecte multilaterale greu de anticipat și gestionat. Interacțiunea și interesele marilor actori globali și regionali precum organizații și corporații internaționale, guverne, organizații neguvernamentale sau companii private pot cauza divergențe, efectele cărora amenință cu fragmentarea mediului actual de securitate. Iar cunoștințele insuficiente despre mediul regional sau internațional de securitate face statele mai vulnerabile, contrariul îmbunătățește capacitatea de reacție la amenințări. Analiza mediului de securitate și implicațiile acestuia asupra securității naționale deseori se regăsește în documente strategice.

Factorii care modelează mediul de securitate. Mediul de securitate este un sistem, iar pentru o evaluare a acestuia dintr-o perspectivă sistemică trebuie de identificat: (i) factorii care modelează mediul de securitate; (ii) de prezentat o viziune pentru înțelegerea interacțiunilor dintre acești factori. Calitatea mediului de securitate al unui stat este considerată bună atunci când se confruntă cu o probabilitate redusă de război. Patru factori majori care modelează mediul de securitate al unui stat: (1) barierele geografice; (2) interacțiunea stat-stat (sau dintre actori, în general), (3) structura internațională și (4) tehnologia militară. Încă un factor important – războiul hibrid bazat pe tehnologie. Factorii respectivi sunt din perspectiva relațiilor de putere. Teritoriul statului *poate fi*

amenințat de acaparare/cucerire/ocupare sau prin dăunare/distrugerii, plus amenințările pot surveni atât din interiorul, cât și din afara statului. Specific Republicii Moldova este factorul geopolitic, de exemplu, reglementarea conflictului de pe malul stâng al Nistrului depind de relațiile geopolitice ale marilor puteri, la baza cărora se află interesele geostrategice în regiune. În același timp, în orice ecosistem, un organism nu este doar un consumator, ci și un modelator al propriului său mediu. Actualmente, relația dintre state și procesele din cadrul mediului lor de securitate sunt interdependente: dezvoltarea internă într-un stat nu numai că modifică propriul mediu al statului, dar are implicații și asupra altor state, în special vecinii săi (de exemplu, implicațiile invaziei militare a Federației Ruse în Ucraina asupra securității Republicii Moldova).

Securitatea internațională. De regulă, categoriile securității sunt abordate din perspectiva relației internațional-național, unde *securitatea internațională* nu înseamnă pur și simplu însumarea *securităților naționale*, ci este un concept în sine, care se referă la asigurarea securității sistemului ca atare, în ansamblul său. În cadrul teoriei și practicii relațiilor internaționale conceptul securitatea internațională și-a găsit reflectare ca rezultat al amenințărilor militare. În așa sesizare tradițională a securității internaționale sunt accentuate două momente, care se exclud una pe alta. Primul e legat de evitarea fizică a statului și drepturilor lui, posibilităților de a se promova în sistemul internațional, dirijându-se în primul rînd de suveranitatea sa. În practică, aceasta îl stimulează pe cel puternic care încalcă securitatea internațională, în folosul intereselor proprii. În legătură cu acest moment, putem menționa mecanismul cunoscut sub numele de **dilema securității** conform căreia se înțelege modalitatea de a *concilia*, pe de o parte,

necesitatea creșterii propriei securități, cu cea ca acest lucru sa nu genereze insecuritate pentru ceilalti, pe de alta parte. Al doilea moment – susținerea garantată a păcii în relațiile dintre state în limitele unui oarecare spațiu politic. În acest caz, nici nu se pune problema pe care bază obiectivă e susținută pacea și cum poate fi ea garantată pe parcursul unui timp îndelungat. Securitatea internațională – cu componentele sale (mondială, continentală, zonală, regională și subregională etc.) – reprezintă o relație de echilibru și de asigurare a păcii în cadrul comunității internaționale, relație orientată spre prevenirea conflictelor armate și dezvoltarea cooperării: situația în care toate statele lumii se află la adăpost de orice agresiune, act de forță sau de amenințare cu forța în raporturile dintre ele, de orice atentat la adresa independenței și suveranității lor naționale sau a integrității lor teritoriale. Dacă anterior asigurarea securității internaționale presupunea lipsa războaielor și conflictelor militare sau susținerea echilibrului militaro-strategic existent, atunci în prezent aceasta presupune capacitatea comunității mondiale de a prognoza schimbările apărute și de a realiza securitatea pe baza teoriei regimurilor internaționale. Iar participarea a unui ori a altui stat în orice regim internațional de securitate, e determinat de interesele proprii, și în primul rând, de interesele asigurării securității naționale.

Sursele de instabilitate ale sistemului internațional de securitate. Până la începutul anului 2020 fenomenul interdependenței – ca efect al globalizării – este intens dezbătut și enunțat în mediile de securitate naționale și internaționale, argumentarea relevanței acestuia variind de la caz la caz. *Competiția marilor puteri pentru controlul geopolitic.* Antagonismul dintre statele autoritare și democratice este în creștere având ca efect eclipsarea activității și eficienței

organizațiilor internaționale precum ONU și OSCE, iar odată cu aceasta și a întregului sistem de ordine internațională. Sporirea tendințelor revanșiste/revizioniste, încercări de suplinire a vidurilor de putere/influență și de provocări/contestări a cadrului legislativ și normativ internațional și a apărătorilor acestora. Contestarea interpretărilor tradiționale și istorice, revizionismul geopolitic poate juca un rol important în relațiile internaționale actuale. Acțiunile iresponsabile ale adepților acestui concept, care direct ori prin forțe proxy acționează în detrimentul stabilității regionale și globale, au un caracter distructiv asupra mediului de securitate. Schimbarea echilibrului mondial de putere. Conflictualitatea în Orient la etapa actuală. Problema militarizării excesive.

Diversificarea rolului actorilor non-statali și interferența/implicarea tot mai activă a acestora în procesele social-economice creează deopotrivă oportunități de dezvoltare și insecuritate. Discrepanțele de dezvoltare și stratificarea socială continuă să se aprofundeze în diferite regiuni geografice generând tensiuni și conflicte sociale, etnice, culturale sau religioase. Lipsa distincției clare între rolul statelor și actorilor non-statali ori mascarea intenționată a acestei delimitări periclitează buna funcționare a sistemului internațional.

Agresiunea militară rusă contra Ucrainei, deși se desfășoară în parametri geografici regionali, are implicații majore la nivel internațional. Printre acestea sunt efectele crizei energetice și cea de aprovizionare a materiilor prime dar și riscul unei crize globale alimentare ca urmare a împiedicării fluxurilor de aprovizionare cerealiară cauzată de blocarea de către Rusia a porturilor ucrainene din Marea Neagră. Poziționarea actorilor globali față de războiul menționat la fel generează implicații pentru securitatea globală pe

termen scurt și mediu. Periculoasă experiență de după Războiul Rece, una în care persistă riscul escaladării conflictului militar regional în unul mondial cu utilizarea întregului areal militar existent în posesia actorilor globali. Deși pe fundalul evenimentelor menționate (pandemia și războiul), problemele de mediu, crima transfrontalieră, securitatea cibernetică etc. trec în plan secund, datorita implicațiilor imediate pe care primele le au asupra securității umane, fenomenul interdependenței face dificilă anticiparea evoluției și convergenței ulterioare a acestora.

Migrația internațională a ajuns în topul agendei de securitate internațională, în parte din cauza îngrijorărilor că fluxurile de migrație oferă canale pentru răspândirea terorismului internațional, dar și a altor fenomene infracționale transfrontaliere. Gestionarea acestui fenomen prezintă o provocare de securitate în special pentru statele slab dezvoltate. Totodată, statele care sunt capabile să formuleze și implementeze politici care valorifică potențialul migrației internaționale vor fi mai sigure în noul mediu de securitate globalizat.

Pentru prima dată în secolul XXI, lumea se confruntă cu un ***fenomen pandemic de amploarea – Covid 19***. Pe lângă ratele alarmante de infectare și deces, acesta a declanșat o criză economică de proporții, prejudiciind semnificativ sectoarele comercial, financiar-bancar dar și politic la nivel de stat și internațional. Implicațiile și efectele acestui fenomen vor contribui la sporirea volatilității și impredictibilității, deja accentuate, ale mediului de securitate internațional. Efectele Pandemiei și perspectiva unei evoluții ciclice a virusului obligă statele să continue măsurile pentru a crește capacitatea de gestionare a unei asemenea crize pe multiple planuri: medical, al ordinii publice, din

perspectiva sistemului educațional, a asigurării serviciilor publice și mai ales în ceea ce privește creșterea rezilienței economice și gestionarea resurselor pentru gestionarea problemelor interne.

Efectele schimbărilor climatice devin tot mai resimțite, cu perspectiva de a se transforma într-o problemă de importanță critică, cu implicații la nivel global, regional și național. Evenimentele extreme legate de vreme cresc pe parcursul schimbărilor climatice, iar pericolele pandemiilor, re-confirmate de Covid-19, vor fi doar unele din cele mai mari riscuri asociate efectelor acestui fenomen. Pe măsură ce temperatura planetei crește, secetele prelungite, creșterea nivelului mării și furtunile tot mai frecvente și intense afectează condițiile de trai ale oamenilor din toate colțurile globului. Schimbările climatice afectează infrastructura critică, cum ar fi sistemele energetice și alimentare, perturbând lanțurile globale de aprovizionare. Acestea pot deveni un factor important de conflict în diferite regiuni geografice ale căror populații sunt dependente de resursele naturale, deoarece au capacitatea de a afecta modalitățile de subsistență a populațiilor. Totodată, fenomenul poate amplifica competiția între state și actorii non-statali pentru accesul la resurse, dar și provoca migrația în masă și strămutarea forțată a populațiilor.

Efectele progresului tehnologic și științific aduc omenirii atât beneficii cât și probleme de securitate. Utilizarea sferei virtuale ca modalitate de avansare a progresului uman oscilează între perspectiva inovaționistă și cea distructivă. State și actori non-statali continuă atacurile cibernetice și spionajul cibernetic ca parte a eforturilor de realizare a propriilor obiective politice, economice și de securitate. Sistemele de Inteligență Artificială devin din ce în ce mai integrate în activitatea umană, problema confidențialității și

a securității legate de acestea devenind tot mai stringentă. Nivelul de autonomie a acestora în procesarea informației și luării deciziilor prezintă riscuri semnificative pentru securitatea și bunăstarea individuală și colectivă. La nivel global, cercetările asupra progresului tehnologic pot crea dezbinări politice, perturba echilibrele de putere, încuraja exploatarea națiunilor subdezvoltate și pot promova abuzuri asupra intimității și drepturilor individuale. Progresul tehnologic și științific va continua să constituie obiectivul competiției dintre marii actori internaționali și regionali.

Terorismul internațional amenință stabilitatea multor țări și continuă să pună la încercare sistemele de securitate națională din întreaga lume. Fenomenul dat posedă potențial de afectare a majorității domeniilor sociale: politic, economic, social, umanitar etc. Amploarea extinderii terorismului internațional nu trebuie subestimată având în vedere experiența recentă a grupării Statul Islamic, care în baza unei ideologii politico-religioase extreme, a reușit în timp record să se extindă și afecteze spații geografice imense în zona Orientului Mijlociu și Africii de Nord. Deși de regulă conexiunile terorismului duc la actori non-statali, complexitatea sistemului internațional actual face dificilă identificarea exactă a responsabililor pentru anumite acte teroriste. În contextul acestei neclarități, se estimează că atât anumite state cât și actori non-statali, prin participarea directă ori sponsorizarea de *actorii proxy*, vor exploata terorismul pentru realizarea obiectivelor propriilor agende politice. Practica ultimelor decenii demonstrează că atât statele dezvoltate cât și cele mai slab dezvoltate pot fi afectate de fenomenul terorismului deopotrivă.

Propaganda – ca element al războiului informațional – se manifestă prin tehnici de manipulare mediatică. Potențialul

distructiv al acesteia este capabilă să influențeze negativ opinia publică autohtonă, să afecteze vectorii strategici ai politicii externe și să prejudicieze imaginea instituțiilor statului, în special a celor din sistemul de apărare. Din practica internațională, propaganda informațională poate interveni și influența procese electorale, poate masca decizii, acțiuni ori erori strategice în favoarea unui actor ostil și detrimentul unei societăți țintă. Spațiul informațional constituie terenul fertil de manifestarea a propagandei, fapt ce pune în dificultate eforturile de contracarare a acestui fenomen. Mediul de securitate este influențat și de *asimetria evoluției demografice a societăților*, de efectele negative ale urbanizării și suprasolicitarea infrastructurilor critice, de polarizarea societăților și accentuarea fenomenului de îmbătrânire a populației. *Război civilizațional - protestele antisemite* etc. Domeniul nuclear nu a fost niciodată unul stabil, dovadă fiind cursa pentru *deținerea și dezvoltarea arsenalului nuclear*. Strategia nucleară a unei țări poate avea atât consecințe previzibile cât și imprevizibile.

Încălcarea flagrantă a cadrului normativ internațional de către Federația Rusă, în încercarea de a redesena hotarele statelor la nivel regional, prin invazia militară a acesteia în Ucraina, demonstrează predispunerea acesteia la utilizarea unui spectru larg de scenarii. În aceste condiții, probabilitatea incertitudinii și amenințărilor militare în regiune urmează să se mențină pe termen scurt și mediu. Reacția actorilor occidentali joacă un rol determinant în această ecuație. Asistența Occidentului va continua să grăveze între epuizarea lentă și graduală a Rusiei și evitarea riscului escaladării militare complete. Totuși, aceasta nu oferă garanții de securitate statelor aflate în afara spațiului de protecție a UE și NATO, care sub presiunea situației actuale sunt nevoite să identifice soluții proprii de securitate pe termen scurt și mediu.

La nivel european, mediul de securitate este marcat și de prezenta conflictelor înghețate din bazinul Marii Negre, tensiunile dintre Azerbaidjan și Armenia, dar și cele din zona Balcanilor de Vest și statutul incert al Ciprului de Nord. Deteriorarea graduală a situației de securitate regionale împovărează misiunea actorilor regionali – UE, NATO, OSCE – de gestionare a situației și menținerea stabilității. În pofida abordării constructiviste, caracteristică actorilor menționați, nivelul complexității agendei regionale face dificilă identificarea unor compromisuri fără renunțarea la unele obiective și interese personale în beneficiul consensului general.

Modele și mecanisme de asigurare a securității internaționale.

Alături de termenul *securitate internațională*, la nivel atât teoretic, cât și practic, sunt acceptați termenii de *securitate colectivă* și *securitate cooperativă*. În primul caz, este vorba de aprecierea unde un atac asupra unui stat este considerat ca un atac asupra tuturor, sau *comun*, care pleacă de la premisa că „securitatea” mea, depinzând de a altora, trebuie asigurată de așa manieră încât să nu o diminueze pe a altora. În al doilea caz, securitatea este înțeleasă ca un efort comun de prevenire a condițiilor izbucnirii unui război. Epoca statului-națiune a produs concepte, teorii și paradigme ale *securității militare*, ale conceptului echilibrului de forțe, care fac parte din curentul realist. În cadrul acestor teorii, politica internațională era prezentată ca o ciocnire permanentă între marile puteri și sateliții acestora, cu unele momente de pace temporară, conform practicii denumite *realpolitik*. În cadrul acestui sistem, toate statele căutau să aplice strategii de descurajare, de sporire a puterii lor interne sau să-și asigure alianțe, în special cu marile puteri. Dar oamenii politici, care luau decizii pe baza realismului/neorealismului, făceau deseori

greșeala de a nu lua în calcul și ideile, valorile naționale, miturile și credințele naționale, dorința de libertate și voința de a lupta pentru îndeplinirea idealurilor naționale. Însă, la începutul anului 1918, președintele american Woodrow Wilson a propus o nouă formulă de securitate, cu scopul *de a face ca dreptul să prevaleze împotriva oricăror agresiuni egoiste, pentru a evita ca o alianță să se ridice contra alteia*. După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, conceptele de securitate și limbajul au căpătat un caracter mai științific, prin standardizare și emiterea unor definiții recunoscute de comunitatea științifică internațională. Înainte de anul 1990, prin securitate colectivă se înțelegea asigurarea securității în cadrul unui grup de state suverane, iar în perioada interbelică, Liga Națiunilor a fost creată pentru protejarea fiecărui stat din alianță de un eventual atac al altui stat din cadrul aceleiași alianțe. Dar contradicțiile anglo-franceze au fost unii din factorii care au determinat insuccesul Ligii Națiunilor, alături de politica pacifistă a Franței și Marii Britanii în fața invadării Austriei și Cehoslovaciei de trupele hitleriste. Tot despre securitatea colectivă vorbește și ONU în art. 41 și 42 din Carta Națiunilor Unite și CSCE în anii '70. Dacă în cadrul sistemului securității colective a statelor se unesc contra agresorului posibil, apoi concepția *securității cooperative* reiese din principiul participării generale, unde se accentuează rolul diplomației preventive și măsurile încrederii politico-militare. Statele înțeleg că în fața riscurilor și amenințărilor majore actuale, se găsesc complet descoperite și realizează adevărul că securitatea de nivel global are puțini șorți de realizare prin creșterea tradițională a puterii militare naționale sau a aliaților. Securitatea cooperativă oferă, astfel, o nouă perspectivă, considerată mai optimistă, securității globale și are ca obiective prevenirea războiului și posibilitatea de constituire a mijloacelor necesare pentru inițierea și desfășurarea unei agresiuni. Securitatea

cooperativă se realizează prin organizații internaționale și regionale (ONU, OSCE, OCMN, GUUAM, Grupul de la Shanghai, ASEAN, OSA, OUA, Liga Arabă etc.), guverne și organizații neguvernamentale.

Problematica dilemei de securitate. În abordarea tradițională a securității, creșterea securității unui actor înseamnă, de multe ori, diminuarea securității altuia. În perioada războiului rece, dezvoltarea unei tehnologii militare avansate de către una dintre superputeri genera o stare de inferioritate militară celeilalte superputeri. Definiție: *dilema securității* se produce atunci când multe dintre mijloacele prin care un stat încearcă să-și sporească securitatea conduc la diminuarea securității altor state. Variabile dependente: (-) echilibrul ofensivă-defensivă; (-) diferențierea ofensivă-defensivă. Fenomenul de spirală: cu cât un stat se orientează mai mult către creșterea securității, cu atât celelalte state se simt mai amenințate și iau măsuri proprii de creștere a securității. Ex. cursa înarmărilor. Consecințele dilemei securității: (-) reducerea propriei capacități militare a statului care inițiază dilema securității; (-) creșterea valorii pe care adversarul o atașează ideii de expansiune, ceea ce îngreunează descurajarea adversarului; (-) consum inutil de resurse. *Reducerea propriei capacități militare:* (-) capacitate militară (*military capability*) = capacitatea specifică a unui stat de a desfășura operațiuni militare (nu se referă la suma capacităților militare, oameni, armamente, infrastructura); statul A se înarmează, reduce securitatea lui B; (-) B reacționează prin înarmare, pentru a se putea raporta la A și reduce, astfel, securitatea lui A; (-) Teoretic, A și B se neutralizează reciproc; (-) Practic: când echilibrul ofensivă-defensivă se strică: (a) A și B se înarmează cu sisteme ofensive (ex. rachete) - securitatea lui A și a lui B este diminuată; (b) A și B se înarmează cu sisteme defensive (ex.

sisteme antirachetă), securitatea lui A și a lui B se îmbunătățește; (c) A și B cresc dimensiunea forțelor armate, securitatea lui A și a lui B se îmbunătățește; (d) similar pentru înarmare nucleară.

Reducerea securității adversarului: (-) Creșterea capacităților militare ale lui A duc la diminuarea capacităților lui B, prin: (•) diminuarea capacității de apărare a lui B: chiar dacă își crește capacitățile, B este depășit de A, (•) B nu are resursele să intre în competiție cu A; (•) convingerea adversarului că A are și alte scopuri decât securitatea: (•) B reacționează prin acțiuni de expansiune, altele decât securitatea -agresivitate pe scena internațională (lăcomie sau *greed*); (•) B crește capacitățile militare dincolo de nevoia de a descuraja pe A; (•) B se orientează către ofensiva și se așteaptă inevitabil la conflict; (•) se instalează spirala înarmării.

Politici militare care nu conduc la spirala înarmării: (•) tratate și înțelegeri pentru controlul armamentelor, prin care se limitează capacitățile ofensive; (•) doctrine de apărare pur defensive; (•) dezarmare unilaterală: A reduce capacitățile militare, B reacționează prin reduceri - securitatea lui A și a lui B crește.

Risipirea resurselor: creșterea capacităților militare ale lui A și B nu duc la creșteri de securitate; spirala înarmării crește capacitățile brute și le reduce pe cele nete: mai multă înarmare poate însemna mai multă insecuritate; Consecința directă: risipire de resurse.

Baza normativă a procesului de implicare a organizațiilor internaționale regionale în procesul de prevenire și combatere a efectelor negative generate de conflictele armate sau de alte crize de nivel regional este realizată prin intermediul prevederilor Cartei ONU. În conformitate cu prevederile articolului 52 alineatele (2) și (3) din Carta ONU acordurile și organizațiile regionale au un rol prioritar în procesul de remediere al conflictelor regionale. Astfel, statele membre trebuie să analizeze posibilitatea de soluționare a diferendelor locale în cadrul organizațiilor regionale din care fac

parte înainte de a sesiza Consiliul de Securitate – acordurile și organizațiile internaționale regionale au prioritate în procesul de soluționare a diferendelor de pe teritoriile statelor membre. Capacitatea organizațiilor regionale de a-și îndeplini în mod eficient rolul în soluționarea pașnică a litigiilor nu este ușor de evaluat, deoarece este supusă dinamicii politice a organizației, identității părților în cauză și naturii litigiului și a contextului mai larg în care s-au dezvoltat. În urma analizei putem constata prezența organizațiilor regionale care, din diferite motive, au demonstrat o predispoziție de a rezolva în mod pașnic tensiunile locale emergente, de la cele mai puțin active la cele mai eficiente în anumite situații concrete, precum ar fi acțiunile pentru facilitarea acordurilor de pace întreprinse de OUA în Etiopia și Eritreea (2000), cele ale UA, în Kenya (2008), ale Autorității interguvernamentale pentru dezvoltare în secesiunea progresivă a Sudanului de Sud, comportamentul OSA în raport cu disputele apărute în Guatemala, Belize (2005), El Salvador și Honduras (2006) sau chiar UE în eforturile sale de mediere după prăbușirea fostei Iugoslavii. De asemenea sunt structuri regionale care au apelat la un antimilitarism exclusiv, adică ar utiliza doar soluții pașnice la toate fricțiunile care ar apărea în zona lor de intervenție. De exemplu, Asociația națiunilor din sud-estul Asiei (ASEAN) este, în acest sens, un exemplu contrastant, deoarece dezvoltă o anumită filozofie în soluționarea conflictelor care apar între membrii săi, pe baza principiilor de discuție și consens.

Punerea în aplicare a normelor de **drept umanitar internațional** este una dintre principalele obligații ale statelor părți la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949. Astfel, după ratificarea acestor legi internaționale în Republica Moldova sunt întreprinse o serie de acțiuni legislative, administrative și organizatorice privind

diseminarea dreptului internațional umanitar. Omul ca ființă istorică este violent iar istoria umanității, așa cum s-a derulat ea până în prezent, s-a caracterizat prin luptă și prin violență armată. Un filozof contemporan constată că istoria umană avansează pe ruinele civilizațiilor și pe cadavrele inocenților, că statele se edifică pe violență și se mențin prin forța devenită instituție, camuflaj al unei violențe ce nu mai poate fi percepută nici măcar de cei ce o suportă. Dreptul conflictelor armate reprezintă un set de constrângeri, restrângeri și recomandări juridice, cea mai mare parte din ele cu efect nemijlocit în planul conducerii acțiunilor militare moderne, la nivel strategic, operativ, tactic, și implicit, în activitatea de stat major. Dreptul internațional umanitar al conflictelor armate este acea ramură a dreptului internațional public inspirată din sentimentul de umanitate, în condițiile în care violența se dezlănțuie. El este o barieră între civilizație și barbarie. Războiul a continuat să fie o prezentă aproape cotidiană pe meridianele lumii, fapt ce a determinat menținerea în actualitate a dreptului aplicabil în conflictele armate – *jus in bello* și desigur dezvoltarea sa. Dreptul conflictelor armate este destinat să guverneze desfășurarea ostilităților fiind axat pe principiul proporționalității, care impune beligeranților obligația de a nu provoca inamicului pierderi și distrugerii mai mari decât cele impuse strict de necesitățile militare și să nu folosească mijloace sau metode de război care ar produce asemenea efecte. Scopul și sensul dreptului conflictelor armate este de a atenua efectele războiului, mai întâi impunând limite modului admis de a face război, adică alegerii mijloacelor și metodelor întrebuințate pentru ducerea operațiunilor militare și apoi impunând beligeranților să ocrotească și să protejeze persoanele care nu participă (sau nu mai participă) la ostilități. Dreptul internațional umanitar constituie o ramură distinctă a Dreptului internațional public, cu obiect propriu de reglementare a unor relații sociale

importante, norme specifice, principii ramurile. Problemele reglementate depășesc sfera suveranității interne unui stat în parte și constituie relații între subiecți de Drept internațional public. Datorită sferei specifice de relații sociale, apărute în contextul unui conflict armat, Dreptul internațional umanitar reprezintă particularul, pe când Dreptul internațional public – universalul.

Proliferarea armelor de distrugere în masă (nucleare, chimice, biologice) și consecințele pentru securitatea națională și internațională. Proliferarea armelor de distrugere în masă (arme chimice, biologice și arme nucleare) reprezintă probabil cea mai mare amenințare la adresa securității globale, ținând cont de domeniul de aplicare și intensitatea pericolului reprezentate de utilizarea lor. Gradul ridicat de amenințare reprezentat de armele de distrugere în masă provine și din relativa ușurință cu care amatorii pot fabrica agenți chimici. Armele de distrugere în masă reprezintă un adevărat pericol, iar cea mai riscantă formă de proliferare este răspândirea armelor mici și a armamentului ușor. În prezent, există 600 de milioane de arme de calibru mic și armament ușor aflate în circulație, care afectează fiecare parte a lumii. Armele de calibru micucid mai mult de o jumătate de milion de oameni pe an. ***Arme de distrugere în masă*** (ADM) - orice dispozitiv, armă, material, substanță, etc. chimică, biologică, radiologică și/sau nucleară, care poate să cauzeze decesul sau să aducă daune de proporții unui număr semnificativ de persoane, să deterioreze infrastructura, mediul ambiant sau biosfera. ***Proliferarea ADM*** - dezvoltarea, producerea, dobândirea, stocarea, conservarea, transferarea și folosirea directă sau indirectă a materialelor chimice, biologice, radiologice și nucleare, mărfuri CBRN cu dublă utilizare, tehnologii de către actori nestatali (entități extremist-teroriste, grupuri criminale organizate, separatiști, etc.) cât și translocarea lor

prin intermediul diferitor tipuri de muniții sau echipamente de lansare în scopul de a provoca victime, distrugeri materiale în masă și destabilizarea ordinii publice. **CBRN** - materiale chimice, biologice, radiologice și nucleare, precum și echipamentele pentru utilizarea acestora, sub formă de armament, armă sau formă pură (originală) care sunt capabile de a produce prejudicii semnificative vieții și sănătății populației, mediului, cu consecințe grave de ordin economic și politico-social, precum și tehnologiile aferente proliferării acestor materiale. Tratatate încheiate în domeniul neproliferării armelor de distrugere în masă. Tratatul pentru interzicerea totală a experiențelor nucleare (CTBT). Agenția Internațională pentru Energia Atomică. Neproliferarea armelor biologice. Convenția privind interzicerea armelor chimice.

Seminar 1. Mediul de securitate și sistemul internațional de securitate.

1. Structura mediului actual de securitate. Factorii care modelează mediul de securitate.
2. Securitatea internațională. Actorii sistemului internațional de securitate.
3. Surse de instabilitate ale sistemului internațional de securitate.
4. Dilema de securitate.

Seminar 2. Instrumente de asigurare a securității internaționale.

1. Modele de asigurare a relațiilor din cadrul sistemului internațional de securitate (securitatea colectivă, securitate cooperativă, securitatea comună). Alianțe politico-militare.
2. Baza normativă privind asigurarea securității regionale și internaționale.
3. Dreptul internațional umanitar.

4. Instrumente privind neproliferarea armelor de distrugere în masă.

Surse recomandate:

1. ALBU N. *Considerații teoretice privind conceptul de alianță politico-militară*. În: Revista de Filologie, Sociologie, și Științe Politice, nr. 2 (165)/2014, pp. 44-54.
2. ARHILIUC V. *Instrumente juridice și activități privind neproliferarea armelor de distrugere în masă*. În: STUDIA UNIVERSITATIS MOLDAVIAE , 2019, nr.8(128) Seria „științe sociale”, 2017, pp .45-50.
3. BRAUN, H. G. *Concepts of Security Threats, Challenges, Vulnerabilities and Risks*. In: *Coping with Global Environmental Change, Disasters and Security*. Volume 5, Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace. Springer Berlin Heidelberg, 2011, p. 62-106.
4. BROWNSWORD R., SCOTFORD E., YEUNG K. (eds.), *Oxford Handbook of Law, Regulation and Technology*. Oxford, online edn., 2017. Disponibil: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199680832.001.0001>.
5. CARTER A., PERRY W., STEIBURNER J. *A New Concept of Cooperative Security*. Washington, D.C.: Brookings Institution, 1992.
6. CAUIA A. *Analiza prevederilor normative internaționale în materie de asigurare a securității prin prisma crizelor regionale*. În: Dezvoltarea Armatei Naționale în contextul aprofundării reformelor democratice, Ediția 6: AMFA, 2021, pp. 50-57.
7. CAUIA A. *Drept internațional umanitar*. Manual. Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău: S., n., 2020.

8. CAUIA A. *Repere conceptuale, necesitatea și specificul diseminării dreptului internațional umanitar în cadrul instituțiilor militare*. În: Promovarea drepturilor omului în contextul integrării europene: teorie și practică, materialele conferinței, Chișinău: ULIM, 2013, pp. 26-41.
9. CAUIA A. *Tentativele de reglementare a statutului juridic al Companiilor Militare și de securitate private în Federația Rusă și Ucraina*. În: Studii Juridice Universitare, Nr. 2/ 2022, pp. 19-26.
10. DINU M.-ȘT., ALEXANDRESCUN G. *Surse de instabilitate*. București: Universitatea Națională de Apărare Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securității, 2013.
11. EȘANU C. *Securitatea internațională: abordări analitice, extinderi conceptual*. În: Studii Internaționale: viziuni din Moldova. Publicație Periodică științifico-metodică, nr. 3(4), 2007, pp. 131-136.
12. *Internetul obiectelor și viitorul tehnicii de calcul la margine în Europa*. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/ro/news/iot-and-future-edge-computing-europe>
13. NOLAN J. *Global engagement: cooperation and security in the 21st century*. Washington, D.C.: Brookings Institution, 1994.
14. *Proliferarea armelor de distrugere în masă*. Disponibil: https://www.academia.edu/7296145/Proliferarea_armelor_de_distrugere_%C3%AEn_mas%C4%83
15. *Proliferarea nucleară și echilibrul strategic central în secolul XX. Studiu de specialitate*. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I” București, 2020
16. RAJAGOPALAN R., ed. *Future Warfare and Technology: Issues and Strategies*. New Delhi: ORF and Global Policy Journal, 2022.

17. SAVA I. N. *Teoria și practica securității*. Suport de Curs. București, 2007.
18. SHIPING Tang. *A Systemic Theory of the Security Environment*. In: *Journal of Strategic Studies*, 27 (1), 2004, pp. 1-34.
19. SITEANU E. *Securitatea colectivă - un concept în evoluție*. În: *Impact strategic* Nr. 2, p. 52.
20. STAN F-E. *Securitatea internațională: aspecte globale și regionale*. În: *Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”*, p. 241- 246.
21. TEODOR C. *Dilema securității în actualitate. Spirala tensiunilor NATO – Federația Rusă*. În: *Impact Strategic*, Nr. 2/2017 pp. 83-106.
22. ZUBAC V.-M. *Iranul și dilema securității nucleare în Orientul Mijlociu*. În: *Criza Uniunii Europene și ordinea globală în era Trump*. Cluj-Napoca: Universitatea „Babeș-Bolyai” 2017. pp. 161-181.

TEMA 7. IMPLEMENTAREA AGENDEI FEMEILE, PACEA ȘI SECURITATEA INDICATOR AL BUNEI GUVERNĂRI AL SECTORULUI DE SECURITATE

Politici și direcții de promovare a perspectivei de gen în domeniul păcii și securității: instrumente internaționale. Evoluții și direcții strategice la nivel global favorabile Agendei *Femeile Pacea și Securitatea*. La începutul secolului XX, o serie de evenimente și declarații la nivel internațional au contribuit la sporirea atenției vizavi de necesitățile de asigurare a egalității de gen din mai multe perspective, inclusiv cele de securitate. În anii 1940-1960, *abordarea bunăstării* a perceput femeile drept destinatare pasive de beneficii. Însă, pentru prima dată, egalitatea de gen reprezintă un element-cheie al sistemului dreptului omului,

fiind fixat în *Declarația Universală a Drepturilor Omului* din 1948. În 1952 a fost adoptată de Adunarea Generală a ONU *Convenția asupra Drepturilor Politice ale Femeii*, care a intrat în vigoare la 7 iulie 1955. Traducând în viață principiul enunțat în preambulul Cartei ONU referitor la egalitatea în drepturi a bărbatului cu femeia, Convenția asupra Drepturilor Politice ale Femeii este primul tratat internațional cu vocație de universalitate care definește statutul juridic al femeii în societate. În anii 1970-1980, *abordarea echității și eficacității* a indus o provocare pentru funcțiile de subordonare a femeilor și a încercat să sporească nivelul de participare a femeilor. Unul dintre evenimentele fondatoare ale promovării egalității de gen se consideră *Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor*, adoptată în 1979 de ONU. În cadrul Convenției, a fost definită noțiunea de discriminare împotriva femeilor și a fost fixată agenda pentru acțiuni naționale privind stoparea tuturor formelor de discriminare. În 1990, *o abordare de abilitare a femeilor și de promovare a egalității de gen* a încercat să transforme relațiile de gen existente prin prisma unui control egal și o distribuie egală a resurselor. Declarația și Platforma de Acțiune de la Beijing au constituit baza strategică și de acțiuni a elaborării politicilor în domeniu pentru țările din lume, inclusiv pentru Republica Moldova. În anul 2000, în cadrul Summit-ului ONU din septembrie, au fost stabilite **8 Obiective de Dezvoltare ale Mileniului** (ODM) pentru o perioadă de 15 ani, care au vizat provocările principale ale dezvoltării umane. Acțiunile și sarcinile incluse în Declarația Mileniului au fost adoptate de către 189 de țări și semnate de 147 de președinți de stat. Cel de-al treilea obiectiv, „Promovarea egalității de gen și abilitarea femeilor”, se axează explicit pe egalitatea de gen.

În 2015, în cadrul *Sesiunii Adunării Generale a ONU*, - o nouă

Agendă universală de dezvoltare durabilă, care se bazează pe ODM, fiind completată cu noi obiective. În noua *Agendă* prevăzută pentru perioada 2015-2030 sunt propuse 17 obiective de dezvoltare durabilă (ODD) și 169 de ținte strategice, care sunt integrate indivizibil pe cele trei dimensiuni ale dezvoltării sustenabile: economică, socială și de mediu. ODD au drept scop reducerea semnificativă a tuturor formelor de violență și colaborarea cu guvernele și comunitățile pentru soluționarea de durată a conflictelor și a nesiguranței. Consolidarea supremației legii și promovarea drepturilor omului sunt foarte importante în acest proces, la fel cum sunt și reducerea fluxului de arme ilegale și consolidarea participării țărilor în curs de dezvoltare în instituțiile de guvernare globală.

Obiectivul 16 – *pacea, justiția și instituții puternice* – se referă la promovarea unor societăți pașnice și favorabile incluziunii pentru o dezvoltare durabilă, asigurarea accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și favorabile incluziunii la toate nivelurile. „Pacea, stabilitatea, drepturile omului și o guvernare eficientă în baza supremației legii sunt conduite importante pentru dezvoltarea durabilă. Trăim într-o lume care este tot mai divizată. Unele regiuni se bucură de pace durabilă, securitate și prosperitate, pe când altele sunt într-un ciclu permanent de conflict și violență. Această situație nu este inevitabilă și trebuie rezolvată. Gradul înalt de violență armată și de insecuritate are un impact distructiv asupra dezvoltării țării, afectând creșterea economică și adesea rezultând în dispute de lungă durată, care durează generații întregi. Violența sexuală, crima, exploatarea și tortura sunt de asemenea prevalente acolo unde sunt conflicte sau nu există supremația legii, iar țările trebuie să întreprindă măsuri pentru a-i proteja pe cei care se află în situații

de risc. Declarația de la Beijing și Platforma de acțiune de la Beijing adoptate în 1995 constituie punctul de plecare pentru o strategie pe termen lung pentru împuternicirea și abilitarea femeilor și identifică femeile și conflictele armate ca fiind unul dintre cele 12 domenii prioritare de acțiune. Acestea solicită o participare sporită a femeilor la prevenirea conflictelor, la soluționarea conflictelor, la consolidarea păcii și la guvernare, precum și la protecția femeilor în timpul conflictului armat. Pentru prima dată într-un acord internațional, platforma subliniază importanța abordării siguranței și contribuției femeilor în ceea ce privește pacea, securitatea și dezvoltarea.

La 31 octombrie 2000, CS al ONU a adoptat unanim Rezoluția 1325 privind *Femeile, Pacea și Securitatea*. Aceasta a constituit primul cadru internațional care evidențiază impactul conflictelor asupra femeilor și fetelor, recunoscând rolul important al femeilor în instaurarea păcii și asigurarea securității. Rezoluția are caracter obligatoriu pentru toate statele membre ale ONU, fără necesitatea de a fi ratificată suplimentar. CS al ONU a adoptat opt rezoluții ulterioare cu scopul de a crea și aplica mecanisme semnificative de implementare și supraveghere pentru Agenda *Femeile, Pacea și Securitatea* – rezoluțiile 1820 din 2008, 1888 și 1889 din 2009, 1960 din 2010, 2106 și 2122 din 2013, 2242 din 2015 și 2272 din 2016. Aceste rezoluții consolidează angajamentele globale, tratatele și convențiile existente privind drepturile femeilor în procesele de pace și conflict. Un alt instrument legislativ internațional, Recomandarea generală nr. 30 privind femeile în situații de prevenire a conflictelor, conflict și postconflict (RG30) și Rezoluțiile ONU privind Agenda *Femeile, Pacea și Securitatea* se menționează reciproc și oferă modalități prin care implementarea fiecărui cadru poate fi fortificată. **RG30**, adoptată în 2013, asigură

aplicarea *Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei*, adoptată de Adunarea Generală a ONU în 1979. Scopul principal al RG30 este să ofere statelor părți orientări competente privind măsurile pentru asigurarea deplină a obligațiilor de a proteja, respecta și aplica drepturile femeilor în situații de prevenire a conflictelor, conflict și postconflict.

Asigurarea oportunităților și tratamentului egal, între bărbați și femei, în situație de pace și conflict, se dovedește a fi o tematică foarte actuală la nivel internațional și regional în cadrul ONU, NATO, OSCE, UE. Politicile de promovare a perspectivei de gen ale acestor organizații contribuie la aprofundarea eforturilor în asigurarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare. Statele, având la bază angajamente internaționale de implementare a *Agendei Femeile, Pacea și Securitatea*, încearcă să sporească rolul femeii în structurile civile și militare la nivel național. Se constată deja multiple implicații ale pandemiei asupra procesului de implementare a *Agendei Globale Femeile, Pacea și Securitatea (Agenda FPS)*. Pe de o parte, se mențin percepțiile eronate privind rolul femeilor în procesele de pace și conflict sau percepțiile stereotipizate privind perspectiva de gen în sectorul de securitate și apărare. Plus, în perioadele de criză, egalitatea de gen este un obiectiv care, adesea, este pus în așteptare temporară. Studiile deja existente arată că, în zonele de conflict, crește pericolul de escaladare a acestora sau se constată crize umanitare, iar în anumite țări în contextul autoizolării a crescut violența în familie. Pe de altă parte, experiența internațională ne arată că implicarea femeilor în procesul de luare a deciziilor, în calitate de lideri, a contribuit la diminuarea efectelor pandemiei, de exemplu în Germania, Tailanda, Noua Zelandă, Finlanda ș. a., căci leadership-ul feminin al acestor țări în loc să se angajeze într-o

campanie politică, în raport cu activitatea acestora, au promovat solidaritatea și compasiunea în rândul cetățenilor săi. Acest fapt evidențiază importanța necesității de promovare a participării femeilor la funcții de conducere în procesele de pace și conflict, așa cum se menționează și în cadrul pilonului I al Rezoluției 1325.

Reforma sectorului de securitate (RSS) și perspectiva de gen.

RSS este din ce în ce mai prioritizată de către guvernele diferitor state, dar și pe agenda organizațiilor internaționale preocupate de dezvoltarea durabilă, pace și securitate. RSS creează noi oportunități în ceea ce privește posibilitatea de transformare a politicilor de securitate și apărare, precum și a instituțiilor din acest sector, creând premise pentru integrarea perspectivei de gen. RSS trebuie să ia în considerare necesitățile diferite de securitate ale femeilor, bărbaților, tinerelor, tinerilor, fetelor și băieților. Integrarea perspectivei de gen este unul din elementele-cheie în asigurarea eficienței și responsabilității în cadrul sectorului de securitate și apărare, precum și a stabilirii legitimității procesului de reformare a sectorului de securitate și apărare. Într-un sistem de securitate și apărare, *integrarea perspectivei de gen implică includerea experienței și cunoștințelor, dar și luarea în considerare a intereselor femeilor și bărbaților, în politica și structura apărării naționale, punerea în aplicare a acestor politici și evaluarea rezultatelor obținute*. Conexiunea dintre egalitatea de gen și obiectivele reformei sectorului de securitate și apărare. Integrarea perspectivei de gen în procesele aferente reformei sectorului de securitate și apărare este o modalitate de a atinge obiectivele menționate mai jos, care au fost divizate în trei subgrupuri, ce răspund la următoarele întrebări: *DE CE?* – (-) asigură acordul societății față de necesitățile specifice sectorului de securitate și apărare: (-) creează instituții ale sectorului de securitate și apărare

incluzive și reprezentative; (-) consolidează controlul civil - democratic asupra sectorului de securitate și apărare; *CINE?* – reacționează la diverse necesități de securitate ale societății; *CUM?* – în ce mod poate fi integrată perspectiva de gen în reforma sectorului de securitate și apărare? Acțiuni implicite pentru integrarea perspectivei de gen în reforma sectorului de securitate și apărare: (-) consolidarea mecanismelor instituționale de asigurare a egalității de gen în cadrul reformei sectorului de securitate și apărare prin aprofundarea cunoștințelor și sporirea capacităților în vederea fortificării rolului acestora în cadrul sistemului; (-) activitate continuă în scopul sensibilizării personalului din instituțiile sectorului de securitate și apărare privind egalitatea de gen; (-) dezvoltarea capacității subdiviziunilor de resurse umane pentru a implementa politici bazate pe evidențși pe dimensiunea de gen; (-) sporirea gradului de conștientizare a perspectivei de gen și a capacităților echipei responsabile de reforma sectorului de securitate și apărare; (-) identificarea *campionilor de gen*, adică a persoanelor cu funcții decizionale care susțin integrarea perspectivei de gen; (-) analiza din perspectiva de gen a reformei sectorului de securitate și apărare propuse, monitorizarea și evaluarea impactului acesteia asupra femeilor, bărbaților, tinerelor, tinerilor, fetelor și băieților; (-) asigurarea faptului că reforma sectorului de securitate și apărare are la bază un proces consultativ, în care toate părțile interesate participă în mod egal, inclusiv organizațiile de femei; (-) asigurarea faptului că femeile și bărbații sunt reprezentați în echipele responsabile de reforma sectorului de securitate și apărare.

Premisele de implementare a Agendei *Femeile, Pacea și Securitatea* (FPS) în Republica Moldova. În perioada anilor 2015-2016 a fost desfășurat un proces de autoevaluare interinstituțională pe

dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare națională, condus de către Ministerul Apărării al Republicii Moldova. În acest proces au fost implicate mai multe instituții din sectorul de securitate și apărare, printre care se numără Ministerul Afacerilor Interne, Centrul Național Anticorupție, Serviciul Vamal, Departamentul Trupelor de Carabinieri, Ministerul Justiției, cât și mai multe departamente din cadrul Ministerului Apărării al Republicii Moldova. Acest proces a avut drept scop să identifice statutul sensibilității la dimensiunea de gen, pentru a folosi informația drept bază pentru elaborarea Planului Național al Republicii Moldova.

Perspectiva națională de implementare a RCSONU 1325 a fost și încă este determinată, în primul rând, de angajamentele internaționale și naționale asumate de Guvernul Republicii Moldova în implementarea RCSONU 1325. În al doilea rând, identificarea problemelor privind participarea femeilor în sectorul de securitate și apărare a stabilit necesitatea elaborării și aprobării Programului național de implementare a RCSONU 1325. Programul a reliefat două probleme semnificative: (I) *rata mică de reprezentare a femeilor în acest sector și (II) faptul că sectorul nu este suficient de incluziv*. În același timp, lacunele identificate atât din perspectiva sectorului, cât și a societății au fost structurate în opt bariere de bază. Ca urmare a barierelor identificate au fost stabilite opt obiective de bază și acțiuni care urmau să combată sau diminueze impactul acestora. În perioada anilor 2016 – 2018, pentru Republica Moldova, Agenda Femeile, Pacea și Securitatea deși era un subiect relativ nou, totuși, existau anumite lecții învățate: (-) necesitatea de încurajare a factorilor de decizie privind stimularea voinței politice de implementare a RCSONU 1325; (-) necesitatea de a asigura un sector de securitate incluziv; (-) lipsa de resurse dedicate implementării RCSONU 1325; (-) necesitatea de dezvoltare și consolidarea colaborării cu societatea civilă.

Cadrul politico-juridic al Republicii Moldova de implementare a Rezoluției 1325 a CS ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea. Guvernul Republicii Moldova a luat decizia de a elabora și aproba *Programul de implementare a RCSONU 1325* în cadrul *Planului Individual de Acțiuni al Parteneriatului (IPAP) Republica Moldova – NATO* pentru anii 2014-2016 și 2017-2019. *Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați în Republica Moldova pe anii 2017- 2021*, având drept scop abilitarea femeilor și realizarea *de facto* a egalității între femei și bărbați în Republica Moldova și apreciată ca *umbrela* procesului de elaborare a Programului, a prevăzut un obiectiv separat: Obiectiv general 4. Promovarea egalității de gen în sectorul de securitate și apărare. În cadrul Planului de acțiuni al acestei strategii obiectivului specific 4.2. – Integrarea dimensiunii de gen în politicile sectoriale de securitate și apărare – stabilește *Acțiunea 5 privind Asigurarea implementării Recomandării generale nr. 30 a Comitetului CEDAW și Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate ONU privind femeile, pacea și securitatea* prin elaborarea unui Plan de acțiuni. La 21 martie 2021 a fost aprobat *Programului național de implementare a Rezoluției 1325 a CS al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2018-2021* și Planul de acțiuni cu privire la punerea în aplicare a acestuia. Astfel, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de: (-) a intensifica orientarea strategică a eforturilor sale în implementarea Rezoluției 1325; (-) a dezvolta și oferi acțiunilor/măsurilor sale un cadru uniform de referință. Programul își propunea și menținerea unei platforme de coordonare interinstituțională a eforturilor și, de reducere a dublării, consolidării fluxurilor de finanțare pentru proiecte relevante ale guvernării. Al doilea Program a fost adoptat în martie 2023, menirea principală a căruia este să creeze o serie de oportunități de reprezentare calitativă a femeilor în sectorul de securitate și apărare

pe plan intern și extern, inclusiv în procesul de negociere a conflictelor, în vederea asigurării securității întregii societăți și a securității umane – atât pentru femei, cât și pentru bărbați. Pentru prima dată când Programul național presupune o serie de acțiuni care vizează activități implementate în comun cu organele administrației publice locale.

**Seminar 1. Politici și strategii de implementare a Agendei
*Femeile, Pacea și Securitatea***

1. Ce reprezintă Agenda *Femeile, Pacea și Securitatea*?
2. De ce implementarea RCSONU 1325 este importantă?
3. Care sunt limitele și barierele de implementare a Agendei *Femeile, Pacea și Securitatea*?
4. Care sunt practicile internaționale de implementare a RCSONU 1325 privind *Femeile, Pacea și Securitatea*?

**Seminar 2. Perspectiva Republicii Moldova de implementare a
RCSONU privind *Femeile, Pacea și Securitatea***

1. Reforma sectorului de securitate (RSS) și perspectiva de gen.
2. Premisele de implementare a Agendei *Femeile, Pacea și Securitatea* în Republica Moldova.
3. Cadrul politico-juridic al Republicii Moldova de implementare a Rezoluției 1325 a CS ONU privind *Femeile, Pacea și Securitatea*.

Surse recomandate:

1. ALBU, N. *Agenda globală „Femeile, Pacea și Securitatea”*: integrarea perspectivei de gen în sectorul de securitate al Republicii Moldova. În: Gândirea militară românească, lucrările conferinței științifice internaționale „Coordonate ale strategiei militare în condițiile unei abordări sinergice a

- rezilienței în domeniul securității a rezilienței în domeniul securității”, Ediția a II-a, noiembrie, 2020, pp. 200-225. Print: ISSN 2668-7410, ISSN-L 2668-7410 Online: ISSN 2668-7623, ISSN-L 2668-7410
2. ALBU N. *Perspectiva gender în sectorul de securitate și apărare*. În: *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextual evoluțiilor geopolitice contemporane*. Coordinator V. Varzari. Chișinău: ICJP al AȘM, 2016, pp. 159-179. ISBN 978-9975-9761-8-3
 3. ALBU N. *Dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare*. Manual (4 module). Chișinău: S.n. (Tipogr. Centrală). 2017. Modulul I: *Concepte fundamentale pentru înțelegerea dimensiunii de gen*. – 2017. – 92 p.
 4. ALBU N. *Dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare*. Modulul II: *Politici și direcții de promovare a perspectivei de gen în domeniul păcii și securității*. – 2017. – 76 p.
 5. ALBU N. *Dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare*. Modulul III: *Abordarea integratoare a egalității de gen în sectorul de apărare*. – 2017. – 160 p.
 6. ALBU N. *Dimensiunea de gen în sectorul de securitate și apărare*. Modulul IV: *Violența sexuală și în bază de gen în condiții de pace și conflict*. – 2017. – 140 p.
 7. ALBU N. MARZAC E., NEGRU A. *Rezoluția 1325 a Consiliului de Securitate ONU privind Agenda Femeile, Pacea și Securitatea*. Ghid informativ. Chișinău: CID NATO, 2018.
 8. BODRUG V., DRĂGULEAN A., ȚĂRĂLUNGA E. *Valorificarea dimensiunii de gen în domeniul apărării naționale*. Ghid pentru formatori / formatoare. Chișinău: Ministerul Apărării a Republicii Moldova, 2021.
 9. *Dincolo de Status Quo!* Studiu de fezabilitate cu privire la

implementarea măsurilor speciale temporare și de acomodare rezonabilă pentru promovarea egalității de gen în sectorul Afacerilor Interne și Apărării CPD. Chișinău: UN Women, 2020. Disponibil: https://progen.md/wp-content/uploads/2020/12/7023_studiul_de_fezabilitate_mai_si_ma__final.pdf

10. *Illustrated fact sheet of Women, Peace & Security by the Numbers.* Disponibil: <http://www.oursecurefuture.org/publications/women-peace-security-by-the-numbers>
11. *Munca inegală pe timp de pandemie.* Analiza inegalităților de gen pe piața muncii în timp de pandemie. Efectuat de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare. Chișinău: UN WOMEN, Ianuarie 2021. https://progen.md/wp-content/uploads/2021/02/Studiu_Impact_COVID_corectat.pdf
12. MYRTTINEN H., SHEPHERD L. J., WRIGHT H. *Implementing the Women, Peace and Security Agenda in the OSCE Region.* Viena: OSCE, 2020.
13. *Percepțiile femeilor din Poliție privind fenomenul hărțuirii sexuale.* Realizat de Mariana CARABANOV, Membră a Asociației Femeilor din Poliție Chișinău, 2020.

PARTEA IV. COOPERAREA INTERNAȚIONALĂ ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII: PERSPECTIVE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

TEMA 8. ROLUL ORGANIZAȚIILOR ȘI STRUCTURILOR REGIONALE ȘI INTERNAȚIONALE ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII

Securitatea colectivă, termen ce denotă un sistem de garanții mutuale creat pentru a promova securitatea și alte scopuri comune

care unesc membrii acesteia. Un sistem operativ de securitate colectivă este în general bazat pe două cerințe interdependente: (1) cerința ca statele să-și rezolve diferendele internaționale pe cale pașnică prin așa mijloace cum sunt: mijloacele judiciare, medierea, concilierea etc. (2) orice stat care evită să utilizeze mijloacele indicate mai sus, devine subiect al sancționării colective de către alți membri prin aplicarea anumitor sancțiuni. Funcțiile securității colective: *Funcția disuasivă* – atunci când sistemul funcționează el stopează partenerii să recurgă la violența armată, deoarece aceasta va fi din start soldată cu eșec, prin urmare recurgerea la război devine irațională. *Funcția preventivă* – în caz de amenințare contrapăcii, partenerii vor acționa pentru a dezamorsa tensiunile prin negocieri sau alte mijloace pașnice, or problema securității colective reprezintă, în sens larg, problema asigurării păcii și prevenirii războiului. *Funcția coercitivă (reparatorie)* – în caz de atentare la pace sau încălcarea păcii internaționale, ce reprezintă în sine un eșec al sistemului, securitatea colectivă este pusă în fața sarcinii de a-și repara propriile lacune. Aceasta va presupune reacționarea prin toate mijloacele, inclusiv utilizarea forței armate. Forumul principal pentru realizarea acțiunilor concrete în vederea formării sistemului internațional de securitate colectivă este Organizația Națiunilor Unite (ONU). Principalele mijloace prevăzute de Carta Națiunilor Unite pentru asigurarea securității colective sunt înfăptuirea dezarmării, măsurile de reglementar epașnică a diferendelor internaționale iar, în caz de necesitate - adoptarea măsurilor de constrângere contra statelor ce se fac vinovate de încălcarea păcii și securității internaționale. Organizații de securitate colectivă: ONU, OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa), NATO (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord), OTSC (Organizația Tratatului de Securitate Colectivă).

Organizația Națiunilor Unite (ONU) și sistemul internațional

de securitate. ONU a fost fondată după cel de-al doilea război mondial, în 1945, fundamentată pe principiile consfințite în Carta ONU, în scopul menținerii păcii și securității internaționale, promovării bunăstării și drepturilor omului. Statele membre (194) participă la abordarea și identificarea soluțiilor pentru problemele globale într-un cadru internațional unic de dialog și cooperare. Organele principale ale ONU sunt: Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul Economic și Social (ECOSOC) și Curtea Internațională de Justiție. Mandatul ONU cuprinde o serie largă de domenii precum: desfășurarea operațiunilor de menținere a păcii, prevenirea conflictelor și oferirea asistenței umanitare, activităților operaționale pentru dezvoltare ș.a. De asemenea, organizația oferă o platformă globală de abordare și luare a deciziilor asupra provocărilor cu care se confruntă comunitatea internațională precum dezvoltarea durabilă, schimbările climatice, contracararea terorismului, dezarmarea, bunăstarea populației, promovarea democrației și a drepturilor omului ș.a.

Republica Moldova a devenit membru ONU pe data de 2 martie 1992, odată cu adoptarea de către Adunarea Generală ONU a Rezoluției A/RES/46/223. Peste 20 de agenții specializate, fonduri și programe au oficiu la Chișinău, sau oficii de proiecte, de ex.: Programul ONU pentru Dezvoltare (UNDP); Fondul ONU pentru Copii (UNICEF); Fondul ONU pentru Populație (UNFPA); Organizația Mondială a Sănătății (WHO); Entitatea Națiunilor Unite pentru Egalitatea Gender și Abilitarea Femeii (UN WOMEN); Oficiul ONU pentru Droguri și Crimă (UNODC); Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR); Agenția Internațională pentru Energie Atomică (IAEA);

Operațiunile ONU de menținere a păcii contribuie la stabilirea păcii și securității internaționale. Menținerea păcii reprezintă limita-

rea, moderarea și/sau încheierea ostilităților între state sau în interiorul lor prin intervenția unei terțepărți, imparțială, organizată și dirijată la nivel internațional, care folosește forța militară și civilă pentru completarea procesului politic de soluționare a conflictului și pentru reinstaurarea și menținerea păcii. *Operațiile în sprijinul păcii* (Peace Support Operations – PSO) sunt operații multifuncționale conduse imparțial, pentru sprijinirea unui mandat ONU/OSCE, implicând forțe militare și agenții umanitare și diplomatice, fiind destinate să asigure pe termen lung o rezolvare politică ori alte condiții specificate în mandat. În categoria acestora intră următoarele tipuri de operații: (-) de prevenire a conflictului (Conflict Prevention - CP); (-) de realizare a păcii (PeaceMaking – PMO); (-) de menținere a păcii (PeaceKeeping - PKO); (-) de impunere a păcii (Peace Enforcement - PEO); (-) de construire a păcii (Peace Building - PBO); (-) umanitare (Humanitarian Operation - HO). ONU are o structură specializată, care coordonează nemijlocit misiunile de menținere a păcii inițiate în diverse zone de operații, și anume Departamentul pentru operații de menținere a păcii (DPKO). Forțele militare destinate desfășurării operațiilor de menținere a păcii acționează pe baza unui mandat și a regulilor de angajare stabilite de către organizația sub egida căreia participă. Pe timpul executării operațiilor de menținerea păcii se vor executa și misiuni referitoare la: monitorizarea și supervizarea zonelor deseparație între zonele aflate în conflict; stabilirea de zone sigure; garantarea sau interzicerea libertății de mișcare; demobilizarea forțelor aflate în conflict; protecția obiectivelor vitale în cadrul zonelor de responsabilitate; repararea căilor de comunicație; protecția și supravegherea taberelor de refugiați; monitorizarea schimburilor de prizonieri de război între părțile aflate în conflict; aprovizionarea cu apă, alimente și carburanți; monitorizarea străngerii și depozitării armamentului. Forța stabilă pentru operații de menținere a păcii trebuie să fie

credibilă, făcându-și evidentă capacitatea de a-și îndeplini misiunea în orice condiții. Parteneriatele cu ONU, de ex., ajută UE să își joace rolul de furnizor de securitate și de actor pe scena mondială în domeniul păcii și securității în sprijinul multilateralismului eficient. UE oferă ONU sprijin politic, precum și expertiză, susținere financiară și influență politică pentru a îndeplini mandatele ONU. Cooperarea strânsă ajută misiunile și operațiile ONU și ale UE să acționeze mai eficient astfel încât să aibă impact pe teren. Aceasta are un efect multiplicator și îi permite UE să își concretizeze abordarea integrată.

Misiuni de pacificare cu participarea R. Moldova. Participarea în operațiunile și misiunile naționale și internaționale de menținere a păcii rămâne a fi una din prioritățile Armatei Naționale. Participarea militarilor moldoveni în misiunile de pacificare reprezintă o dovadă a aspirațiilor statului de a promova ideile păcii, stabilității și securității atât în interiorul țării, cât și peste hotarele ei, devenind astfel un stat care contribuie la fortificarea păcii. Republica Moldova a contribuit activ la misiunile internaționale sub egida OSCE în Republica Cecenă (1998-2000), Kosovo (1998-1999), Macedonia (2001-2002), Georgia (2000-2005), Tadjikistan (2014-2016) și Ucraina (2014-2022); sub egida NATO în cadrul forțelor multinaționale din Irak (2003-2008), în Bosnia și Herțegovina (2002-2004) și Kosovo (2014-prezent); în misiunile ONU în Coasta de Fildeș (2003-2017), Liberia (2004-2016), Sudan (2005-2011), Sudanul de Sud (2011-prezent), Georgia (2007-2009), Republica Central Africană (2012-prezent) și Liban (2022-prezent), precum și Departamentul ONU pentru operațiuni de menținere a păcii (DPKO) din New York, SUA (2012-prezent).

Originile NATO și evoluții din cadrul politicilor de securitate

ale acesteia. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, cunoscută și ca Alianța Atlanticului de Nord sau cel mai frecvent ca NATO, este o alianță politico-militară ce reunește 31 de țări din Europa și America de Nord. Organizația a fost înființată în 1949 prin Tratatul Atlanticului de Nord, semnat la Washington, pe 4 aprilie 1949, cu obiectivul principal de a pune în aplicare un sistem comun de apărare împotriva unui eventual atac provenit din exterior. Sediul general al NATO se află la Bruxelles, în Belgia, iar Sediul Central al Forțelor Aliate din Europa se află în apropiere de Mons, la fel în Belgia. **Originile Alianței.** Între 1945 și 1949, puse în fața necesității imediate de reconstrucție economică după cel de al Doilea Război Mondial, țările Europei Occidentale și aliații lor Nord-americani, au privit cu îngrijorare politicile și metodele expansioniste ale Uniunii Sovietice. Îndeplinindu-și promisiunile luate în timpul războiului de a reduce potențialul de apărare și de a demobiliza trupele, guvernele occidentale au observat intenția clară a conducerii sovietice de a-și menține forța militară la întreaga sa capacitate. În lumina obiectivelor ideologice declarate ale Partidului comunist sovietic, era evident că apelul de respectare a Cartei Națiunilor Unite și a acordurilor internaționale stabilite la sfârșitul războiului nu garantau suveranitatea națională sau independența statelor democratice, amenințate de acte de agresiune externă sau de subversiune din interior. Un motiv de îngrijorare în plus a fost și faptul că în Europa Occidentală, dar și în cea de Est, la putere au s-au impus forțe nedemocratice, operând represii ale opoziției, ori a drepturilor și libertăților civile, umane și fundamentale. Între 1947-1949, o serie de evenimente politice dramatice, la nivel mondial, au agravat și mai mult situația. În această perioadă au avut loc amenințări fățișe la adresa suveranității Norvegiei, Greciei, Turciei, a unor țări din Vestul Europei, lovitura de stat din Cehoslovacia (iunie 1948), blocada ilegală a Berlinului

(aprilie 1948).În aceste condiții a fost semnat Tratatului de la Bruxelles – în martie 1948, -care a marcat hotărârea a cinci țări vest-europene, Belgia, Franța, Luxemburg, Olanda și Marea Britanie, de a dezvolta un sistem de apărare comun și de a întări legăturile, încât să poată rezista în fața amenințărilor ideologice, politice și militare la adresa securității lor. Negocierile cu S.U.A și Canada au creat cadrul formării unei singure Alianțe Nord-Atlantice, bazată pe garanții de securitate și angajamente comune între Europa și America de Nord.

Solidaritatea și coeziunea din cadrul NATO.În 1949, continuând logica Tratatului de la Bruxelles, Danemarca, Islanda, Norvegia și Portugalia au fost invitate să se alăture acestui proces. În final, aceste negocieri s-au concretizat prin semnarea Tratatului de la Washington, în aprilie 1949, prin care 12 țări fondatoare: SUA, Canada, Franța, Marea Britanie, Belgia, Țările de Jos, Luxemburg, Danemarca, Norvegia, Islanda, Portugalia și Italia pun bazele NATO, instituind un sistem comun de securitate bazat pe un parteneriat între cele 12 state europene și Nord-americane. Tratatul de la Washington, din aprilie 1949, reprezintă începutul oficial al istoriei NATO, care continuă și în prezent.Tratatul Alianței susține faptul că nici o țară membră, nu poate fi forțată să se bazeze doar pe propriile eforturi naționale, în cazul apariției unor amenințări asupra securității sale. Fără a priva statele membre de drepturile și obligațiile de a-și asuma responsabilitățile suverane în domeniul apărării, Alianța le ajută să își atingă obiectivele de securitate națională în urma unui efort colectiv.

Tratatul Nord-Atlantic din aprilie 1949, care este baza legală și contractuală a Alianței, a fost stabilit în cadrul art. 51 al Cartei Națiunilor Unite, care reafirmă dreptul inalienabil al statelor independente la apărare individuală sau colectivă. Alianța este o

asociere de state libere, unite în hotărârea lor de a-și menține securitatea prin garanții comune și prin relații stabile cu alte țări.

De ce Summit-urile NATO sunt evenimente de interes major?

Dincolo de faptul că reuniunile la nivel înalt ale NATO (care, de regulă, au loc odată la doi ani) oferă oportunități periodice șefilor de stat și de guvern ai țărilor membre de a evalua și de a oferi direcție strategică pentru activitățile Alianței, din 2014 aceste reuniuni trebuie să ia decizii în situații de incertitudine atât pentru aliați, cât pentru securitatea regională. Deși, de la căderea zidului de la Berlin, NATO a fost nevoită să-și redefinească politicile sale de apărare într-un mediu geopolitic reconfigurat, așteptările de la Summit-ul de la Vilnius au fost înalte. Etapă în istorie: în urma flagelului celui de-al Doilea Război Mondial, crearea NATO a apărut ca un scut defensiv pentru a contracara posibila expansiune sovietică. Însă, cu încheierea Războiului Rece, au apărut îndoieli cu privire la utilitatea continuă a NATO într-un mediu în care puterea sovietică nu mai reprezenta un pericol imediat. Ilustrându-și flexibilitatea, NATO și-a extins atenția de la *apărarea reciprocă* la o participare mai largă prin *securitate cooperativă* cu accent pe securitatea umană și managementul crizelor. Începutul noului mileniu a semnalat o nouă fază pentru NATO ca urmare a actelor teroriste devastatoare din 11 septembrie 2001, evidențiind necesitatea unei abordări unificate a amenințărilor precum terorismul și răspândirea armelor de distrugere în masă. În următorul an, după evenimentele tragice din New York, Summit-ul de la Roma (2002) a fost considerat un summit excepțional la nivelul șefilor de stat și de guvern prin crearea Consiliului NATO-Rusia (NRC) în baza relațiilor de reciprocitate, cooperare și securitate. În 2008 Summit-ul s-a desfășurat la București, iar în 2010 în cadrul Summit-ul NATO de la Lisabona a fost adoptat

Noul Concept Strategic al Alianței, setând prioritățile strategice ale acesteia pe termen de 10 ani. Iar împreună cu Rusia, aliații NATO au convenit în cadrul reuniunii al NRC asupra unei analize comune a amenințărilor de securitate din secolul 21 și au stabilit să extindă în comun sprijinul pentru Afganistan. La Summit-ul din 2012 care a avut loc în Chicago a fost adoptată inițiativa *Smart Defence / apărarea înțeleaptă* – liderii NATO au convenit să împartă costurile armelor și echipamentelor ca o consecință a micșorării bugetelor de apărare și a lipsei unei amenințări militare directe precum a fost în perioada Războiului Rece. Plus, se presupunea că această inițiativă va face Europa mai responsabilă de propria securitate. Însă, doi ani după adoptarea *viziunii înțelepte privind apărarea* NATO, evenimentele din regiune Mării Negre, a determinat ca Alianța să-și îmbunătățească capacitățile defensive și să-și consolideze capacitatea de a proteja și apăra țările membre atât pe mare, cât și pe uscat, precum și să se focalizeze pe contracararea amenințărilor cibernetice. Astfel, după anexarea Crimeii de către Rusia în 2014, Summit-ul NATO din Țara Galilor a stabilit măsuri de adaptare pentru a se asigura că membrii ar putea aborda rapid provocările de securitate (de ex. crearea Very High Readiness Joint Task Force, conceput pentru a îmbunătăți forța de răspuns a NATO). În același timp, au fost promovate niște inițiative în carul parteneriatului strategic cu Georgia și Republica Moldova. Iar contextul ultimelor evenimente, invazia militară a Rusiei în Ucraina este considerată catalizatorul pentru angajamente sporite și de solidaritate ale NATO: din 2022 au avut patru reuniuni la nivel înalt al NATO unde au fost discutate implicațiile războiului din Ucraina asupra securității țărilor membre, aderarea de noi membri, dar și preocupările ce țin de ascensiunea marilor puteri, cum ar fi China. Deși în cadrul acestor reuniuni a existat un mesaj constant de solidaritate cu poporul ucrainean, totuși, în cadrul Summit-ul de

la Vilnius din 11-12 iulie 2023, aliații au convenit asupra unui pachet mai clar pentru a aduce Ucraina mai aproape de NATO. Au fost luate decizii privind consolidarea capacităților de apărare prin mărirea cheltuielilor și fortificarea capacităților de descurajare, mai ales pe direcția Flancului Estic al Alianței, oferind *cel mai cuprinzător plan de apărare de la sfârșitul Războiului Rece* pentru a contracara două principale amenințări ale NATO – Rusia și terorismul. Primul plan vizează zona Atlanticului și Europa Arctică, al doilea se referă la Țările Baltice și Europa Centrală și al treilea plan, în care este inclusă România, vizează zona Mării Negre și a Mării Mediterane. Ca măsură preventivă, odată cu adoptarea acestor planuri de apărare, NATO a decis de a dezvolta și construi noi infrastructuri de apărare, căci războiul din Ucraina a arătat că este important ca apărarea aeriană să fie în linie cu apărarea antirachetă. Important, Turcia a confirmat acceptarea Suediei să adere la Alianță – o decizie mutual avantajoasă. Realmente, aderarea Finlandei, apoi și a Suediei va consolida flancul nordic al Alianței.

Managementul crizelor internaționale. Un domeniu important de cooperare cu NATO, pe segmentul de apărare, vizează dezvoltarea forțelor capabile să sprijine nu numai securitatea națională, dar și securitatea internațională, prin asigurarea capabilităților detașabile în **misiunile și operațiunile internaționale**. Pregătirea/profesionalizarea armatei naționale de rând cu țările membre/partenere (în special cele din regiune) prin exerciții și training-uri oferite de NATO și statele membre, are drept scop sporirea capacităților de interoperabilitate și, în caz de necesitate, a intervenției apărute în urma unor cataclisme naturale (inundații, avari tehnogene etc). **Mentținerea păcii este o operație** decisă de Națiunile Unite sau alt grup de state în scopul restaurării păcii într-

o zonă de conflict, operație desfășurată de unități militare care însă nu pot utiliza forța armată în îndeplinirea sarcinilor lor. Principalii pași în formarea operațiilor de menținere a păcii sunt – consultări inițiale, evaluarea tehnică pe teren, Rezoluția Consiliului de Securitate, numirea înalților funcționari, planificarea și desfășurarea. **Afganistan – Misiunea *Resolute Support* (RSM)** – în ianuarie 2015 NATO a lansat în Afganistan misiunea *Resolute Support* (RSM), care are drept scop *instruirea, consilierea și acordarea de asistență* forțelor naționale afgane de securitate și apărare (ANDSF). RSM succede operațiunii ISAF (*Forța Internațională de Asistență pentru Securitate*) și, spre deosebire de aceasta, nu presupune angajarea aliaților în lupte contra insurgenților, fiind o misiune necombatantă. **Balkanii de Vest – KFOR** NATO desfășoară o operațiune de menținere a păcii în Kosovo încă din anul 1999, în baza *Rezoluției 1244*, a Consiliului de Securitate al ONU și a Acordului Militar-Tehnic dintre NATO, Republica Federală Iugoslavia și Serbia. Obiectivul operațiunii KFOR este de a asigura un mediu de securitate sigur și stabil, precum și a libertății de mișcare în Kosovo. În îndeplinirea acestor responsabilități, KFOR conlucrează îndeaproape cu Misiunea UE în Kosovo – EULEX. Alte operațiuni: Marea Mediterană – Operațiunea *Sea Guardian*; sprijinul NATO acordat Uniunii Africane; activitatea NATO în Marea Egee; misiunea NATO în Irak.

Cooperarea NATO cu partenerii. NATO se preocupă activ de întărirea securității internaționale prin parteneriatele cu alte țări și organizații internaționale și regionale relevante (ONU, UE, OSCE, UA/Uniunea Africană etc). În acest sens, NATO a dezvoltat mecanisme instituționalizate de parteneriat (Consiliul de Parteneriat Euro-Atlantic, Dialogul Mediteranean, Inițiativa de Cooperare de la

Istanbul) și și-a consolidat relațiile cu partenerii globali. Statele aliate contribuie la susținerea acordată de NATO și oferă asistență bilaterală țărilor partenere NATO, în domenii precum: reforma sectoarelor de apărare și securitate, modernizarea forțelor armate și a altor instituții relevante, creșterea interoperabilității, încurajarea / susținerea participării la operațiuni comune, transfer de expertiză în domeniul managementului crizelor și al planificării răspunsului la urgențele civile etc. De asemenea, sunt promovate inițiativele privind schimburile de expertiză și cooperarea practică în domenii de interes reciproc, precum cele referitoare la lupta împotriva terorismului, securitatea la frontiere, prevenirea proliferării armelor de distrugere în masă, securitatea energetică și protecția împotriva atacurilor cibernetice. Alianța promovează, prin Programul Știință pentru Pace și Securitate (SPS), dialogul și cooperarea practică între aliați și țările parteneri prin cercetare științifică, inovare tehnologică și schimb de expertiză. Programul oferă finanțare, expertiză și sprijin pentru activități relevante în domeniul securității, conform obiectivelor strategice ale NATO.

Sprijin pentru operațiunile și misiunile conduse de NATO. La 28 mai 2013, Republica Moldova a fost acceptată ca *Partener operațional potențial*, pentru operația de menținere a păcii KFOR, din Kosovo. În temeiul art. 5 al Legii nr. 1156-XIV din 26 iulie 2000 cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii, Parlamentul a aprobat participarea Republicii Moldova la operația de menținere a păcii din Kosovo, în componența Forței Multinaționale de Menținere a Păcii din Kosovo. Peste 40 de soldați moldoveni, inclusiv un pluton de manevră de infanterie și o echipă de neutralizare a munițiilor explozive sunt desfășurați în sprijinul Forțelor din Kosovo/ Kosovo Force (KFOR) unde dobândesc pe teren experiență de lucru cu

Aliații și alți parteneri. Misiunea KFOR se desfășoară în conformitate cu rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate ONU și reprezintă pentru militarii moldoveni posibilități de dezvoltare profesională la cel mai înalt nivel. Participanți la misiunea de menținere a păcii, ani la rând contingentul Armatei Naționale execută misiuni de pază și apărare a obiectivelor de importanță majoră, inclusiv a Mănăstirii ortodoxe “Visoki Decani” și a bazei militare „CampVillagio” în care sunt concentrate contingentele de militari ale Italiei și Republicii Moldova. În perioada aflării în misiune, efectivul militar din Moldova execută și alte misiuni, precum desfășurarea tragerilor de foc împreună cu efectivul militar NATO, desfășurarea antrenamentelor de alpinism, misiuni de escortă, eliminarea obiectelor explozive de către echipa de geniști EOD. Mai devreme din anul 2003 până în anul 2008, militarii Armatei Naționale au participat la misiuni de menținere a păcii din Irak, ai cărui specific consta în patrulări, misiuni la punctele de control și observare, escortare a ajutoarelor umanitare, dar dominarea sectoarelor periculoase. Geniștii au dezamorsat peste 400 de mii de muniții explozive pe tot parcursul misiunii. Faptul dat a permis ca militarii Armatei Naționale să fie pregătiți pentru diferite scenarii de luptă, misiuni de patrulare, misiuni de dominare și cooperare cu populația unei zone post-conflict. Reeșind din acest fapt misiunea din Irak a fost o misiune post-conflict, iar specificul misiunii din Kosovo fiind una umanitară. Datorită faptului că regiunea Kosovo este mai pașnică decât cea a Irak-ului, aceasta permite desfășurarea unor misiuni mai ample cu participarea militarilor Armatei Naționale și totodată extinderea posibilităților de furnizare a ajutorului umanitar din partea forțelor NATO pe teritoriul Kosovo. Contribuirea Republicii Moldova la securitatea internațională și regională a fost un obiectiv declarat de țara noastră încă din primii ani de independență. Acest fapt a

consolidat poziția și imaginea țării pe plan internațional ca partener de încredere în realizarea angajamentelor asumate.

Politica de Securitate și Apărare Comună a Uniunii Europene (PSAC) este parte integrantă a *Politicii externe și de securitate comună* (PESC) a UE care stabilește cadrul UE în domeniul apărării și al gestionării crizelor, inclusiv pentru cooperarea și coordonarea dintre statele membre în domeniul apărării. Instabilitatea mediului de securitate, specific ultimului deceniu, a dus la o adaptare și o transformare continue deopotrivă la nivel local, regional și global. UE și-a intensificat eforturile de a-și consolida și dezvolta politica de securitate și apărare, în special în urma lansării în 2016 a *Strategiei globale* a UE. Strategia respectivă reflectă preocupările cu privire la starea lumii, documentând amenințările existențiale la adresa securității UE, cum ar fi: încălcarea ordinii europene de securitate în est, intensificarea terorismului și a violenței în Africa de Nord și Orientul Mijlociu - propagându-se chiar și în Europa, escaladarea tensiunilor în materie de securitate din Asia, precum și perturbările cauzate de schimbările climatice. Încă din decembrie 2013, Consiliul European a mandatat o serie de acțiuni pentru a consolida cooperarea în domeniul apărării, pentru a sprijini o PSAC *credibilă și eficientă* și în *complementaritate deplină cu NATO*. Acțiunile s-au axat pe creșterea eficacității, a vizibilității și a impactului PSAC, precum și pe îmbunătățirea dezvoltării capacităților de apărare și pe consolidarea bazei industriale și tehnologice de apărare europene (EDTIB). Bazele cadrului existent pentru cooperare în materie de apărare au fost prevăzute în Tratatul de la Maastricht din 1993, prin introducerea structurii bazate pe piloni și, ulterior, în Tratatul de la Amsterdam din 1998, prin codificarea unor noi structuri și sarcini pentru politica externă și de securitate comună (PESC), inclusiv

prin crearea postului de Înalt Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate/vicepreședinte al Comisiei (ÎR/VP). Tratatul de la Lisabona din 2007 a inclus modificări legate de apărare: (-) crearea unui cadru de cooperare structurată permanentă; (-) introducerea unei clauze de asistență reciprocă; (-) a unei clauze de solidaritate; (-) consolidarea cooperării; (-) extinderea misiunilor de tip Petersberg. De asemenea, tratatul prevede că Agenția Europeană de Apărare (AEA) trebuie să contribuie la o evaluare periodică a contribuțiilor statelor membre.

Realizările UE în domeniul apărării în perioada 2016-2018: (-) activarea PESCO; (-) înființarea Capacității militare de planificare și conducere (MPCC); (-) un proces anual coordonat de revizuire privind apărarea (CARD); (-) Acțiunea pregătitoare a Uniunii privind cercetarea în materie de apărare; (-) Programul european de dezvoltare industrială în domeniul apărării (EDIDP); (-) noul pact privind PSAC civilă și planurile în curs pentru mobilitate militară; și (-) includerea unui Fond european de apărare specific în următorul cadru financiar multianual (CFM). De asemenea, UE și-a întărit cooperarea cu NATO prin două declarații comune și printr-o listă cuprinzătoare de domenii de cooperare. Decembrie 2019 – Borrell a plasat aprofundarea PSAC în centrul activității UE, continuând și consolidând inițiativele lansate anterior de dna Mogherini.

Realizări începând cu 2019. Primul ciclu CARD complet, AEA asigurând activitatea de redactare. Raportul final al CARD le-a fost prezentat miniștrilor apărării în noiembrie 2020. Acesta identifică 55 de oportunități de colaborare la nivelul întregului spectru de capacități. UE a înființat un *Fond european de apărare* (FED) în același an pentru a sprijini cercetarea și dezvoltarea colaborativă în

domeniul apărării. În decembrie 2020, Consiliul a ajuns la un acord politic provizoriu cu reprezentanții Parlamentului cu privire la un regulament de instituire a FED, în contextul cadrului financiar multianual (CFM) pentru perioada 2021-2027. Cu un buget FED de 8 miliarde EUR pe 7 ani, UE va deveni unul dintre primii trei investitori în cercetarea în domeniul apărării din Europa. Completând și amplificând eforturile statelor membre, fondul promovează, în UE, cooperarea dintre întreprinderi și actorii din domeniul cercetării, indiferent de dimensiunile și de originea geografică a acestora, în privința **cercetării și dezvoltării** și în privința tehnologiilor și echipamentelor de apărare interoperabile. Fondul sprijină **proiecte competitive și colaborative** pe parcursul întregului ciclu de cercetare și dezvoltare pentru un impact mai mare asupra capacității de apărare europene și a peisajului industrial european.

Unul dintre cele mai recente instrumente al PSAC este ***Facilități Europene pentru Pace*** (*European Peace Facility*). UE va finanța costurile comune ale misiunilor și operațiunilor militare ale PSAC, îmbunătățind astfel solidaritatea și repartizarea sarcinilor între statele membre. Consolidând capacitățile operațiunilor de sprijinire a păcii, precum și capacitățile țărilor terțe și ale organizațiilor partenere în chestiuni militare și de apărare, *Instrumentul European pentru Pace* își propune să contribuie la creșterea eficacității Acțiunii Externe a UE. În acest context de ambiție crescândă în securitate și apărare, UE lansează procesul *Busola strategică* în timpul președinției germane a Consiliului UE în 2020 și, la 24 martie 2022, la o lună după începutul războiului Rusiei împotriva Ucrainei, liderii UE adoptă un document de implementare a acțiunilor în materie de apărare.

Busola Strategică. Procesul de elaborare a documentului numit

Busola strategică a fost rezultatul a două direcții: una națională și o alta europeană. Documentul a fost adoptat în vara anului 2020 reieșind că *UE se confruntă cu un mediu internațional deja dificil, în care pandemia de COVID-19 fără precedent riscă să amplifice fragilitatea și tensiunile existente la nivel mondial.* (...) UE își menține angajamentul de a-și spori capacitatea de a acționa în calitate de furnizor de securitate prin implicarea sa operațională, în special prin misiunile și operațiile PSAC, de a-și consolida reziliența și nivelul de pregătire pentru a aborda în mod eficace toate amenințările și provocările în materie de securitate, precum și de a intensifica dezvoltarea capabilităților necesare. UE își va spori ***autonomia strategică*** și capacitatea de a coopera cu partenerii pentru a-și proteja valorile și interesele. Trei viziuni conceptuale distincte asupra *autonomiei strategice* – autonomia ca responsabilitate, autonomia ca nevoie de asigurare (*hedging*) și autonomia ca emancipare. Fiecare în parte are implicații directe pentru inițiativele recente ale Uniunii în domeniul apărării, nivelul de ambiție al UE pe dimensiunile de securitate și apărare și, în final, asupra relației transatlantice și a procesului de asumare echitabilă a responsabilităților (*burdensharing*). În cadrul Summit-ului Consiliului European din 24-25 martie 2022 au fost adoptate concluzii privind agresiunea militară rusă împotriva Ucrainei, securitate și apărare, energie, aspecte economice, pandemia de COVID-19 și relații externe. Cu privire la securitate și apărare, Consiliul European a desfășurat o dezbatere strategică pe baza *Declarației de la Versailles* (10-11 martie 2022) și ținând seama de noua conjunctură de securitate din Europa. Consiliul European a aprobat *Busola strategică*, care oferă orientări strategice pentru următorul deceniu și definește un set coerent de acțiuni care vor contribui la apărarea intereselor UE și la protejarea cetățenilor europeni prin faptul că: (-) permite UE să acționeze mai rapid și

decisiv atunci când se confruntă cu crize; (-) consolidează capacitatea de anticipare și atenuare a amenințărilor; (-) stimulează investițiile și inovarea pentru a dezvolta capacitățile și tehnologiile; (-) aprofundează cooperarea cu partenerii pentru a îndeplini obiective comune. Busola acoperă toate aspectele politicii de securitate și apărare și este structurată în jurul a patru piloni care corespund cu cele patru acțiuni menționate anterior: (I) acțiune, (II) securitate, (III) investiții și (IV) parteneriate.

Parteneriatul Estic are drept obiectiv consolidarea asocierii politice și a integrării economice a șase țări partenere din Europa de Est și Caucazul de Sud. Parteneriatul estic (PE) are drept obiectiv consolidarea asocierii politice și a integrării economice a șase țări partenere din Europa de Est și Caucazul de Sud. Începând cu 28 iunie 2021, Belarusul și-a suspendat participarea la Parteneriatul estic. Parteneriatul estic are drept obiectiv consolidarea asocierii politice și a integrării economice a șase țări partenere din Europa de Est și Caucazul de Sud: Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Republica Moldova,, Ucraina. Sancțiunile UE împotriva Belarusului. Rusia și Turcia nu sunt integrate în cadrul Parteneriatului estic, având în vedere că ambele țări au dobândit un statut diferit în relația lor cu UE: Turcia – țară candidată, Rusia – parteneriat strategic. Parteneriatul estic este o dimensiune estică specifică a **politicii europene de vecinătate** (PEV). Prin intermediul PEV, UE colaborează cu vecinii săi de la sud și est pentru a ajunge la cea mai strânsă asociere politică și la cel mai înalt grad de integrare economică posibilă. UE sprijină țările partenere în domeniul sănătății publice, precum și în ceea ce privește atenuarea efectelor socioeconomice ale pandemiei.²⁰ de rezultate pentru 2020 includ aspecte transversale – cum ar fi implicarea alături de societatea civilă, emanciparea femeilor și

echilibrul de gen – precum și construirea unei economii mai solide, consolidarea bunei guvernante, îmbunătățirea conectivității și combaterea schimbărilor climatice, precum și investiții în oameni și în societate. După 2020, Comisia Europeană a publicat comunicarea comună intitulată *Politica privind parteneriatul estic după 2020: Consolidarea rezilienței – un Parteneriat estic care produce rezultate pentru toți*. Comunicarea prezintă cinci obiective de politică: (-) economii reziliente, durabile și integrate; (-) instituții responsabile, stat de drept și securitate; (-) reziliență în materie de mediu și reziliență la schimbările climatice; (-) transformarea digitală; (-) societăți echitabile și favorabile incluziunii. Obiectivele lor pe termen lung sunt însoțite de un plan economic și de investiții ambițios la nivel regional în valoare de 2,3 miliarde EUR (PEI, inclusiv de inițiative emblematice specifice fiecărei țări) pentru a sprijini redresarea socioeconomică în urma pandemiei de COVID-19 și pentru a consolida reziliența pe termen mai lung prin accelerarea transformării verzi și a celei digitale. Se estimează că planul va mobiliza investiții publice și private în valoare de până la 17 miliarde EUR.

Cooperarea dintre Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană. Având în vedere provocările comune din vecinătatea estică și sudică, precum și numărul mare de membri comuni, cele două organizații au decis să-și consolideze cooperarea începând cu anul 2016. La Summit-ul de la Varșovia din 8-9 iulie 2016, liderii NATO și UE au semnat o Declarație comună care conține 7 domenii de interes pentru dezvoltarea cooperării dintre cele două organizații, și anume: 1. *combaterea amenințărilor hibride*; 2. *cooperarea în plan operațional, inclusiv în ce privește domeniul maritime*; 3. *securitatea și apărarea cibernetică*; 4. *dezvoltarea capacităților de apărare a statelor membre UE și NATO*; 5.

industria de apărare și cercetare; 6. Exerciții; 7. construirea capacităților statelor partenere din est și vest în sfera securității și apărării. Pentru punerea în aplicare a prevederilor Declarației comune fost adoptat, la nivelul celor două organizații, un set de 74 de măsuri practice pentru avansarea cooperării în cele 7 domenii de cooperare identificate (decembrie 2016 și 2017). La Summit-ului de la Bruxelles (2018), cele două organizații au adoptat o nouă Declarație comună prin care se reconfirmă angajamentul de dezvoltare a parteneriatului, cu evidențierea a 4 domenii de intensificare a eforturilor: mobilitatea militară, combaterea terorismului, consolidarea rezilienței la riscuri de natură biologică, radiologică, chimică și nucleară (CBRN), respectiv promovarea agendei circumscrise domeniului *Femeile, Pacea și Securitatea* (WPS). Declarația reiterează necesitatea dezvoltării de capacități în mod coerent, complementar, cu evitarea duplicărilor și asigurarea interoperabilității. Cele două organizații elaborează anual un raport în care sunt prezentate progresele înregistrate în implementarea cooperării.

Seminar 1. Perspectiva organizațiilor internaționale în asigurarea securității

1. Organizații de securitate colectivă.
2. Competențele ONU în asigurarea securității internaționale. Misiuni de menținerea păcii.
3. Politici și strategii NATO în asigurarea securității regionale și internaționale
4. De ce Summit-urile NATO sunt evenimente de interes major?

Seminar 2. Cooperarea UE în materie de securitate și apărare

1. Strategii și politici ale UE în materie de securitate.
2. Realizările UE în domeniul apărării. Facilitățile Europene

pentru Pace.

3. Autonomia strategică.
4. Cooperarea dintre Uniunea Europeană și Alianța Nord-Atlantică .

Surse recomandate:

1. *A global strategy on foreign and security policy for the EU. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe.* Council of the European Union, Brussels, 14 noiembrie 2014. https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en
2. *A Strategic Compass for Security and Defence - For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security.* Council of the European Union, 21.03.2022. <https://www.strategic-compass-european-union.com/>
3. ANGHELESCU A.A.-M. *Principalele elemente ale Busolei strategice și poziția României.* În: *Busola strategică a Uniunii Europene. Un răspuns la provocările globale*, p. 12-17.
4. BOGUSŁAWSKA H. *CSDP and partners.* In: *Handbook on CSDP missions and operations: The Common Security and Defence Policy of the European Union*, Jochen Rehl and Galia Glume (eds.), European Security and Defence College, 2016.
5. *Busola strategică pentru consolidarea securității și apărării UE în următorul deceniu.* Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>
6. DORUL O. *Conceptul de securitate colectivă în dreptul internațional contemporan.* În: *Revista moldovenească de drept Internațional și relații internaționale*. 2008, pp. 60-73.

7. *Fourth progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by NATO and EU Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017.* Disponibil: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_06/190617-4th-Joint-progress-report-EU-NATO-eng.pdf.
8. FIOTT D. *Strategic autonomy: towards “European sovereignty” in defence?*, European Union Institute for Security Studies (EUISS) European Union Institute for Security Studies (EUISS), November 2018, Disponibil: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2012__Strategic%20Autonomy.pdf și https://eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf.
9. LAZAROU E., DOBREVA A. *Securitatea și apărarea. Politicile UE –rezultate pentru cetățeni.* Serviciul de Cercetare al Parlamentului European, iunie, 2019.
10. *Legea nr. 1156 din 26.06.2000 cu privire la participarea Republicii Moldova la operațiunile internaționale de menținere a păcii.* În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 149, din 30.11.2000.
11. *Misiunea OSCE în Moldova.* Disponibil: <https://www.osce.org/ro/moldova> și <https://mfa.gov.md/ro/content/misiunea-osce-republica-moldova>
12. *Parteneriatul strategic ONU-UE privind operațiunile de pace și gestionarea crizelor: Concluziile Consiliului privind prioritățile pentru 2022-2024.* Disponibil: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/01/24/un-eu-strategic-partnership-on-peace-operations-and-crisis-management-council-conclusions-on-priorities-for-2022-2024/>

13. *Participarea Armatei Naționale în misiunile de menținerea păcii*. Disponibil :
<https://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=163>
14. PĂDUREANU M-A. *Motivația inițierii procesului de elaborare a Busolei strategice și evoluția negocierilor*. În: *Busola strategică a Uniunii Europene. Un răspuns la provocările globale*. Working paper nr. 43, Institutul European din România, București, 2022.
15. *Politica de Securitate și Apărare Comună*. Disponibil:
<https://mfa.gov.md/ro/content/politica-europeana-de-aparare-si-securitate-comuna>
16. *PSAC: o politică în evoluție rapidă*, Disponibil:
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/159/politica-de-securitate-si-aparare-comuna>
17. *Relații și organizații internaționale*. Disponibil:
https://ueb.ro/drept/master/didue/Note%20de%20curs_RELATII%20SI%20ORGANIZATII%20%20%20INTERNATIONAL E-1.pdf
18. *Relations with the European Union*. Disponibil:
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49217.htm
19. TIDEY A. *What is the 'strategic compass' and what does it mean for EU defence?* Disponibil:
<https://www.euronews.com/my-europe/2022/03/23/what-is-the-strategic-compass-and-what-does-it-mean-for-eu-defence>
20. TROCAN C. *Menținerea păcii între operațiile în sprijinul păcii și operațiile de pace*. Revista Academiei Forțelor Terestre, nr.4, Editura Academiei Forțelor Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu”, Sibiu, 2017. Disponibil:
<https://www.scribd.com/document/350549221/Operatii-de-Pace>

TEMA 9. PARTENERIATE ȘI INSTRUMENTE DE COOPERARE A REPUBLICII MOLDOVA ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII NAȚIONALE

Instrumente de cooperare cu Uniunea Europeană în asigurarea securității. Participarea RM la misiunile în cadrul PSAC constituie un important aspect în dezvoltarea relațiilor politice bilaterale și un factor ce contribuie indirect la creșterea nivelului de asigurare a securității țării pe continentul european. Participarea RM în cadrul PSAC a UE derivă inclusiv din Declarația Summit-ului șefilor de stat și de guverne ale statelor Parteneriatului Estic (PaE) și statelor membre ale UE de la Varșovia care se referă la necesitatea intensificării cooperării dintre UE și statele PaE în domeniul PSAC. În 2012 a fost semnat *Acordul Cadru de Participare a RM la misiunile UE de Gestionare a Crizelor* care extinde orizontul cooperării cu UE pe dimensiunea politică și de securitate și stabilește condițiile pentru participarea RM la operațiunile și misiunile UE de gestionare a crizelor. *Legea nr. 219/2015 privind participarea Republicii Moldova în misiunile și operațiunile internaționale* stabilește cadrul legal pentru detașare a experților naționali în misiunile UE de gestionare a crizelor. În perioada 2014 – 2021, au fost detașați 9 experți naționali în cadrul misiunilor UE de gestionare a crizelor. Participând în misiunile PSAC, Republica Moldova obține experiență operațională, se familiarizează cu procedurile și mecanismele de lucru ale UE și dezvoltă interoperabilitate cu statele-membre. În mai 2021 erau în curs 17 misiuni și operațiuni PSAC, dintre care 11 civile și 6 militare, implicând aproximativ 5 000 de membri ai personalului militar și civil al UE desfășurat în străinătate. Anul 2014 – lansarea *consultărilor în formatul RM-UE în domeniul PSAC* (staff-to-staff, anual). Stabilirea priorităților de cooperare bilaterală în domeniu, precum: dezvoltarea capacităților instituționale pentru participarea

RM în misiuni de gestionare a crizelor; cooperarea în domeniul schimbului de informații clasificate; asigurarea convergenței în alinierea RM la măsurile restrictive ale UE; inclusiv stabilirea priorităților de cooperare în domeniul prevenirii și combaterii amenințărilor hibride. Consiliului de Asociere RM-UE (28 octombrie 2021) stabilește lansarea *Dialogului de nivel înalt în domeniul politic și de securitate*, a cărui primă reuniune a avut loc la 18 martie 2022 – platformă de discuții care ridică nivelul de cooperare bilaterală RM-UE deja existent în domeniul de securitate, reflectând angajamentul și interesul reciproc de a consolida reziliența RM, inclusiv pe dimensiunea securității cibernetice, combaterea dezinformării, precum și combaterea amenințărilor hibride. Semnarea *Acordului RM-UE privind procedurile de securitate pentru schimbul de informații clasificate* la 30 martie 2017 (intrat în vigoare la 1 ianuarie 2018). Acordul facilitează avansarea dialogului RM-UE în domeniul PSAC pe diferite segmente de colaborare. Scopul Acordului este de a oferi un mecanism de protecție pentru schimbul de informații clasificate, astfel fiind facilitată avansarea dialogului RM-UE în domeniul PSAC pe diferite segmente de colaborare. Cooperarea cu UE în combaterea surselor de insecuritate: corupția, managementul frontierei, asigurarea securității societale etc.

HUB-ul de securitate al UE pentru securitatea internă și managementul frontierelor Republicii Moldova reprezintă un mecanism operațional, care găzduiește întâlniri regulate între reprezentanți UE, agenții europene, statele membre ale UE și autoritățile Republicii Moldova, pentru a sprijini cooperarea în domeniul securității europene și gestionării frontierelor. Domeniile prioritare de activitate ale Hub-ului UE sunt îndreptate spre creșterea gradului de securitate a Republicii Moldova și spațiului

UE, prin diminuarea riscurilor și amenințărilor pe domeniul traficului de droguri, arme și ființe umane, migrația ilegală, traficul cu substanțe radioactive, precum și crimele cibernetice.

În 2021 a fost lansat instrumentul **Facilității Europene pentru Pace/ European Peace Facility (EPF)**, care prevede acordarea asistenței concrete țărilor partenere în domeniile securității și apărării. UE va finanța costurile comune ale misiunilor și operațiunilor militare ale PSAC, îmbunătățind astfel solidaritatea și repartizarea sarcinilor între statele membre. Consolidând capacitățile operațiunilor de sprijinire a păcii, precum și capacitățile țărilor terțe și ale organizațiilor partenere în chestiuni militare și de apărare, *Instrumentul European pentru Pace* își propune să contribuie la creșterea eficacității Acțiunii Externe a UE. Astfel, pentru anul 2021, Consiliul a aprobat măsurile de asistență pentru RM (7 mln Euro), acestea urmând să fie direcționate spre consolidarea capacităților medicale ale Armatei Naționale și creșterea capacităților genștilor. În contextul invaziei militare în Ucraina, Consiliul a adoptat în iunie 2022 o măsură de asistență în cadrul Instrumentului European pentru Pace în valoare de 40 de milioane de euro în beneficiul Forțelor Armate ale Republicii Moldova. Măsura de asistență va contribuie la consolidarea capacităților unităților de logistică, mobilitate, comandă și control, apărare cibernetică, recunoaștere aeriană fără pilot și comunicații tactice ale Forțelor Armate ale Moldovei prin furnizarea de echipamente neletale, provizii și servicii relevante, inclusiv instruire legată de echipament.

Misiunea de Parteneriat a Uniunii Europene în Moldova (MPUE) este o misiune civilă neexecutivă, nearmată, din cadrul Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC). PMUE este

înstituită prin Decizia Consiliului Afaceri Externe al UE din 24 aprilie 2023. Misiune a fost lansată prin Decizia Consiliului Afaceri Externe al UE la 22 mai 2023 și inaugurată de către ÎRVP la Chișinău, la sediul misiunii, pe 31 mai. Mandatul misiunii MPUE Moldova se va concentra pe furnizarea de consiliere la nivel strategic și de sprijin operațional pentru a consolida sectorul securității interne a Republicii Moldova, contribuind la: (-) consolidarea structurilor sale de gestionare a crizelor; (-) îmbunătățirea capacității sale de a aborda amenințările hibride, inclusiv acțiunile străine de manipulare a informațiilor și ingerințele străine (FIMI); (-) securitatea cibernetică. De asemenea, misiunea va contribui la consiliere/sprijin pentru elaborarea de strategii și politici, precum și identificarea măsurilor necesare de consolidare a capacităților în vederea avertizării timpurii, a detectării, a identificării, a atribuirii amenințărilor și a unui răspuns eficient la acestea.

Parteneriatul Republica – Moldova NATO: cadrul de cooperare și domenii prioritare. La 20 decembrie 1991, la Bruxelles, a avut loc reuniunea Consiliului de Cooperare Nord-Atlantică (CCNA), creat urmare hotărârii reuniunii la nivel înalt a țărilor membre NATO de la Roma din 7-8 noiembrie 1991. Scopul creării CCNA a fost instituirea unui organism permanent de consultări între adversarii de altă dată pe principalele subiecte de securitate europeană. La prima reuniune CCNA a participat Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Moldova, devenind astfel stat membru al acestui Consiliu. La 6 ianuarie 1994, cu ocazia reuniunii la nivel înalt a Alianței Nord-Atlantice, la care a fost examinată inițiativa americană *Parteneriatul pentru Pace*, Republica Moldova și-a exprimat interesul de a adera la acest Program. La 16 martie 1994, la Cartierul General NATO de la

Bruxelles, a avut loc prima întrevedere a Președintelui R. Moldova cu Secretarul General NATO, urmată de semnarea Documentului-cadru al Programului *Parteneriatul pentru Pace*. La 29 mai 1997, la Sintra (Portugalia) a avut loc reuniunea CCNA în formatul Miniștrilor de Externe. *Procesul de Planificare și Analiză (PARP)* a Parteneriatului pentru Pace a fost inițiat în scopul sporirii nivelului de interoperabilitate practică a țărilor partenere, asigurării lor cu o bază metodologică în vederea identificării și evaluării forțelor și capacităților militare. Esența procesului constă în stabilirea transparenței, informarea oficială și veridică, precum și acordarea de ajutor reciproc dintre Alianță și parteneri în toate aspectele ce țin de domeniile securității și apărării, prin atingerea obiectivelor de interoperabilitate generală. Pornind de la necesitatea stabilirii unor relații noi cu partenerii de cooperare, Alianța a propus transformarea CCNA într-o structură mai eficientă - *Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic (CPEA)*. La 16 decembrie 1997 a fost instituită Misiunea Republicii Moldova pe lângă NATO. Funcția de șef al Misiunii este exercitată de ambasadorul Republicii Moldova în Regatul Belgiei. De asemenea, în anul 1997, Republica Moldova a extins colaborarea cu NATO în domeniul științific. În anul 2006 Consiliul Nord-Atlantic (NAC) și Guvernul Republicii Moldova au aprobat Planul Individual de Acțiuni al Parteneriatului Republica Moldova-NATO (IPAP). IPAP a fost actualizat în 2010, 2014, 2017 și 2022. Periodic, la Cartierul General NATO, are loc reuniunea în formatul statelor membre NATO + Republica Moldova, în cadrul căreia este examinată implementarea IPAP și prioritățile pentru viitor. Începând cu anul 2014, Republica Moldova contribuie la operațiunea de pacificare condusă de NATO KFOR în Kosovo care se desfășoară în conformitate cu rezoluția 1244 a Consiliului de Securitate ONU. Republica Moldova a fost acceptată în cadrul a 2 inițiative lansate de Alianță la Summit-ul

NATO din Țara Galilor din 2014: Inițiativa de Consolidare a Capacităților de Apărare (DCBI) și Platforma de Interoperabilitate. La 8 decembrie 2017 Secretarul General adjunct al NATO RoseGottemoeller a inaugurat Oficiul de legătură NATO la Chișinău.

Proiecte pentru Moldova. Prin intermediul Fondului de Afectare Specială NATO: (1) Proiect privind distrugerea pesticidelor și produselor chimice periculoase în Republica Moldova. I-a etapă, 2006 -2007. Realizată. Reambalarea a 3245 tone de pesticide din 424 depozite cu centralizarea sigură pentru mediu în 37 depozite centrale raionale. Costul total de 841.000 EUR. II-a etapă, 2006 – 2010. Realizată. Identificarea compoziției deșeurilor de pesticide. Costul total de 298 mii EUR. III-a etapă – distrugerea a 1269 tone de pesticide cu suma de 2,2 mln EUR. Realizată. Contribuția Republicii Moldova 325 mii EUR. (2) Proiect pentru distrugerea minelor antipersonal și a melanjului. Au fost distruse 12.000 mine antipersonal și 700 tone muniții și melanj (combustibil rachetar). Costul proiectului 1,1 mln USD.

În cadrul Programului NATO Știință pentru Pace și Securitate (SPS): (-) Proiectul privind crearea capacităților de atenuare a riscurilor biologice (Antrax) în Republica Moldova – crearea unui laborator mobil în valoare de 1,080 mln EUR. A fost lansat în noiembrie 2016. (-) Crearea laboratorului de instruire în domeniul securității cibernetice la Universitatea Tehnică din Moldova valoarea proiectului cc 400 mii EUR. (-) 5. Proiect dedicat implementării Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU „Femeile, Pacea și Securitate” valoarea cca 94 mii EUR. (-) Nistru/Prut Monitorizarea timpului și sprijinul sistemului decizional în cazul apelor internaționale: Aplicarea către râurile Nistru și Prut.

(-)PpP – Rîul Prut Monitorizarea și evaluarea poluării cu metale grele în rîul Prut, resurse acvatice transfrontaliere. (-)Laboratorul chimic pentru analiza pesticidelor în Republica Moldova. (-) Proiectul regional privind armonizarea geografiei riscurilor seismelor în Bulgaria, Romania și Republica Moldova. (-) Evaluarea posibilităților alunecărilor de teren în partea de centru a Republicii Moldova. (-) Dezvoltarea unui sistem multinațional de telemedicină pentru situații de urgență.

Consolidarea capacităților și interoperabilității. NATO oferă sprijin specific pentru eforturile de reformă și modernizare a apărării Republicii Moldova prin Procesul de Planificare și Analiză PFP (PARP)/ PFPPlanning and Review Process (PARP) din 2015, și asistență prin intermediul Inițiativei de Consolidare a Capacităților de Apărare și din Domeniile de Securitate Conexe (DCB)/ Defence and Related Security Capacity Building (DCB) Initiative. **Pachetul DCB Consolidat**, aprobat în februarie 2023, va ajuta Moldova în implementarea propriilor planuri de dezvoltare și modernizare pe termen lung în domeniul apărării și securității. Acesta va sprijini Moldova în consolidarea capacității sale de formare și logistică, gestionarea resurselor umane, apărarea cibernetică și comunicații strategice.

Prin Programul de Îmbunătățire a Educației în domeniul Apărării (DEEP)/ Defence Education Enhancement Programme (DEEP), NATO oferă consultanță cu privire la modul de consolidare, dezvoltare și reformă a instituțiilor educaționale pentru a ajuta Moldova în implementarea unui sistem de educație militară profesională, cu diplome universitare și cursuri specializate oferite de Academia Militară a Moldovei, Centrul de Formare Continuă și Școala de Subofițeri. Prin programul de Consolidare a Integrității

(CI)/ Building Integrity (BI), NATO oferă Moldovei consultanță la nivel strategic privind consolidarea bunei guvernante și reducerea riscului de corupție în domeniul de apărare și sectorul de securitate. Moldova beneficiază de un pachet personalizat de activități de consolidare a capacităților CI și de formare și educație pentru personalul civil și militar, inclusiv în cadrul pregătirii în vederea participării Moldovei la operațiunile și misiunile conduse de Organizația Națiunilor Unite (UN), Uniunea Europeană (EU) și NATO. Întărirea interoperabilității Forțelor Armate din Moldova cu Forțele Aliate NATO și cu alți parteneri reprezintă, de asemenea, o prioritate. Printr-un program riguros de evaluare și feedback, Conceptul Capacităților Operaționale (OCC) ajută unitățile desemnate din Moldova să ajungă la o interoperabilitate deplină și să îndeplinească standardele NATO, astfel încât acestea să fie disponibile pentru operațiunile de gestionare a crizelor și de menținere a păcii.

Participarea delegației Republicii Moldova la Summit-ul de la Vilnius – o intensificare a relațiilor cu NATO? Pentru prima dată Republica Moldova a participat Summit-ul NATO în 2014 în Wales, invitată să ia parte la inițiativa NATO de consolidare a capacității de apărare. Totuși, amploarea relațiilor dintre R. Moldova și NATO a crescut simțitor după începutul războiului din Ucraina. În același timp, sprijinul NATO pentru Republica Moldova este în creștere atât în plan politic, cât și în domeniul practic, în măsura în care Moldova își dorește acest lucru în baza principiului de reciprocitate. Anterior, în noiembrie 2022, Republica Moldova pentru prima dată a participat la reuniunea miniștrilor de externe ale țărilor membre NATO care a avut loc la București - o reuniune la care au fost invitați și miniștrii din Georgia și Bosnia și Herțegovina pentru a discuta sprijinul NATO

pentru consolidarea capacităților de apărare și reziliență a acestora. De asemenea, o premieră importantă a fost și sprijinul NATO pentru asigurarea securității Summit-ului CPE de la Bulboaca, asigurând supravegherea spațiului aerian al R. Moldova. Iar suportul politic este resimțit nu doar în discursurile oficialilor ale Alianței, dar și prin vizite de rang înalt în R. Moldova. De exemplu, recent amiralul R. Bauer a avut întreveneri cu parlamentari, cu premierul și cu membri ai Guvernului – prima vizită a unui Președinte a Comitetului Militar NATO în R. Moldova. Revenind la Summit-ul De la Vilnius, poziția referitoare la R. Moldova a fost inclusă în declarația finală. Respectiv, delegația R. Moldova a fost foarte satisfăcută de rezultate, căci un articol separat se referă direct la R. Moldova și are un conținut mai concret decât art. 116 din cadrul Declarației din cadrul Summit-ului de la Varșovia din 2016. Respectiv, în art. 81 liderii țărilor NATO au reiterat sprijinul: (-) pentru integritatea teritorială și suveranitatea Republicii Moldova în cadrul frontierelor sale recunoscute la nivel internațional și au solicitat expres Rusiei să își retragă toate forțele staționate în regiunea transnistreană fără consimțământul R. Moldova; (-) pentru dreptul Moldovei de a-și decide propriul viitor și propriul curs al politicii externe, fără interferențe externe, și că respectă pe deplin neutralitatea constituțională a Moldovei; (-) în continuare reformelor democratice pe măsură ce țara avansează în procesul de integrare europeană; (-) practic prin intermediul pachetului îmbunătățit de Consolidare a Capacității de Apărare (DCB) pentru a-și întări capacitatea de securitate și apărare.

Realmente, declarația în esență nu conține ceva nou, este vorba de sintagme care sunt în baza cadrului de cooperare a R. Moldova cu NATO, totuși sunt mesaje clare de susținere a independenței politice a statului. Plus, este evident, că NATO este îngrijorată de utilizarea de către Rusia a partidelor politice pro-Ruse și celor

oligarhice din Republica Moldova pentru a-și păstra influența, subminând parcursul european al țării. Un alt aspect important din declarație se referă la solicitarea fermă a aliaților către Rusia de a-și retrage trupele militare și munițiile de pe teritoriul R. Moldova. Această ar însemna că există premise pentru crearea condițiilor necesare care ar putea determina/forța Rusia să-și retragă contingentul militar. Aceasta se datorează și faptului că forțele ruse din Transnistria nu mai pot beneficia de aprovizionare logistică decât cu acordul Chișinăului, iar în contextul deteriorării relațiilor dintre Moscova și Chișinău și al eșecului Rusiei în Ucraina, obiectivul politico-militar al Rusiei de a păstra forțele sale în Transnistria devine ne-sustenabil. Referindu-ne la angajamentul de a oferi sprijin țării în cadrul pachetului DCB, în cadrul Summit-ului au fost semnale clare către Aliați că este solicitată contribuția financiară sau materială la fondul de încredere destinat pentru finanțarea proiectelor din lista celor aprobate pentru Moldova. Iar la Summit am asistat la primul angajament practic în acest sens, care a venit din partea României prin declarația Președintelui Klaus Iohannis, care a pledat pentru susținerea partenerilor vulnerabili, a anunțat o nouă contribuție financiară din partea României pentru țara noastră. Plus, merită de atras atenția că România devine un actor important în cadrul celui de-al treilea plan de apărare al NATO, ce vizează sud-estul și sudul Alianței Nord Atlantice. Mai mult, este pentru prima dată în istoria NATO când Marea Neagră este menționată explicit în documentul final.

Cooperarea regională: perspective pentru Republica Moldova în Regiunea Mării Negre. Cooperarea regională este o parte componentă a diplomației multilaterale a Republicii Moldova și se manifestă prin dezvoltarea relațiilor politice, de securitate și comercial-economice în cadrul organizațiilor și inițiativelor din

regiunea Europei Centrale și de Sud-Est, arealul Dunării și regiunea extinsă a Mării Negre. În cadrul cooperării regionale, Republica Moldova menține dialogul cu statele membre și secretariatele organizațiilor și inițiativelor regionale, asigură participarea la reuniunile de nivel înalt sau ministeriale, la ședințele comitetelor coordonatorilor naționali sau înalților funcționari, la întrunirile grupurilor de lucru și ale experților în cadrul Inițiativei Central Europene (ICE), Organizației Cooperării Economice a Mării Negre (OCEMN), Organizației pentru Democrație și Dezvoltare Economică (GUAM), Procesului de Cooperare în Europa de Sud-Est (SEECp) și a Consiliului de Cooperare Regională (RCC). Cooperarea regională este o dimensiune complementară agendei de integrare europeană și a liniei complexului de mecanisme a politicii externe a Republicii Moldova și reprezintă o sinergie a relațiilor și interacțiunilor în cadrul organizațiilor și inițiativelor regionale. **OCEMN** joacă un rol esențial pentru consolidarea dialogului politic și dezvoltarea proiectelor regionale în regiunea Mării Negre. Evoluția comerțului exterior al RM relevă faptul că statele membre OCEMN reprezintă un parteneriat comercial zonal destul de atractiv, care deține aproximativ 48,39% din volumul total al exporturilor moldovenești (989,67 milioane dolari SUA), și 45,77 % din totalul importurilor (în anul 2016). R. Moldova a deținut Președinția în exercițiu a OCEMN în anul 2015. Motto-ul președinției Republicii Moldova în cadrul OCEMN a fost *Aducerea stabilității, asigurarea consensului (Bringing Stability, Ensuring Consensus)*, care este acronimul pentru OCEMN. Președinția Republicii Moldova s-a bazat pe realizările Președințiilor anterioare exercitate de Republica Elenă, Bulgaria și alte state, în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite în *Agenda economică pentru un parteneriat OCEMN consolidat*, adoptată de către Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe al OCEMN în iunie 2012. **ICE** este

o formă flexibilă de cooperare regională, care reunește 9 state membre UE și 8 state nemembre UE. Componentă: Membrii ICE: Albania, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Cehia, Croația, Italia, Republica Macedonia de Nord, Republica Moldova, Muntenegru, Polonia, România, Slovacia, Slovenia, Serbia, Ucraina, Ungaria. Obiective: (-) facilitarea creării unei Europe unite, prin intermediul convergenței valorilor fundamentale într-un spațiu cât mai extins la nivelul continentului; (-) cooperarea în acest format prin transferul de expertiză în domenii precum guvernarea, transporturi, energie, protecția mediului, turismului, agriculturii; facilitarea reconcilierii și relațiilor interumane; întărirea capacităților statelor membre.

Seminar 1. Instrumente de cooperare cu Uniunea Europeană în asigurarea securității și alte instrumente regionale.

1. Evoluția relațiilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană în contextul strategiilor de securitate a UE.
2. Cooperarea cu UE în asigurarea apărării naționale.
3. Principalele instrumente de cooperarea R. Moldova în regiunea Mării Negre.

Seminar 2. Cooperarea Republicii Moldova cu Alianța Nord-Atlantică și parteneriate strategice în consolidarea rezilienței

1. Etapele în cooperarea dintre Republica Moldova și NATO.
2. Proiecte și arii de cooperare a Republicii Moldova cu NATO.
3. Participarea delegației Republicii Moldova la Summit-ul de la Vilnius – o intensificare a relațiilor cu NATO? (brainstorming).
4. Parteneriate strategice și cooperarea bilaterală în consolidarea rezilienței: SUA, România, Marea Britanie și acorduri de

cooperare în materie de securitate (lucru individual, elaborarea proiectelor).

Surse recomandate:

1. CHIRILĂ V., TOMA B., DAMIAN A. Evaluarea Parteneriatului Strategic România – Republica Moldova (2010 -2021) – contribuția societății civile. Decembrie, 2021. Disponibil: <http://www.ape.md/2021/12/analiza-crpe-ape-evaluarea-parteneriatului-strategic-romania-republica-moldova-2010-2021-contributia-societatii-civile/>
2. CIBOTARU V., POPESCU N. *Revizuirea politicii de apărare și securitate a Republicii Moldova*. Nota analitică. Disponibil: http://ipre.md/wp-content/uploads/2021/06/17.06.2021_NA_SSR_V.Cibotaru_N.Popescu_RO_FINAL.pdf
3. CREANGĂ I., BOSTAN O. Beneficiile Acordului de Asociere UE-RM. Disponibil: http://www.viitorul.org/files/library/4946294_md_ghid_ue_final_.pdf
4. *Criza COVID-19: Cum ajută Uniunea Europeană Republica Moldova? Notă Analitică Nr. 3/2020*. Disponibil: <https://ipre.md/2020/05/26/nota-analitica-nr-3-2020-criza-covid-19-cum-ajuta-uniunea-europeana-republica-moldova/>
Disponibil: <http://www.ape.md/wp-content/uploads/2022/11/3379.pdf>
5. *Importanța regiunii Mării Negre pentru Republica Moldova: reperele unui dialog extins și consolidat*. Comentariu de Mihai Mogîldea. Disponibil: <https://ipre.md/2022/05/03/importanta-regiunii-marii-negre-pentru-republica-moldova-reperele-unui-dialog-extins-si-consolidat-comentariu-de-mihai-mogildea/>
6. MARIN D. *Politica de Securitate și Apărare Comună a*

Uniunii Europene: implicații pentru Republica Moldova.
OSIFE/APE. Disponibil: <http://www.ape.md/wp-content/uploads/2017/06/Studiu-PSAC-2017-06-28-redact.pdf>

7. *Proiecte pentru Moldova.* Disponibil:
<https://mfa.gov.md/ro/content/proiecte-pentru-moldova>
8. *Rapoartele privind activitatea Consiliului Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică și rezultatele științifice principale, obținute în sfera științei și inovării în anul 2005 – 2017.* Disponibil:
http://asm.md/?go=activitatea&activ2=1&csdt=1&new_language=0
9. *Relațiile UE cu Republica Moldova.* Disponibil:
<https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/moldova/>
10. SEROTILA I., MÂRZAC E. *Cooperarea multiaspectuală dintre Organizația Tratatului Atlanticului de Nord și Republica Moldova.* În: *Academos*, 3/2008, pp. 11-16.
11. *The EU and NATO approaches to the Black Sea Region.* The Centre for the Study of the European Union's External Relations and Global Order (EUXGLOB Centre).
12. *The Republic of Moldova.* Country flyer. Disponibil:
<https://www.nato.int/science/country-fliers/Moldova.pdf> și
https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49727.htm?selectedLocale=ro

RECENZIE

la Ghidul metodic, cu titlul *CULTURA DE SECURITATE*,
ULIM, Chișinău, 2023

Autori: Valeriu MIJA, dr., conf. univ., (ULIM), Natalia ALBU, dr. conf. univ., Academia Militară „Alexandru cel Bun” (AMFA), Rodica PANȚA, dr. în științe politice, lect. univ. (ULIM), Elena MÂRZAC, expertă în securitate și StratCom (PISA), Alexandru CAUIA, dr., prof. univ. (ULIM)

Condițiile mediului regional în care se află Republica Moldova, cu inerentele amenințări și vulnerabilități ce țin de domeniul securității la nivel politic, militar, economic, energetic, societal, de mediu, informațional ș.a. impun o mulțime de reevaluări a dificultăților existente, dar și a gradului de reziliență a sectoarelor de securitate și apărare națională. Actualmente, siguranța pentru totalitatea domeniilor subsecvente rămâne a fi un obiectiv de referință în contextul interacțiunii instituțiilor responsabile și cetățeni. În atare condiții, comunicarea și coordonarea dintre instituții, societate, mediile universitare, instituții de învățământ preuniversitar, entități de cercetare și expertiză, mass-media ș.a. asigură o pertinentă educație de securitate națională, mai exact menționat - **o cultură de securitate**, ce-și are menirea de a condiționa reziliența instituțională în fața diferitelor tipuri de provocări cu efecte destabilizatoare (cum ar fi încercările de destabilizare social-politică ale statelor din regiune, agresiunile asimetrice, dezinformarea, propaganda ș.a.).

Obiectivele promovării unui set de cunoștințe privind securitatea statului constituie și prioritățile Ghidului metodic cu titlul *Cultura de securitate*, elaborat de un grup de cercetători consacrați la nivelul literaturii de specialitate (dr. conf. univ. V. Mija, dr. conf.

univ. dr. Natalia Albu, lect. univ. R. Panța, E. Mârzac, expertă în securitate și StratCom, Alexandru Cauia, dr. prof. univ). În acest sens, elaborarea didactică recenzată, prin competențele scontate, repartiție tematică, categorii de unități și repere metodologice pretinde a spori nivelul de conștientizare a importanței dezvoltării, educării și promovării culturii de securitate în rândul audiențelor universitare, cu precădere de la specialitățile non-profil, dar și responsabilizarea acestora față de riscurile din mediul de securitate, precum și asumarea unei atitudini conștiente de implicare în asigurarea securității personale și naționale. Aceste obiective, în opinia autorului/autoarelor, vor condiționa promovarea valorilor, normelor, atitudinilor și acțiunilor aferente asimilării conceptului de securitate națională a Republicii Moldova.

În conformitate cu importantele rigori ale procesului de dezvoltare curriculară, disciplina universitară *Cultura de securitate* reprezintă o reușită elaborare cu menire didactică, ce reunește prin conținut, interpretări științifice consolidate și reflectate într-un spectru tematic amplu, precum: Termeni și concepte relevante înțelegerii culturii de securitate; Securitatea internațională; Securitate națională; Cooperarea Republicii Moldova în domeniul securității ș.a. Coerența și consecutivitatea unităților de conținut reflectate în curriculum sunt inițiate de abordări pe deplin motivate ale conștientizării problemelor unui stat, fapt ce implică o participare activă a membrilor societății în parcursul pe care instituțiile statului îl realizează în scop preventiv și de contracarare a amenințărilor la adresa securității naționale. Astfel, subiectele menționate nu comportă doar un interes cognitiv științific, dar și unul aplicativ, de cunoaștere a importantelor repere ale participării tinerilor, dar și a societății civile în ansamblu, la dezvoltarea culturii de securitate, în vederea asigurării unei rezilienței instituționale, stabilități societale și

a unui parcurs consecvent în procesele integraționiste în Uniunea Europeană, asumate de Republica Moldova.

Cursul universitar analizat dispune și de o raportare la realitățile Republicii Moldova, ce a fost expusă de mai bine de 30 de ani la fluxuri informaționale și produse mediatice străine, ce au dispus de volum majoritar subversiv în raport cu reflectarea politicilor de securitate ale Republicii Moldova. Din această perspectivă, curriculumul orientează către identificarea și contracararea dezinformării și propagandei la nivel de produs mediativ și conținuturi de proveniență digitală, dar și creșterea încrederii în instituțiile statului și fortificarea rezilienței societale etc. Astfel, lucrarea elaborată reflectă, în mare parte, stabilirea factorilor de consolidare a politicii de securitate, precum și rigorile de modernizare ale sectorului de apărare, ca un fundament decisiv al suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova.

La nivelul modului cum a fost conceput și realizat, prin actualitatea demersului didactic, diversitatea problemelor abordate (la nivelurile securității naționale, regionale, internaționale ș.a.), prin consistența și caracterul concludent al spectrului tematic, prin faptele relatate, prin bibliografia suficientă adusă la zi, ghidul metodic pentru cursul universitar cu titlul *Cultura de securitate* reprezintă o lucrare de actualitate incontestabilă, elaborată în cunoștință de cauză, corespunzător normelor universitare generale.

BUTUC Marin, dr., conf. cercet.
Secția Studii Strategice de Apărare și Securitate,
Agenția pentru Știință și Memorie Militară

CULTURA DE SECURITATE

Ghid metodic

Asistență computerizată – *Maria Bondari*

Bun pentru tipar 2023. Formatul 60x84 ¹/₁₆.

Coli de tipar 8,75. Coli editoriale 5,9.

Comanda. Tirajul 45 ex.

Centrul Editorial-Poligrafic al USM,
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD-2009